Nalân Seçkin

Musalladan Şöhrete
Safiye Ayla

Bilgi Yayınevi

BİLGİ YAYINLARI / BİLGİ DİZİSİ : 119

ISBN 975 - 494 - 735 - X
98 . 06 . Y. 0105 . 1308

Birinci Basım
Mayıs 1998

BİLGİ YAYINEVİ
Meşrutiyet Caddesi, No: 46/A, Yenişehir 06420 / Ankara
Telf : (0-312) 431 81 22 - 434 12 71 - 434 49 98 - 434 49 99
Faks : (0-312) 431 77 58

http://www.bilgiyayinevi.com.tr
e-mail: info @ bilgiyayinevi.com.tr

●

BİLGİ KİTABEVİ
Sakarya Caddesi, No: 8/A, Kızılay 06420 / Ankara
Telf : (0-312) 434 41 06 - 434 41 07
Faks : (0-312) 433 19 36

●

BİLGİ DAĞITIM
Narlıbahçe Sokak, No: 17/1, Cağaloğlu 34360 / İstanbul
Telf : (0-212) 522 52 01 - 526 70 97
Faks : (0-212) 527 41 19

NALÂN SEÇKİN

Musalladan Şöhrete

Safiye Ayla

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

baskı : cantekin matbaacılık yayıncılık ticaret ltd. şti.
telf : 384 34 35 - 384 34 36 - 384 34 37

Annemin anısına..

SUNUŞ

Özellikle gençlikte, adı ramp ışıklarına çıkanlara imrenilir, yaşamlarına özenilir. Öykünülmek istenilenlerin de bizler gibi (insan) oldukları, belki de doğumdan ölüme içlerinde bir dert taşıdıkları hiç akla gelmez.

Safiye Ayla bunlardan biriydi... Yaşamı boyu sırtlamak zorunda kaldığı derdi 'yalnızlığı'ydı.

Yok canım öyle 'evli olmamak' ya da 'evi biriyle paylaşamamak' türünden bir yalnızlık değildi bu. Basbayağı bir başınalıktı. Anne-babasını tanımamıştı. Bırakınız kardeşi, bir akrabası bile yoktu!

'Çözümsüz bir aşk'ın ürünü müydü?

Olabilir ama bir şey fark eder mi? Böyle olması için davetiyeyi kendisi mi çıkarmıştı?!

Filistin ya da Suudi Arabistan Romanı mıydı?

Belki! Fakat bir şey değişir mi?

Eyüp Camii'nin musalla taşında başlayan yaşam savaşımı, bir rastlantı sonucu onu starlaştırdı. Ünü kendisini, Atatürk'ün Çankaya ve Florya Köşkleriyle Dolmabahçe Sarayı'ndaki 'forum sofraları'na taşıdı. Hz. Muhammed'in torunu, büyük müzik adamı Şerif Muhiddin Targan'ın eşi (Peygamber gelini) yaptı.

Çok uzun bir süre Türkiye, 'Safiye' diye hop oturdu hop kalktı.

On altı yaşında ününün doruğundayken, kendisinden kırk yedi yaş büyük Kavalalı Hüsamettin Bey'e âşık olunca, sahneden ve sosyal yaşamdan elini-eteğini çekmekte sakınca görmedi.

Atatürk'ün 'Kadife Sesli'si, İsmet Paşa'nın 'Karakız'ı, Celâl Bayar'ın 'Güzel Hanım'ı, Yahya Kemâl'in de 'Safiye Sultanı'ydı.

Çallı İbrahim'in 'nü'sünü yapma istemine karşı çıkışına sonradan pişman oldu.

Kendisini paylaşamayan Kemâl Tahir'le Naci Sadullah'ı birbirlerine düşürmeye ramak bıraktı.

Halikarnas Balıkçısı (Cevat Şakir Kabaağaçlı)'nın dostlarının başında yer almasından hep gurur duydu.

Halkları yoksullukla becelleşirken kendileri Karun yaşamı sürdüren Mısır Kralı Faruk'la Irak Kralı Naibi Abdülilâh'a yüz vermedi.

Bir Kahire gecesinde krallar huzurunda, Ortadoğu'nun bülbülü Ümmü Gülsüm'ün ününü gölgeledi.

Kendisini Atatürk'ün değil, Nâzım Hikmet'in 'çirkin bulduğunu' söyleyecek kadar açık yürekliydi. Şair böyle düşünsün, 'Kurtuluş Savaşı Destanı'nı yazdığı için o Nâzım'ı 'Peygamber katında' görüyordu.

Atatürk'ün kendisini kıskandığı için İnönü'yle arasının açıldığına inanıyordu!

'İrtica' tehlikesini taa 50'li yıllarda gördü, devletin dikkatini çekti!

Yaşamı boyu hak-hukuk peşinde koştu. Saadettin Kay-

nak'ın kendisine adadığı 'Çile Bülbülüm Çile' adlı şarkıyı adını belirtmeden yayımlayan TRT'yi dava etti, kazandığı 200 bin lira tazminatla büyük bestekârın ruhuna mevlit okuttu.

KDV uygulamasına geçildikten sonra, kasa fişi vermeyen esnafı azarlamaktan geri kalmadı.

İşte böyle bir yaşamdı Safiye Ayla'nınki...

Dışarıdan tantanalı görünen, aslında uzlet içeren yaşam, 'aşkların en güzeli'ni son nefesine dek koruyarak 14 Ocak 1998 Çarşamba günü saat 17.00'de *(Türkiye'nin lüks bir hastanesinde)* kaçınılmaz sonla noktalandı.

Ancak bu dünyadan gözü ve gönlü arkadâ kalarak, bir cumhurbaşkanına 'kırgın ve küskün' gitti. Yaşamını dört cumhurbaşkanı etkilemişti. Bunlardan üçünü çok sevdi, bir tanesine de aynı oranda kızdı!

Geriye dört madde kaldı:

Sesi çok güzeldi. Tek bestesi 'Gönül Şarkıları'ydı. İnanmış Müslüman ve aynı zamanda da ödünsüz bir sosyalistti! Türk Eğitim Vakfı'na büyük miras bıraktı.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 75 yılına Türk Sanat Musikisi dalında damgasını vuran 'Safiye Ayla *(ölümünden sonra yayımlanmak üzere)* kendini anlattı', ben yazdım.

Saygılarımla...

Nalân Seçkin
Ataköy, 1998

HUZURLARINIZDA...

Tarih 17 Ekim 1985, saat 10.00.

Ünlü 'Muganniye' Safiye Ayla'nın Etiler'deki villasının ziline dokundum. Kapıyı başı yemenili yardımcısı açtı ve içeriye seslendi:

"Abılaa 'gazatacı' hanım geldi."

Heyecanlıyım.

İlk kez çocukluğumda, rahmetli annemin Taksim'deki Kristal Gazinosu önünden geçerken gösterdiği ve 'apartman' topuklarına hayretle baktığım (koskoca) Safiye Ayla'yla konuşacağım.

60'lı yılların sonlarında sık sık TRT Haber Merkezi'ne gelir, kulağına, "Çocuk okutuyorsun, senin maaşın yetmez" diye fısıldayarak sonradan kaybettiğimiz bir arkadaşımızın cebine bin lira sıkıştırırdı, oradan tanıyorum ama, şimdi başbaşa görüşüp yaşamını kendisinden dinleyeceğim.

Seksek oyununu andıran yürüyüşüyle geldi ve koyu renk cildinin daha da aklaştırdığı (Attilâ İlhan'ın tanımlamasıyla 'lavabo beyazı') dişlerinin tümünü göstererek, "Buyrun, buyrun, hoşgeldiniz," dedi.

Üzerinde siyah el örgüsü bir kazak, aynı renkte etek ucu pilili dar jorjet bir etek, füme çor

da da simgesi olan arkası açık saboları var...

Evin içi ne modern ne klasik. Görüp geçirmiş, sonradan yoksul düşmüş bir Osmanlı ailesinin evine benziyor. Şatafata düşkün olmayışının gerekçesini, doğumundan bu yana yaşamını dinleyince anlayacak, bir zamanlar, "Bağdat Caddesi'nde", "Çankaya'da", "Alsancak'ta" oturuyor denilsin diye patates-makarnayla beslenmek zorunda kalan zavallıları anımsayıp gülecek, "Demek ki aslan her zaman yatağından belli olmazmış!" diye düşüneceğim.

Salonun hemen her yanı 1950'de evlendiği eşi Bağdat Konservatuarı kurucusu, udu Batı enstrümanları düzeyine çıkaran büyük besteci-viyolonselist Şerif Muhiddin Targan'ın fotoğraf ve resimleriyle, kendisine ve eşine adanmış portre ve tablolarla dolu.

Her yer toz içinde...

Okuyup yazarken zorluk çekmesine karşın, gözlük kullanmamakta direniyor. Toz bu inattan kaynaklanıyor olmalı! Yardımcısı görür ama, onun da tüm meslektaşları gibi dürtüklenmesi gerekli!

Belleğinde isme yer yok; buna karşılık telefon numaraları rehber gibi sıralı...

Piyanonun üstündeki notanın güftesi eski Türkçe.

Salonun girişe göre sol duvarında Şerif Muhiddin Targan'ın Hz. Muhammed'in torunu olduğunu belgeleyen şeceresi asılı.

Görüşme sürecinde *(7,5 saat)* çok duygulanacağını, zaman zaman ağlayacağını, şimdilik ikimiz de bilmiyoruz.

Teybi açmadan konuşmaya başladı.

Safiye Ayla, Nalân Seçkin'le.
(Fotoğraf: N. Seçkin arşivi)

TRT'nin kadroluları dahil, günün ses sanatçılarının, eski bestelerin güftelerini yanlış vurgulamalarını eleştirdi, kendisine ve kuşağına (piyasa şarkıcısı oldukları iddiasıyla) ekran ve mikrofonlarda (TRT'de) yer verilmemesine üzüldüklerini söyledi. Sonra da "Bu karara varanlar çok büyük uzmanlar haa" diyerek dalgasını geçti.

Ardından, doğumundan görüşme tarihine yaşamını anlattı. Söylediklerinin içinde inandırıcı olmayan tek bölüm yaşıydı. Bu nokta, konuşma ilerledikçe belirginleşen çelişkilerle (bu arada uzun uzun düşünmeleriyle de) somutlaştı. Ansiklopedilerde 1907 yazan doğum tarihini 1917'ye çıkardı. Bu konudaki duyarlılığını, yaşamının sonuna dek koruyacak, zayıflıktan kaburga kemiklerinin akciğerlerine baskı yapması nedeniyle 1997 başında yattığı Vakıf Gureba Hastanesi'nde doktorlar yaşını sorduklarında, "Ansiklopedilere bakarsanız daha büyüğüm ama ben 79 (89) yaşımdayım" yanıtını verecekti.

Çok titizlendiği 'yaşı' Teşvikiye Camii'nde cenazesi başında da gündeme geldi. Yakın arkadaşı İzmirli diş hekimi 80 yaşındaki Ayşe Mayda Hanım, yakamdaki fotoğrafı altında bulunan '1917-1998'i göstererek beni, "Madem hayatını yazıyorsunuz 1917'nin ikinci birini sıfır yapın da doğru olsun," diyerek uyardı ve bir anekdot aktardı:

"Safiye'nin yaşını küçültmesine eşi Muhiddin Bey de anlam veremezdi. 'Şöhreti var, parası var, kocası var. Yaşını küçültmeye neden lüzum hisediyor ki?' derdi."

Doktor hanımla konuşurken yanımızda bulunan (eski) CHP Kastamonu eski Milletvekili Sabri Tığlı da sanatçının bir sırrını açıkladı:

"Ben Safiye Hanım'ı 1943'te İstanbul'da Halkevleri'nde verdiği konserler sırasında tanıdım. Yakın dost olduk ve bugüne dek ayrılmadık.

Oğlumun adı Muhittin'dir. Şerif Bey'le Safiye Hanım 38 isim arasından kur'a çektiler, sonunda Muhittin'de karar kıldılar.

Şerif Bey ölünce Safiye Hanım bunalıma girdi. Aynı anda da çevresinde kendisiyle evlenmek isteyen bir erkek ordusu belirdi. Bu durum onu çok rahatsız etti. 'Ne yapsam acaba?' demeye başladı. Ben tüm malvarlığını Türk Eğitim Vakfı'na bağışlamasını ve bunu bir basın toplantısıyla kamuoyuna açıklamasını önerdim. Kabul etti, evlenme istemleri de bıçakla kesilmiş gibi tık diye bitiverdi."

Şimdi varsayınız ki İstanbul'un, eskiden hanımların tuvalet, beylerin de smokinle gittikleri lüks gazinolarından birindeyiz ve perde arkasından yüksek sesle konuşan sunucuyu dinliyoruz:

"Sanat gücüyle Türkiye'yi titreten, Cemal-Ekrem Reşit Rey kardeşlerle Saadettin Kaynak'ın sesine (özel) şarkılar bestelediği, Nâzım Hikmet'in adına senaryolar yazdığı, Rıza Tevfik'in yüceliğini dizelerinde anlattığı, ayakkabısından şampanya içmek isteyen erkekleri komik bulan, 60'ında transparan tuvaletle sahneye çıkınca kendisinden 24 yaş küçük adama feleğini şaşırtan ve onu Mecnun'a çeviren, Türkiye'nin Ümmü Gülsüm'ü, Ortadoğu ve Balkanlar'ın bülbülü, 'der-

dini' değil ama, yazsaydı görüp geçirdiklerinin bir tekini, ciltlere sığmayan kitap olacak ünlü Muganniye Safiye Ayla, huzurlarınızda!.."

BABAM RANTİYE, ANAM CAHİL

Dünyada yapayalnız, tek başına bir insanım. Bırak kardeşi, bir tek akrabam bile yok. İstanbul'da doğdum. Bu yıl *(1985)* 69'uma gireceğim.

Babamı *(Abdullah Efendi)* Mısırlı bilirdim. Sonradan Halilrahman'dan bana yazdığı mektuplardan Filistinli olduğunu öğrendim. Annem Suudi Arabistan'dan gelmiş. Babam sanatla ilgilenen bir rantiye, anneciğim *(Seyyide Hanım)* okuma yazması bile olmayan cahil bir kadın...

Anam küçücük yaşında saraya *(Osmanlı)* girmiş. En yakın arkadaşı Elâdil Kalfa. Saraydan birlikte çıkarılmışlar. Can yoldaşı olup Kadırga'da bir ev satın almışlar. Annemle babam o evde evlenmişler. Babam beni annemin karnında bırakmış *(ağlıyor)* çekip gitmiş. Onu hiç affetmeyeceğim *(ağlaması yoğunlaştı)*.

Ben doğduktan kısa süre sonra evimiz yanmış *(Aksaray 1911)*. İki kadın bir de ben, ortada kalakalmışız. Tüm varlıkları yok olmuş. Anneciğim parasızlığın getirdiği bakımsızlık ve üzüntüden verem olmuş. Beni Elâdil Kalfa'ya teslim edip bir hastaneye yatmış ve orada ölmüş. Annemi hiç hatırlamıyorum *(çok hüzünlendi, yüzü ve sesi çocuk ifadesi aldı, ağlıyor)*. Mezarını çok aradım ve hâlâ da arıyorum, maalesef bulamıyorum.

Elâdil Kalfa'yı hayâl meyâl hatırlıyorum. Çerkez' di. O beni Çağlayan Dârüleytamı'na *(yetimler yurdu)* vermiş.

Bize orada paşa çocukları gibi baktılar. Öyle baktılar ama, analı-babalı eve benzer mi? Çocukken tifo, tifüs, sıtma ve uyuzun en dehşetlilerini geçirdim. Sahneye çıktığım ilk yıllarda da dizanteri oldum. Fistül ameliyatımı Cerrahpaşa'da Prof. Dr. Kâzım İsmail Gürkan yaptı. O sırada Yahya Kemâl *(Beyatlı)* de hastaydı. Caanım Kâzım İsmail Bey bir ona koşar, bir bana yetişirdi. Hayat boyu hemoroitten çok çektim.

Sormadınız ama, tıp konusunu noktalamak için söyleyeyim: Birkaç kez de bebek aldırdım. Çocuk istemediğimden değil, aksine çok sevdiğimden. Yavrularını bakıcısına bırakıp oyuna, gezmeye giden anneler beni çıldırtıyor. Doğursaydım hayatım bambaşka bir yöne kayardı. 'Safiye Ayla' olamazdım. Eşim Şerif Muhiddin Bey de aynı gerekçeyle çocuk istemedi.

Dârüleytam'da kalmıştık değil mi?

Orada ilkokulu bitirince Şeyh Servet Efendi *(Akdağ - 1'inci Dönem Bursa Milletvekili, Diyarbakır İstiklâl Mahkemesi Başkanı, Nakşibendi Şeyhi, 10 çocuklu)* beni evlâtlık aldı ve Bursa Öğretmen Okulu'na verdi. Çok asabi ve yaramaz bir kızdım. Hocalarıma başkaldırır, sürekli olay çıkarırdım. Bu nedenlerden dolayı onlar da bana iyi davranmazlardı. Beni okuldan atmaya kalktılar, caydılar; geçici olarak uzaklaştırdılar. Üçüncü sınıf öğrencisi küçücük bir çocuk. Ev yok, bark yok, nereye gönderecekler?.. Sonunda bir formül buldular, sinir hastalığı tedavisi gö-

reyim diye hastaneye yatırdılar. İyileşince de öğretmen yardımcısı olarak bir okula atadılar.

Okuldan benden çok önce ayrılan bir Gevher Hanım vardı. Beni sever ve korurdu. Konya'da tanışmıştık onunla. Çünkü ben bu hastalığım sırasında Bursa-Konya-Adana-Konya-Bursa okulları arasında mekik dokudum. Gevher Hanım aldı beni, İstanbul'a getirdi. Milli Eğitim Müdürü akrabasıymış. Beni önce Halıcıoğlu'nda, sonra da Eyüp'te bir ilkokula öğretmen yardımcısı olarak verdiler.

ŞANS GÜLÜYOR

Küçücük bir oda kiralayıncaya kadar Eyüp Camii'nin musalla taşı üzerinde kıvrılıp geçirdiğim çok geceler oldu. O dönemde yakalandığım öksürükten uzun süre kurtulamadım.

Sonunda bir oda tuttum ama, bu kez de eşya yoktu. Mavi kumlu bir mantom vardı. Geceliğim de gündüzlüğüm de oydu. Gece, yarısı altıma yatak, yarısı üstüme yorgan, gündüz de çalışma kıyafetimdi.

Kendim bir şey bilmiyordum ki çocuklara ne öğreteyim?.. Onun için her derste "Haydi Hayat Bilgisi" diyordum, öğrencilerle sokaklara dökülüyorduk. Dolaşırken avaz-avaz şarkılar söylüyorduk. Onu da bilmiyorum ama, yetimhanede öğrendiğim "Palandöken Dağı'nda bilmem ne var" falan filan diye geveleyip, bağırıp duruyorduk

Bizim sokak konserleri sürerken halk da "Ne güzel sesi var bu kızın" diye fısıldaşıyordu.

Bir hâfız efendinin beni görmek istediğini söyleyip yanına götürdüler. Bu zat, ünlü Rebabî, Kemanî ve Bestekâr Hâfız Mustafa *(Sunar)* Efendi'ydi. Sesimi dinledi. "Ooo ne kadar güzel, yarın gel, sana plak dolduracağız" dedi. Bu hocayla sonraları biz konservatuarda da birlikte çalıştık.

Ertesi gün gittiğimde iki konuğu vardı. Bunlar Avrupa'dan gelen plak yapımcıları Willy ve Goille'ydi. Hâfızın alelacele öğrettiği bestelerinden okudum, beni dinleyince şaşırıp kaldılar. Sesimin üç oktav mezzosoprano olduğunu, ülkelerinde benim kadar çocukların çember çevirdiklerini söylediler. Beni Almanya'ya götürüp dünya çapında bir opera sanatçısı yapmak istediklerini belirttiler. Fakat öksürük yakamı bırakmadığı için sesim çatlıyordu.

O sırada Lütfullah Bey'in eşi, Gülriz Sururi'nin annesi Suzan Hanım da operet söylüyordu. Benim yerime o gitti Avrupa'ya.

Mustafa Bey bana usul ve makam öğretti, kısacık sürede yetiştirdi. Sonraları Yesari Âsım *(Arsoy)* Bey'den de ders aldım ama, ilk hocam Hâfız Mustafa Efendi'dir. İlk plağımı Colombia Şirketi doldurdu. Bunların hepsi bir ay içinde oldu. İlk plağım Yesari Âsım Bey'in 'Bekledim de Gelmedin' ve 'Sevda Yaratan Gözlerini' şarkılarını kapsadı. 'Sevda Yaratan' bana şöhret kapılarını açtı. Bir ay içinde meşhur oldum.

Bunların hepsi rastlantıydı.

Yaşamımda bir büyük rastlantı daha vardır. Bunu da profesör bir dostumuzdan öğrenmiştim.

Şerif Muhiddin Bey'le evlendiğimiz zaman çok ünlü bir minyatür profesörü bizim eve geldi. Eşime "Efendim Şerif Hazretleri siz kimlerdensiniz?" diye sordu. O asil ya, Peygamber'in torunu; amacı farkımızı ortaya koymak! Soruyu ben cevapladım: "O Peygamber'in torunu, ben Allah'ın kızıyım" dedim *(gülüyor)*. "Evet," dedi.

O zaman Sıraselviler'deki 66 numaralı apartmanda oturuyoruz. Apartmanı da gene rastlantı sonucu borç-harç yeni almıştım. Muhiddin Bey'le orada evlendik.

Profesör güldü ve şunları söyledi:

"Evet, sen Allah'ın kızısın. Girerken baktım, kapı numaranız 66. 66 ebced hesabıyla 'Allah' demektir."

Benim, rastlantılar gibi rüyaya da inancım vardır. Kur'an okurum, kocamın hatimlerini kendim indiririm. Çocukken de dini kitaplara ilgi duyardım, roman falan okumazdım. Yenisi gibi eski Türkçeyi de iyi okuyup yazarım. Şimdilerde unutulmasına üzülüyorum.

Araya laf karıştı. Nerede kalmıştık? Haa, plak diyorduk değil mi?..

MUSTAFA KEMAL'LE TEŞERRÜF

1930'da plaklarımla ünlendim, adım iyice duyuldu. 1931'de 14 yaşımda Mulenruj'da sahneye çıktım. 1981'e dek tam elli yıl sahne çalışmam oldu.

Atatürk'ü tanımam 1931 ya da 32'dir. Tanımam yanlış oldu; tanışmamız diyeyim. Çünkü biz ilkokulda Atatürk'ü okumuş, öğrenmiştik. Kim olduğunu biliyorduk. Dârüleytam'da "Mustafa Kemâl geliyor, memleketi kurtaracak" diye O'nun için dua ederdik. Üç yaşımızda falanken, başımızda müdürümüz ellerimizi göğe açıp "Mustafa Kemâl'i muvaffak et Yarabbim" diyerek Tanrı'ya yakarırdık.

Adını biliyorduk ama, talihimin günün birinde bana O'nun elini öpme onurunu bahşedeceğini bilmiyordum.

O'nu görmeden önce fısıltı gazetesindeki söylentiler beni çok korkuttu. Öyle şimşek gibi gözleri varmış ki, yüzüne bakanın gözleri erirmiş. Bunları dinliyorum ve "Aman benim gözlerim akmasın, Allah korusun. Uzaktan göreyim yeter" diyorum.

Mulenruj'dan Küçük Çiftlik Parkı'na geçtim. Patronumuz Ziver Bey'di. Çiftlikteki küçük köşkte vaktiyle şehzadeler yaşarmış. O yıl çok kanlı bir dizanteri geçirdim. Yalnız bir insanım ya, göz önünde olayım, bakılayım diye patron beni o köşke yerleştirdi. Ziver Bey'in uzun boylu, kapkara gözlü çok güzel bir hanımı vardı. İşi bırakıp da kaçmayayım diye onu benim başıma nöbetçi dikerdi. Haylaz, yaramaz bir çocuktum. Tek derdim kiramdı. Haftalık falan dinlemez, ev sahibinin parasını ödeyince vıınnn ortadan yok olurdum. Haydii Ziver Bey, Selâhattin Pınar, Yorgo Bacanos, Aleko Bacanos, Feyzi Aslangil, Nubar *(Tekyay)* ve Şükrü Tunar falan, işi gücü bırakır, yollara düşer beni ararlardı.

Bir akşam gene konserden sonra kaçmayayım diye başta Selâhattin *(Pınar),* tüm saz üstatları beni çevrelediler, oyalamaya çalışıyorlar.

Birden patron telâşla yanımıza geldi, "Başyaver Rusuhi Bey aşağıda seni bekliyor. Çabuk hazırlan, Gazi'ye gideceksin" dedi.

Neyle hazırlanacağım? O zaman sahneye bile şöyle basit bir elbiseyle çıkıyorum. Günlük bir elbise giydim. O andaki durumumu tasavvur edebilirsiniz. Tepeden tırnağa zangır zangır titriyorum. Yani, bu kadar büyük bir insanın huzuruna nasıl çıkacağımın heyecanını yaşıyorum. O an anlatılacak gibi değil, canım... Başyaver Rusuhi Bey geldi, beni aldı, birlikte otomobile bindik. Araba bizi Vali yardımcısı Nuri Bey'in Şişli'deki evine bıraktı. Ev sahibinin kim olduğunu sonradan öğrendim tabii. Nuri Bey'in eşi Seza Hanım'dı. Geçen yıl kaybettik onu.

Beni içeri aldılar. Bir adım sonra huzurda olacağım. Salondan gelen sesleri duyunca elim ayağım gene boşalıverdi. İçeri alındım. İşte Gazi Mustafa Kemâl karşımda!..

Hepsini sonradan öğrendim. Ata'nın yanında oturan güzel kadın Seza Hanım. Öteki beyler de Kılıç Ali, Recep Peker, Zühtü Bey falan... Gayet zarif bir grup ve samimi bir ortam. Onu da sonradan öğreneceğim, Gazi "Aman ben bu sarayları sevmiyorum" diyor. Bu nedenle ev ziyaretlerine, misafirliğe bayılıyor. O özlem içinde oraya gelmiş.

Hiç unutmuyorum. Beyaz bir gömlek giymişti. Kravatsız bağrı açıktı. Yanındaki kadın çok güzel. Ben

de öyle hasta hasta kalkıp gelmiş sıçırgan bir kız. Zayıf, çelimsiz. Ne makyaj biliyorum, ne de süslü üstbaş. Şimdi 14-15 yaşındaki kızlar bir makyaj yapıyorlar ki, hepsinin maşallahları var yani.

Süklüm püklüm gittim, Ata'nın elini öptüm. Yanını gösterdi, "Otur bakalım" dedi. Plaklarımı dinlediğini, sesimi güzel bulduğunu ve beğendiğini söyledi; bir şarkı okumamı istedi. O günlerde benim her yerde çalınan plağım da 'Sevda Yaratan Gözlerini Her Zaman Öpsem'.

Ben, başım hep önümde şarkıyı okumak için hazırlanıyorum. "Kaldır başını" diye bir emir geldi. Kaldırdım. "Bana bak" dedi. 'Artık ne olacaksa olsun, Allah'ım sen beni koru' diyerek Yaradan'a sığınıp gözlerimi gözlerinin içine diktim. Rabbime şükürler olsun, neyse ki hiçbir şey olmadı *(dozu çok yüksek kahkahalar).*

"Söyle bakalım bize" der demez ben tir tir titreyerek 'Sevda Yaratan'a başladım. Hepsi pür dikkat beni dinliyorlar. Şarkı bitti, "Güzel, güzel. İlerde bu ses çok daha güzel olacak, kendisi de gelişecek, her şey yerli yerine oturacak" deyip beni yüreklendirdi. Sonra "Haydi git otur" komutuyla bana, üzeri çok güzel yiyeceklerle bezenmiş masayı gösterdi. Kendisi sofrada benden çok uzağa oturdu.

ATA ÖĞÜDÜ

Başlangıçta gündeme kıyısından köşesinden çeşitli konular geldi, sonra Ata bana nasihatta bulundu:

"Sana yönelmiş olan teveccühleri daima etrafındakilerle paylaş. Böylelikle kıskançlıkların önüne geçersin. Hem de haklı bir iş yapmış olursun. Zira okuduğun şarkıda ses güzelliği seninse, bestekârı ve çalanlarının da hisseleri vardır. Ve bu her işte böyledir. Benim arkadaşlarım olmasaydı, tek başıma kendimi görevlendirdiğim problemleri çözemezdim."

Gazi'yi ikinci kez 1933'te Ankara'da gördüm. Atatürk Orman Çiftliği'ndeki Marmara Köşkü'ndeymiş. Biz gene birbirinden hiç ayrılmayan ikizler çok sevdiğim arkadaşım Nubar Tekyay'la birlikteyiz. Nubar çok kibar, çok beyefendi ve fevkalâde yetenekli bir sanatçıydı.

Atatürk benim konser için Ankara'da olduğumu duymuş, "Programı bitince getirin" buyurmuş, "yanında bir de saz üstâdı olsun" diye de eklemiş.

İCRAACI GAZİ

Biz Nubar'la derdest Marmara Köşkü'ne götürüldük. Artık 16 yaşıma falan gelmişim, tam bir genç kız olmuşum yani. Bir şeyler de öğrenmiş durumdayım. Üstümde kolsuz açık yakalı mavi bir tuvalet var. Köşke girdiğimizde arkadaşlarıyla sofradaydı. Beni görünce "Oooo maşallah, ben size demedim mi, bakın nasıl gelişti, güzelleşti" diye iltifat etti. Biz de sofraya oturduk. 'Mani Oluyor Halimi Takrire Hicabım'ı istedi. Aman Tanrım, ben o şarkıyı hiç duymamışım. Sanki her şarkıyı biliyormuşum gibi, "Efendim ne emredersi-

niz?" diye sormakla ukalâlık ettiğimi o anda kavradım. Terledim, sıkıldım, sonunda "Paşam, ben bu şarkıyı bilmiyorum" diye patlayıverdim. Beni yanına oturttu, Nubar'a döndü, "Çal" dedi ve başladı okumaya. Bir, iki, üç... Sonra "Haydi bakalım şimdi sen geçeceksin" dedi. Teyp gibiyimdir. Dinlediğimi hemen kaparım. Bülbül gibi şakımaya başladım. Şarkı bitti, kendisini öpmemi istedi. Ben de boynuna sarıldım, önce söylentisi beni çok korkutan gözlerini, sonra da yanaklarını doya doya öptüm. Ardından kendisi başka şarkılar söyledi, anılar, öyküler anlattı.

Bir ara poker oynamayı önerdi. Hemen masa boşaltıldı. Ben de pokeri kıyısından köşesinden öğrenmişim biraz. Fakat Ata'nınki bana tuhaf geldi. İki yedili... Herkes açıyor kartını, "Efendim en büyük iki yedili" diyor ve ne hikmetse hep Gazi kazanıyor *(kahkahalar)!* Böyle değişik bir poker... Oyun bitti, herkese tek tek sordu: "Sen ne kaybettin?" "Şu kadar", "Sen?", "Bu kadar", herkesin parasını bir bir geri verdi. Kendine kalanı da Nubar'a uzattı, "Al bu senin. Oyunu Nubar kazandı" diyerek neşeli neşeli güldü.

Ertesi akşam Çankaya Köşkü'ne çağrıldık. Edebiyat ve şiir yüklü çok renkli bir gece geçirdik. O gece Çankaya'da kaldım.

On yedi yaşımdaydım. Gördüklerime yaşadıklarıma inanamıyordum. Tüm dünyada efsaneleşmiş bir çağ ünlüsüyle iki gece birlikte olmuştum. Beni ürküten, korkutan, kıskandıran bu anılarımı kalbime gömüp İstanbul'a döndüm.

Ankara'da bir düş cümbüşünden geçip İstanbul'a geldikten sonra Çankaya gecelerini unutamıyordum. Sanki o kadar mutluluğu ben yaşamamıştım da hatırladıklarım hayâldi. O'nunla olduğum gece, İstanbul'a gelince beni arayacağını söylemiş, ben, aklım kabul etmediği için inanamamıştım. O büyük insanda bir iz bırakıp bırakamamış olmanın endişesini yaşıyordum.

Oysa, hepsinde olduğu gibi bu sözünde de duracak, saat sabahın üçü ya da dördü de olsa bir şey fark etmeyecekti.

"Safiye'yi getirin" dediği zaman İstanbul polisi pervane olur beni arar, ben de nefes nefese soluğu huzurda alırdım. Bu gidişlerde bize Selâhattin Pınar da katılırdı.

Benim kaçma huyum yüzünden bu çağrılışlarda İstanbul polisi çok zor durumda kalırdı. Onun için Emniyet Müdürü bana sık sık, "Safiye Hanım, sizi bulmak için çok uğraşıyoruz. Reisicumhur Hazretleri burada olduğu zaman nerede bulunduğunuzu bize bildirin n'olur" diye yalvarırdı.

Bir yaz sabahı müdür kapımı çaldı. Atatürk İstanbul'a hareket etmiş, "Safiye köşke gelsin" demiş. Polis Müdürü "Sizi köşkten gelip alacaklar. Aman nereye gidecekseniz haber verin, ya da mümkünse evden çıkmayın" diye sıkı sıkı tembihledi, çıktı gitti.

Mutluluk gene kapımı çalmıştı. Demek ki sesimle, varlığımla O'nda bir şeyler bırakabilmiştim. O gün akşamı sabırsızlıkla bekledim. İstanbul alacakaranlığa

Safiye Ayla'nın afiş için fotoğraf stüdyosunda verdiği bir pozu.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arşivi)

bürünürken bir yaver beni evden aldı, Florya Köşkü'ne götürdü. Atatürk sofradaydı. Nubar'la Selâhattin Pınar benden önce gelmişlerdi. Atatürk beni görünce konuşmasını kesti. Bu davranışı O'nun nadir iltifatlarından biriydi. Bir şey anlatırken içeriye kim girerse girsin, çoğu zaman sözünü kesmezdi. Beni yanına oturttu, biraz sonra da şarkı söylememi istedi.

İLK AŞKI

Şimdi biraz köşklerdeki hayal âleminden sıyrılıp benim yalın yaşamıma dönelim... Hoş bu anlatacaklarım da gene Ata'yla ilgili ama, aklıma başka bir gece geldi.

Benim arkadaşlarım arasında gazeteciler çoğunluktaydı. Nur içinde yatsınlar hepsi rahmetli oldular. Kemâl Tahir, Halikarnas Balıkçısı, Naci Sadullah, Doğan Nadi ve Mehmet Âkif'in damadı Ömer Rıza Doğrul, adeta ayrılmaz bir bütün gibiydik.

Naci Sadullah'ın bana olan aşkı dillere destandı. Bu, özelliği olan bir öyküdür. Naci Sadullah İzmirliydi. Ata'nın eşi Lâtife Hanım'ın dayısının oğluydu. Tanıdığımda ve bana âşık olduğunda gazeteciydi ama, ondan önce değişik işlerde çalışmıştı. Sanıyorum ailenin tek çocuğu olmasından, astığı astık, kestiği kestik biriydi. Galatasaray Lisesi'nden mezun olmadan ayrılıp askeri liseye girmiş, ondan da vazgeçip Paris'e giderek Eczacılık Fakültesi'ni bitirmişti. Sonra o mes-

leği beğenmemiş, Hâkimiyeti Milliye'de gazeteciliğe başlamış, ardından da Demokrat İzmir'e başyazar olmuştu.

Yanlış anımsamıyorsam Naci'yle 1935'te tanıştık. İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, "Atatürk böyle istiyor" diyerek Türk Musikisi'ne karşı savaş açmış, Klâsik Türk Müziği'ni radyodan kovalamıştı. Bu karar baskıyla yavaş yavaş benimsetilince halk tepki gösterip homurdanmaya başladı.

İşte o günlerde Taksim Talimhane'deki Halk Apartmanı'nda bulunan dairemin kapısını genç bir gazeteci çaldı. Bu gazeteci, bir kadının aklını başından alacak kadar güzeldi. Uzun boyu, uzun kara kirpikleri, simsiyah saçları vardı. Kendinden çok emin, ateşli fakat gururlu bir gençti. İlk gördüğüm anda kor gibi kalbime düşüverdi.

Naci Sadullah, Şükrü Kaya'nın kararıyla ilgili anket yapıyordu.

Daldan dala atlamak gibi olacak ama, anlatacağımla girift olduğu için başka bir konuya geçmek zorundayım.

1933'te, yani Naci'yi tanımadan iki yıl önce 58 yaşındaki Kavalalı Hüsamettin'e âşık olmuştum. Sahne hayatını çok sevdiğim halde, sevgilim öyle istiyor diye her şeyleri terk edip eve kapanmıştım. Tam bir mirasyedi olan Kavalalı Hüsamettin Bey, sahneye dönmemem için bir dediğimi iki etmiyor, bu arada da aklının yettiği tüm tedbirleri alıyordu. Bu önlemlerden olmak üzere birikmiş parama el koymuş, bana tam anlamıyla bir esir hayatı yaşatmaya başlamıştı.

Kavalalı'yı tanıyışım da ilginçti.

Bir gün sokakta eşyası başında ağlayan garip kılıklı bir kadın gördüm. Yoksul bir hanımdı. Sokak ortasında kalmıştı. Bu kadını yanıma aldım. Kimsesizdim. Anne özlemi çektiğim için yapmıştım bu işi. Hayatımda bir annenin sıcaklığını hiç mi hiç duymamıştım *(ağlıyor)*. Bu kadın benim hayatımı değiştirebilir, ömrümün sonuna kadar bana can yoldaşı olabilirdi. Duygularım beni yanıltti, tümüyle ters çıktı. Kadının ağına düştüm. Her şeyimi soydu gitti.

İşte onu bildirmek için İstanbul Polis Müdürü'ne gittim. Yanında Kavalalı Hüsamettin Bey vardı. Derhâl bana sahip çıktı, benimle ilgilendi. Kısa sürede bu adama âşık oluverdim. Fakat aradan iki yıl geçince ondan sıkılmaya, sahne hayatımı özlemeye, beni 'Safiye' yapan düzenimi aramaya başladım.

İşte Naci tam bu bunalımlı dönemimde karşıma çıktı. Hüsamettin Bey bana artık gardiyan gibi görünüyordu. Ondan ayrıldım, Naci Sadullah'ı tercih ederek özgürlüğü seçtim. Bu benim Naci'nin desteğiyle verdiğim kurtuluş savaşımdı. Sonucunda beklediğimi elde ettim, sahnelere döndüm.

Naci Sadullah, Kemâl Tahir ve Ömer Rıza Doğrul üçlüsü artık her akşam bizim evde toplanıyorlar; masa kuruluyor, sohbet koyulaştıkça koyulaşıyordu. Üç öfkeli, üç heyecanlı gençtiler. Sürekli sosyalizmi savunuyorlardı. Halkın yoksulluğunun nedenlerini, toplumun sınıfsal yapı karakterini tartışıyorlardı. Genellikle herhangi bir sonuca varamaz, lâfı bırakır, şiir okumaya ve kitap karıştırmaya başlarlardı.

O günler hayatımın en mutlu günleriydi. Kendimi okula yeni başlamış bir öğrenci gibi görür ve durumumdan kıvanç duyardım. Bu üç allâme, üç ateşli adam, bana çok şey öğretiyorlardı. Onları dinledikçe yüreğimdeki insan sevgisi, yetimler yurdu yaşantım, daha gerçekçi bir ortamda biçimleniyordu. İçimde bu üç adama duyduğum sevgi ve saygı bitiverecek gibi garip bir korku vardı.

Nitekim bir gün farkına vardım ki, Kemâl Tahir de bana abayı yakmış.

Bir gece gene her zamanki gibi 49'luk *(rakı)* açılarak konu gündeme geldi. Naci, benim karar vermem gerektiği görüşündeydi. Ben de duygularımı açık seçik ortaya koydum: "Bir öğrenci gibi her gün sizleri dinleyip fikirlerinizden yararlanıyorum. Ben anlıyor, öğreniyor, gelişiyorum. Neden kavganıza beni de ortak etmiyorsunuz da salt bir kadın (bir dişi) olarak görmeyi tercih ediyorsunuz?"

Sözlerim ikisini de çok etkiledi. Kemâl Tahir, "Ben adaylığımı geri alıyorum. Sen bundan böyle benim dünya ahret bacımsın" dedi ve çok büyük bir sıkıntıyı noktaladı.

İşte bu bizim entelektüellerle ben, bir gece Marko'nun meyhanesindeydik. Ben içki miçki içmem. Hiçbir zaman içmedim, alışamadım.

Bana yemek, çay ısmarlarlardı. Onlarla birlikte rakı içmiyorum ama, söyleşilerinden son derece mutlu oluyorum. Hepsi esprili, zeki, kültürlü, ansiklopedi gi-

bi adamlar. Arkadaşlarıma zaman zaman yalvarırdım: "N'olur beni bir gün de tiyatroya, sinemaya götürün. Hep böyle rakı sofralarında gezdiriyorsunuz. Ben içmiyorum. Fakat sizlerden ayrılınca, sıradan insanlarla konuştuğumda hiç zevk almıyorum. Bu rakı kokusuna da o nedenle katlanıyorum."

İşte Marko'da otururken gene böyle şeyler söylüyordum. Saat 04.00 suları... Selâhattin Pınar da geldi. Biraz sonra bir baktık paat diye bir tabanca sesi. Ben silahtan çok korkarım, ödüm kopar. Avazım çıktığı kadar "Allaaah" diye bağırarak yerimden fırladığım gibi masanın altına girdim.

Meyhanenin üstünde bilmem kim adında bir kadın oturuyormuş. Ev işletiyormuş. Müşterilerini Marko'nun üst locasında ağına düşürüyor, sonra evine çekiyormuş.

Polis içeri girer girmez "Tanıklar gelsin" diye yaygarayı bastı. Ben masanın altında kedi yavrusu gibi titriyorum. Polisler beni orada görünce bir sevindiler, bir sevindiler...

Meğer bir yandan baskın düzenlemek, öte yandan da beni aramakla görevlendirilmişler. "Reisicumhur sizi emrettiler" dediler, haydii biz gene derdest.

Atatürk Pera Palas'ta bir düğünde... Yanında Vali Muhittin Üstündağ da var. Hemen koşup; elini öptüm. Hışımla, "Neredeydin bu saate kadar?" diye sordu. Ben de olan biteni anlattım.

Zaman zaman bana sert davranmasının altında kasıt vardı. Bu tavrı, yanına yaklaşamayan hanımların hakkımda yaydıkları söylentilerin aksini kanıtla-

mak istemesinden kaynaklanıyordu. Amacı benim her konuda bilgilenmem ve iyi yetişmemdi.

ZENGİN SAFİYE

Nitekim bir gün Çankaya'daydık. İstediği şarkıları söyledim, çok duygulandı. "Benden ne istersin, sana ne yapayım?" diye sordu. "Paşam benim için huzurunuzda olmak yeterli. Hiçbir şey istemem" dedim. Fakat ısrar etti. Ben de uluslararası bir artist olmak istediğimi söyledim. Başta belirtmiştim, ilk plağımı dolduran Alman yapımcı ve ses mühendisleri dünya çapında bir opera sanatçısı olabileceğim kanısındaydılar. Atatürk'e bunları aktardım. Sanıyorum 1936'ydı. Yani artık iyice ünlendiğim yıllardı. "Sen ülkende meşhur olmuşsun. Musikiyi de en iyi şekilde icra ediyorsun. Ne gereği var?" dedi. "Ama ille istiyorsan kendi imkânlarınla git" diye de ekledi.

Bu sözleriyle benim iyi para kazandığımı ima ediyordu. Benim yevmiyem başlangıçta 10-15 liraydı, sonradan 35'e çıktı. Nitekim bir başka gün de, "Safiye sen günde 35 lira alıyormuşsun öyle mi?" diye sordu. "Evet" karşılığını verince, "Bana bak, bir milletvekilinden fazla kazanıyorsun. Bu parayı iyi tut" diye uyardı. *(Anılan yıllarda milletvekili maaşı 500-600 liraydı, Safiye Ayla'nın aylığı bin lirayı aşıyordu.)*

O zaman çok genç bir kız olarak bu sözleri değerlendiremiyor, har vurup harman savuruyordum. Oysa Ata ekonomik davranma konusunda çok titizdi. 'Kendi

olanaklarınla git', bir yandan 'gitme' anlamı taşıyorsa, öte yandan da 'devletin böyle işlere harcayacak parası yok' demekti.

'ÇİRKİN' DİYEN NÂZIM

Bana bak, deminden beri kıvranıp duruyorsun. Ne sormak istediğini biliyorum ama, kibar bir kız olduğun için bir türlü seslendiremiyorsun. Sen sormadan ben söyleyeyim de rahatla...

Atatürk sesimi çok beğenirmiş ama, beni 'ÇİRKİN' bulurmuş; o nedenle de şarkı istediği zaman "Arkanı dön de söyle", ya da "Perdenin arkasına geç" dermiş, değil mi *(gülüyor)?*

Bu bir uydurma, bir dedikodu ve yanlış...

O'na herkes eşlerini ve kızlarını yaklaştırmak isterdi. Bu yakıştırmayı yapanlar muratlarına eremeyenler ve beni çekemeyenlerdi.

Buna örnek olarak bana çok ilginç gelen bir olayı anlatayım:

Dolmabahçe Sarayı'nda sofradayız. Atatürk'ün solunda kızlarından Nebile, sağında da ben oturuyoruz. Beni çok severdi. Buna rağmen pattadak, "Sen yangın yerlerinde erkeklerle buluşuyormuşsun doğru mu?" diye sordu. Kendisini çok iyi tanıdığım için böylesine aşağılayıcı bir soru beni hiç şaşırtmadı. Amacı bir şeyi ispatlamak çünkü, biliyorum.

Sakin sakin şu karşılığı verdim:

"Hayır Paşam, bu tümüyle yalan. Siz Türk kadını-

Safiye Ayla, Saray Sineması'nda 25 yıl süreyle verdiği dizi konserlerinden birinde sahnede.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arşivi)

na o kadar büyük haklar ve kendini tanıyacak olanaklar verdiniz ki, istediğim an vücudumu da kullanabilirim ama, böyle bir şey yapmadım."

Çok keyiflendi, kadehini kalırdı ve masadakilere "Aldınız mı cevabı beyler?" diye sorup güldü.

Bir gün de Çelik Palas'taydık. Gecenin ilerleyen saatinde sofranın gediklileri teker teker odalarına çekiliyorlardı. Gazi bana başıyla 'sen kal' işareti yaptı. Herkes gidince de, "Safiye, yarın sabah havuza çırılçıplak gireceksin!" dedi. "Başüstüne Paşam" dedim. Amacı, çirkinliğimi dillerine dolayan birçok devlet büyüğünün karısına (güzel bulduğu anlaşılan) vücudumu göstermekti.

Atatürk'ün beni çirkin bulduğunu ve hakkımda böyle bir şey söylediğini hiç sanmıyorum. Beni kıskananların üzülmelerini önlemek için gıyabımda böyle konuşmuş olabileceğine de ihtimâl vermiyorum. Çünkü O hiç kimseden korkmaz, çekinmez, düşüncesi neyse açık açık söylerdi.

Kaldı ki, varsayalım ben, kambur kumbur, koca burunlu, dişleri dökülmüş, çanak ağızlı, yüzüne bakılmaz, gayet çirkin biri olsaydım bile, Atatürk böyle bir kabalığı gene yapmazdı. Çünkü O akıllı, zeki, entelektüel olduğu kadar, çok da zarif bir erkekti. Yirminci yüzyılın başlarında dünyayı değiştirmiş, düşmanına bile parmak ısırttırmış bir insandı. Baloda ya da düğünde bir hanım (isterse babasına ya da kocasına paye kazandırmak için olsun –ki bunları da iyi tanırdı–) masasına gelince ayağa kalkarak selâmlardı. Devlet kuran, her şeyi bilen bir kişi böyle söylemiş olsa, önün-

de sonunda üstelik de alkışladığı bir sanatçının kulağına gidebileceğini düşünmez miydi?!

Hepsi yalan, uydurma bunların. Atatürk'le ben birbirimizi çok severdik. İnsan sevdiğini üzmek ister mi?

Bakın ben size başka bir gerçeği açıklayayım:

Beni çirkin bulan Nâzım'dı, Nâzım Hikmet...

Ben onu da tanıdım ve çok sevdim. Ona vurulan damga aklıma geldikçe hâlâ daha çok üzülüyorum. Vatan hainiymiş! Bir şair vatan haini olabilir mi; olamaz!

HAPİSANEYE YARDIM

Nâzım'ı İpek Film Stüdyosu'nda tanıdım. Hapisane dışında yaşama şansı yakaladıkça takma adlarla onlara senaryo yazardı. Sesimi beğenir, zaman zaman da beni dinlemeye gelirdi. Bir eser yazmış. Güzel ve çirkin iki kadın arasında paylaşılamayan bir erkek... Çirkin kadını benim oynamamı istemiş. Bunu önerince Naci Sadullah'la tekme tokat birbirlerine girmişler.

Nâzım'ın karısı kızıl saçlı falanmış ama, çirkinmiş. Bizimki "Sen o çirkin kadını karına oynat" diye şairin üstüne yürümüş.

Nâzım benim için olur olmaz yerde, "Yahu hiç güzel bir kadın değil, nasıl bu kadar meşhur oldu? Millet sesine tutuldu zahir" deyip dururdu. Öyle derdi ama, oynadığım revülerim için senaryo yazmaktan da geri kalmazdı.

Bir gün İpekçiler'in stüdyosunda oturuyoruz. Elinde kitaplarıyla bir çocuk geldi. "Üstadım beni sever" diyerek doğru Nâzım'a yöneldi. Meğer o bir komplo, bir tuzakmış. Çocuğun arkasından içeri polisler sökün etti ve Nâzım'ı alıp götürdüler. Yıllarca hapislerde çürüttüler zavallıyı.

Nâzım'ı Bursa Hapisanesi'ne tıktılar. Kemâl Tahir'i de Çankırı'da içeri kapamışlardı. Dostlarımın ikisi elimden uçmuş, Ömer Rıza ve Naci Sadullah'la kalakalmıştım. Bu dönemde Naci de Dr. Rıza Nur'a hakaretten sekiz aya hüküm giydi. Soluklarımızı tutmuş Temyiz'in *(Yargıtay'ın)* kararı onaylayıp onaylamayacağını bekliyoruz. Naci 'Temyiz bu kararı onaylayacak' düşüncesiyle kalktı, Bodrum'a Halikarnas Balıkçısı'nın yanına gitti. Ben o zaman büyük bir boşluğun içine düştüm. Bu insanların bana neler verdiklerini o dönemde çok daha iyi anladım. Hiç kimse dostlarımın yerini tutamıyordu.

Bir haber aldım ki Nâzım Bursa Hapisanesi'nde parasızlıktan çok sıkıntıda. Ayrıca ciğerlerinden de hasta.

İzmir eşrafından Halim Alanyalı adında bir hayranım vardı. Bana sık sık tenekelerle yağ, çuvallar dolusu erzak ve sabun yollardı. Ben de bir gün tuttum, hepsini Bursa'ya Nâzım'a gönderdim. Aradan birkaç gün geçti, bir sabah sivil bir polis gelerek beni Birinci Şube'ye götürdü. O gün Naci'nin hükmü kesinleşmişti. Polis benden kendisini soracak sanıyordum. Onun için ne heyecanlandım, ne de korktum.

Orada bana hiç beklediğim bir konuyu, Nâzım

Hikmet'e erzak gönderip göndermediğimi sordular. Hiç çekinmeden, "Gönderdim, gene göndereceğim" dedim. Komiser, ummadığı bu cevap karşısında sinirlenerek, "Bana bak Safiye Hanım, sen komünistleri mi besliyorsun?" diye bağırmaya başladı. Ben de sinirlendim ama bozuntuya vermedim. "O sizin tarifinizle komünist olabilir. Ben komünistlik momünistlik nedir bilmem. Böyle şeylere de inanmam. Arkadaşım hasta ve parasız. O nedenle gönderdim. İhtiyacı olduğunu duyarsam gene gönderirim" dedim.

Komiser bana yeterince gözdağı verdiğine inanarak ve şöyle üstünkörü Naci Sadullah'ı da sorarak serbest bıraktı.

Bu arada bir şey daha söylemek isterim: Nâzım'ın bir hatası oldu. Atatürk kendisini Yalova'daki Savarona Yatı'na çağırttı. Nâzım, "Ben Denizkızı Eftalya değilim" dedi ve gitmedi. Oysa emre uysaydı, birbirlerini görerek ve tanıyarak da çok seveceklerdi.

Ata Mehmet Âkif'e de Kurtuluş Savaşı'nı yazmadığı için kızıyordu. Yazık ki Nâzım'ın yazdığı şaheseri okuyamadı. Benim gözümde Nâzım, bu eşsiz destanı yazdığı için 'Peygamber' katına yükselmiştir.

Çelik Palas'ın açılışı dolayısıyla Ertuğrul Yatı'yla İstanbul'dan Yalova'ya gidiyorduk. Atatürk dostlarıyla güvertede oturuyordu. Selâhattin *(Pınar)* ve Nubar'la *(Tekyay)* beni de çağırttı. Gündeme önce İtalyan-Habeş Savaşı geldi. Sonra söz döndü dolaştı şiirde odaklaştı. Ben Atatürk'ü içmeden hiç o günkü kadar üzüntülü görmemiştim. Denize uzun uzun baktı, sonra ağır ağır konuştu:

"Ben bu memlekette bu kadar işler yaptım. Bunu şiirle anlatan bir tek şair çıkmadı. Çanakkale Şehitleri'ni yazan adam *(Mehmet Âkif)* İstiklâl Harbi'ni de yazamaz mıydı? Elbette en âlâsını yazardı ama, yazmadı. Şapka meselesine kızdı, çekti, Mısır'a gitti.*

Yaşasaydı bir de Tevfik Fikret yazabilirdi bu mücadelemizi. O bir dâhiydi. Ne demiş bakın: 'Bu memlekette bir gün sabah olacaktır Halûk / O gün ben ölmemiş bile olsam / Hayatla pek ölgün bir irtibatım

---

*) Sayın Safiye Ayla'nın bu konuyu kamuoyundaki yaygın söylenti paralelinde anımsadığı anlaşılıyor.

Arkadaşı Pendik Bakteriyoloji İstasyonu Müdürü Şefik Kolaylı'ya göre şair, istibdata başkaldıran, 'cumhuriyet'e ve 'devrimler'e inanmış bir 'aydın'dı. Mısır'a şapka yasasına uymamak için gitmedi. Arkadaşları kararından caydırmak amacıyla baskı yaptıklarında, "Arkamda polis hafiyesi gezdiriyorlar. Ben, vatanını satmış ve memleketine ihanet etmiş adamlar gibi muamele görmeye tahammül edemiyorum" dedi ve gitti. (Sebilürreşad, Cilt: IV, Sayı: 99, s. 374/376, Nisan 1951, İstanbul)

Ayrıca, adı geçen derginin sahibi ve Âkif'in editörü Eşref Edip'le, arkadaşları Emin Erişirgil ve Mithat Cemâl (Kuntay) de kitaplarında, şairin (fes giymeyi sevmemesine karşın) şapkayı sorun yapmadığını, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kendisini Kurân-ı Kerim'i Türkçeye çevirmekle görevlendirdiğini bildirmektedirler. Adları geçenler, Mehmet Âkif'in istemi yerine getirdiğini, kutsal kitabın camide de Türkçe seslendirileceğini öğrenince, "Ben o zaman Allah'ın huzuruna çıkamam. Peygamber'in yüzüne bakamam" gerekçesiyle çeviriyi vermediğini ve sonuçta devletle anlaşmazlığa düştüğünü belirtmektedirler.

Dostları, şairin yasaya karşı olmadığını tanıtlamak için, İstanbul'a döndüğünde, Galata Rıhtımı'ndaki karşılayıcılarını başından çıkardığı şapkasıyla selamladığını da vurgulamaktadırlar.

Aynı yazarlara göre, şairin ölümünden sonra dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel Kahire'ye giderek çeviriyi aramış, ancak bulamamıştır. (N.S.)

olur, şüphesiz' demiş. Yani bu memlekette kurtuluşun olacağını, bizim geleceğimiz tarihi bile belirtmiş.

Dâhi, geleceğe bakan, geleceği gören adamdır.

Nerde Âkif, nerde Fikret..."

Araya Nâzım'la Âkif'in serüvenleri girdi ama, Naci Sadullah konusunu noktalamalıyım.

KAMYONLA BODRUM'A

Naci'nin Bodrum'dan dönmeye hiç niyeti yoktu. Yalnızlıktan iyice canım sıkılıyordu. Ben de bir sürpriz yapmayı düşündüm ve Bodrum'un yolunu tuttum. Önce Aydın'a ulaştım. O yıllar şimdiki gibi değil. Adlarını saydığım yerlere varmak epey sabır ve bir hayli yürek istiyor. Yol yok, iz yok, araç yok. Aydın'ın ortalık yerinde kalakaldım. Bir yandan da eşraftan biri görecek ve tanıyacak diye ödüm kopuyor. Neyse uzatmayayım, sonunda bir kamyon buldum. Bodrum'a gaz götürüyormuş. Kirli paslı leş gibi kokan gaz tenekeleri üstünde Bodrum'a indim.

Burada, hayatımda rastladığım en güzel konuşan, en renkli, en samimi insan Halikarnas Balıkçısı'yla tanışmak kaderde varmış. Naci'nin Nâzım'dan sonra bana tanıştırdığı ve unutamadığım insanların başında Cevat Şakir gelir. Balıkçı'nın dostu olmak beni hep gururlandırmıştır. Oxford'u bitirmiş, doğanın denizine, yosununa, süngerine, toprağına tutulmuş, bu nedenle kendini balıkçılığa ve bahçıvanlığa adamıştı.

Bir gün Cevat Şakir'in bahçesinde oturmuş soh-

bet ediyorduk. Bodrum Belediye Başkanı Mümtaz Bey çıkageldi. Birkaç gün sonra CHP yararına bir balo yapılacakmış, orada şarkı söylemem için ricada bulundu. Baloya Balıkçı ve Naci'yle gittik. Önde bir masa ayırmışlar, oturduk. Kısa süre sonra tatsız bir hava esmeye başladı. Ben durumu kavrayamadım. Fakat dostlarım bu anlaşılmaz öfkeye hedef oldukları için kızarıyorlardı. CHP İlçe Başkanı ve Tuğbay *(Tugay Komutanı Albay)* "Aramızda komünistler var. Buradan çıksınlar" diye bağırıyorlardı. Naci Sadullah, "Bizim burada olmamızı istemeyenler varmış. Kimsenin huzurunu bozmak istemeyiz. Gidiyoruz" diyerek kalktı. Arkasından da ben ve Halikarnas Balıkçısı...

Bu olay beni 'halk sevgisi'yle Bodrum'da tanıştırdı, saygınlığın ne anlama geldiğini bana orada gösterdi. Sanat hayatımın en güçlü ve unutulmaz sevgisini Bodrum'da gördüm. Halk gücünün, üçü-beşi, onu-yirmisi, ellisi-yüzü biraraya gelirse neler yapabileceğinin Bodrum'da tanığı oldum.

Bizim arkamızdan baloyu terk edenler Cevat Şakir'in deniz kıyısındaki bahçesini tıkabasa doldurmuşlar, CHP Başkanıyla Tuğbay kukumav gibi kendi kendilerine kalmışlardı. Kayıklardan deniz görünmez olmuştu. Burada bir masanın üstüne çıktım ve zorbaya meydan okuyan bu güzel insanlara teşekkürümü ödemeye çalıştım.

O gece benim için alkış yoktu. Sadece sesimden ve tavrımdan etkilenen ve bu nedenle de duygulanıp ağlayan insanlar vardı. Konserimin bedelini gözyaşlarıyla ödüyorlardı.

Safiye Ayla bir lokantada.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi Arşivi)

Bodrum'da Naci'yi ikna ettim, alıp İstanbul'a getirdim ve elimle hapisaneye soktum. Sekiz ay yattı ve çıktı.

'SAFİYE SULTAN'

Şimdi sıra başka bir şairimizde... Ben Yahya Kemâl Beyatlı'yı önce okul kitaplarından tanıdım. Onun şiirindeki sesi ilk kez öğretmenimden duydum. Heceleye heceleye okuduğum şiirlerindeki anlamları kavrayamadan, dizelerinin dokusundaki sese bağlandım ve böylece Yahya Kemâl'e şartlandım. Bu büyük şairle bir gün dost olabileceğim aklımın kıyısından bile geçmezdi.

Öncelikle şunu söylemek isterim: Yahya Kemâl'in yaşamı şiirlerinden daha renkli, onların çok üstünde bir düzeydeydi. O, sürdürdüğü renkli yaşamında şiirlerine ton arıyordu.

Usta ozan Nâzım Hikmet'i tanıdığım yıllar...

Ambassador Gazinosu'nda bir gece serhat türküsü 'Acem Dağları'nı söylerken, gözüm ön masalardan birinde beni son derece dikkat ve coşkuyla dinleyen bir adama takıldı. Yanılmıyorsam bu türkü Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran Seferi sonrasında derlenmişti. Uyumlu davranışlarla türküyü dinleyen şişman ve sevimli konuğumuzun mutluluğu bir sanatçı olarak beni de duygulandırdı. Gözümü kendisinden ayıramadım, beni oynarcasına dinleyen insanı bu denli keyiflendirmenin sevincini yaşadım.

Programım bitince, Yahya Kemâl'in gazinoda ol-

duğunu ve benimle tanışmak istediğini söylediler. Birdenbire "Ön masada oturan o şişman, sevimli bey mi Yahya Kemâl?" dediğimi bugün gibi hatırlıyorum.

Heyecanlı bir şekilde alelacele üstümü değiştirdim ve ünlü dinleyicimin masasına gittim. Beni kırk yıllık dost sıcaklığıyla karşıladı. Konuşurken insana güven ve inanç veren kişiliğiyle tanışır tanışmaz hemen sarıp sarmalayıverdi beni.

Programı bir süre birlikte izledik. Sonra herkes dağıldı, sadece ikimiz kaldık. Üstâdı tanıyan arkadaşlarım sazlarıyla birlikte masaya geldiler. Başta Acem Dağları, sevdiği tüm şarkı ve türküleri birlikte söyledik.

O gece bizlere en son şiirlerini okudu Yahya Kemâl Bey. Ve bana 'Safiye Sultan' diye hitap etti. Dostluğumuz süresince de hep böyle seslendi bana.

Bir gece Florya Köşkü'ndeydik. Atatürk konuklarıyla Fransa tarihi ve Napolyon hakkında konuşuyordu. Bir ara Waterloo Savaşı konu edildi. Ata hemen yaverini çağırdı, "Bana Yahya Kemâl'i bulun. Bu gece kendisinden Waterloo Savaşı şiirini dinleyelim" dedi.

Bir saat geçti Yahya Kemâl gelmedi. Gazi bu kez yaverini biraz da sert bir ses tonuyla çağırdı, şairin neden gelmediğini sordu. Saatler ilerliyor, üstat bir türlü gelmiyordu. Atatürk'ün neşesi kaçtı, sohbete ara verildi. Ben üstâdın bulunup bulunamayacağını merak ediyordum. Saatler Ata'nın sıkıntısını artırıyordu. Ben, Osmanlı hayranı şairin bulunamamasını, Gazi'den çekiniyor şeklinde yorumluyordum. Üstat birtakım yetkilileri hayli terlettikten sonra sabahın üçünde

bir hamamın göbek taşında bulunmuştu. Ata içkisini Florya Köşkü'nde yudumlarken şair de rakısını Balık Pazarı'nda içmiş ve biraz terleyip toksin atmak için geceyarısından sonra hamamın göbek taşını seçmişti.

O gece Waterloo Savaşı şiirini Yahya Kemâl'den ilk kez dinledim. Üstat şiiri, vurgularını oturta oturta okudu.

Florya Köşkü o gece bir şiir âlemi yaşadı.

Atatürk, görüşlerinin kendisiyle uyuşmadığını sandığım bu Osmanlı şairine içten saygı gösterdi, övdü kendisini. O, sanatçılara karşı son derecede mültefit bir insandı. Böyle olduğunu Yahya Kemâl'in yaşattığı şiir gecesinde çok daha iyi anladım.

Ben evlendikten sonra Yahya Kemâl sık sık bizim eve gelir oldu. İngiliz ve Arap edebiyatı hakkında son derece geniş bir kültüre sahip olan eşim Şerif Muhiddin'den yararlanırdı. Üstat, Cahiliye Devri'nde yetişmiş büyük Arap şairlerinin isimleri ve eserleri hakkında eşimden bilgi alırdı. Kocamla şairin bu söyleşilerini büyük bir ilgi ve hayranlıkla dinlerdim.

Yahya Kemâl Bey son derece iştahlı bir insandı. İzmir'de kendisiyle bir ziyafette karşılaştığım günü hiç unutamam. O yemekte yedi çipurayı art arda midesine indirdikten sonra, fasulye piyazı dahil, sofradaki öteki mezelerden de payına düşeni yemekten geri kalmadı. Üstâdın gözünde yemek yemekle şehvet eş anlamlı gibiydi adeta.

Ben 1957 yılında Cerrahpaşa Hastanesi'nde duvarları birbirine komşu iki odada Yahya Kemâl'le aynı günleri bölüştüm. Kâzım İsmail Bey *(Prof. Dr.)* üstâda

kesin perhiz vermişti. Yaşaması için yememesi gerekiyordu. Fakat şair bu tembihi hiçbir zaman yerine getirmedi. Bir keresinde doktorun kendisine "İki krikkrak yiyebilirsin" demesini, üstâdın yarı şaka yarı ciddi iki paket şeklinde yorumladığını biliyorum.

Yahya Kemâl'in hasta günlerinde başından ayrılmayan tek dostu Âsım Sönmez'di. Üstâdın dost belledi̇ği çok kişi, içki sofralarındaki ve kahkaha günlerindeki arkadaşlarından kimse yanında değildi.

Yahya Kemâl, Cerrahpaşa'dan sonra Park Otel'de birçok beş çayını paylaştı benimle...

HIRSIZLARA GÖNDERME

Ben Yahya Kemal'den başka ünlü şairler de tanıdım. Çok sevdiğim Rıza Tevfik *(Bölükbaşı) de* bunlardan biridir. Tarih onun için Damat Ferid Paşa Kabinesi'nin Maarif Nâzırı'ydı diye yazar... Enver Paşa'nın kahramanlık şiirleri yazması için teklif ettiği 20 bin *(1914'ün 20 bini)* lirayı, "Ben ısmarlama şiir yazacak adam değilim. Kârlı alışverişlere de aklım ermez" diyerek elinin tersiyle ittiğini yazar...

Damat Ferid Hükümeti bakanlarının yalıları, köşkleri, konakları, İstanbul'un dört bir yanındadır. Bunların çoğu bugün de ayaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nun son günlerindeki yağmalamada kese kese altın taşımışlardı dönemin bakanları, saraylıları... Ben, Damat Ferid'in Milli Eğitim Bakanı Rıza Tevfik'i, ömrü-

nün son döneminde, Suadiye'de kirada oturduğu sobasız evinde, bir kış günü hasta hâliyle battaniyeye sarınmış ısınmaya çalışırken gördüm.

Tarih, önce İttihat Terakki'ye, sonra da Mustafa Kemâl'e karşı çıktı diye yazar Rıza Tevfik için. Fikir arkadaşı Ali Kemâl'in Mustafa Kemâl'ciler tarafından katledilmesinden sonra Ürdün'e kaçtı diye yazar. Ünlü Yüzellilikler listesinde Rıza Tevfik'in de adı vardı diye yazar. Sonra Atatürk, Refi Cevat Ulunay, Rıza Tevfik ve Refik Halit Karay'ı, bu üç düşün adamını, üç kalem sahibini bağışladı diye yazar...

Tüm bunlar için tarih hükmünü vermiştir. Ben burada Gazi'nin sanatçıya saygısına bir kez daha dikkat çekeceğim...

Ünlü ses sanatçıları arasına girdiğim günlerde Saadettin Kaynak Rıza Tevfik'in bir şiirini bestelemişti. Benden bu besteyi plağa okumamı istedi. Ben de çok sevdiğim 'Ömrümün neşesiz geçti baharı / Neyleyim baharı sensiz olunca' adlı şarkıyı plak yaptım. Plak çıkınca Hâfız *(Kaynak)* Cunya'da oturan Rıza Tevfik'e iki adet postaladı.

1922 yılında kaçtığı yurduna, bağışlanmasına rağmen dönmeyen şairi bu plakların çok mutlu ettiğini bana yazdığı teşekkür mektubundan öğrendim ve çok sevindim. Rıza Tevfik mektubuna bir de fotoğrafını iliştirmiş, böylece ünlü filozofla mektup aracılığıyla tanışmıştık.

Üstat 1945 yılının 23 Haziranında hasta olarak yurda döndü. Kendisini ilk ziyaret edenlerden biri de bendim. Son derece sevimli bir insandı. Yurduna ka-

Safiye Ayla, Saray Sineması'ndaki konserlerinden birinde.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arşivi)

vuşması dolayısıyla büyük bir sevinç yaşıyordu. Gerçek bir filozoftu. Okul kitaplarında anlatılan 'feylesof' tanımlamasına her haliyle uyuyordu. Ve bu düzeydeki bir insan, gurbetteki yoksulluk günlerinden sonra ülkesinde de sıkıntı çekiyordu.

Bir kış günü dostum Halim Alanyalı ve Prof. Abdülkadir Karahan'la şairin evine gittik. 1922'de Ürdün'e giden üstat, 12 yıl sonra Lübnan'a geçmiş, yurda gelinceye dek Cunya'da yaşamıştı. Rıza Tevfik bizi, oradan getirdiği bir abaya sarınmış olarak karşıladı. Evinde yakacak yoktu. "Kusura bakmayın. Isınmaya çalıştığım için bu kılıktayım. Siz de paltolarınızı çıkarmayınız" diyerek, içinde bulunduğu durumu ezilmeden, yalın bir dille ve güler yüzle ortaya koyuverdi.

O gün şairle uzun uzun sohbet ettik. Evden çıktıktan sonra milyoner hayranım Alanyalı'ya "Bu dosta görevimizi nasıl yerine getirebiliriz?" sorusunu yönelttim; "Safiye Hanım, ben üstâda her ay 100 lira gönderiyorum" yanıtını aldım. O anda bu konuyu kendisiyle konuşmanın doğru olmayacağı kanısına vardım. Prof. Karahan'la üstâda bir jübile yapmak için harekete geçtik, ancak üniversite destek vermediği için başaramadık.

Rıza Tevfik'in sağlığı 1949 ortalarında iyice bozuldu. Tedavi edildiği hastanelerde kendisini yalnız bırakmamaya çalıştım.

Büyük şair Türkiye'nin yetiştirdiği nadir insanlardan birisiydi. 1914 ve 20'lerde belki yanlış atlara oynamıştı ama, onu bir siyaset adamı değil, bir aşir *(samimi dost ve arkadaş)* olarak değerlendirdiğiniz zaman, doğru bir yorum yapılmış olurdu.

Üstâdın 'Serab-ı Ömrüm' *(Ömrümün Serabı)* adlı kitabına benim için yazdığı bir şiirini almış olması, yaşamımın en kıymetli armağanlarından birisidir. Yarına bu şiirle çıkmak bence mutlulukların en gerçeği, en bilinçlisi olacaktır.

Rıza Tevfik'in anısı önünde içtenlikle eğilirken, beni çok mutlu eden bu şiiri duyurmak istiyorum:

"Meşhur Muganniye Safiye Hanım'a

Sabah güneşinin şen nûru gibi,
Issız ufuklara can verdi sesin;
Gönüllerde aşkın zuhûru gibi
Ne güzel ne büyük bir mucizesin.
Bir onmaz âlemdi ruhumda hasret
Sesini duyunca dindi o sızı;
Sen ey İstanbul'un füsunkâr kızı!
Ezâyı ruhûmu anladın elbet.
Bildin ki sebep yok hasretten başka,
Benliğimi saran sara-i aşka,
Müessir sesinle şi'rimi inlet,
Derd-i hicranımı herkese dinlet.

Cunya, 2 Teşrinievvel (Ekim) 1935"

Burada enteresan bir noktayı da açıklamak isterim. Şerif Muhiddin Bey'le ben, üstâdın Serab-ı Ömrüm kitabında, evlenmeden yıllar önce biraraya gelmiştik. Rıza Tevfik'in ölümünden sonra bana, adıma el yazısıyla ithaf ettiği bir kitabını getirdiler. Eşimle karıştırırken gördük ki, bu ölümsüz yapıtta ikimiz de ayrı ayrı yer almışız.

Eşime yazdığı ve "Lisân-ı Gaybın *(gizli olan, göze görünmeyen)* Dâhi Şairi Muhyeddin Beyefendi'ye" iltifatıyla imzaladığı uzun şiirinin kısa bir bölümünü de sizlere aktarıyorum:

"Dün gece vecd ile arşa yükseldim.
Sihr ile yeniden dünyaya geldim.
Udunu dinlerken donakalmıştım,
Feyzi vâhyâ benzer bir zevk almıştım.
O nasıl müessir sihr-i hünerdi
Ki bana bu ulvî neş'eyi verdi!..
Bir nûr-u mehabbet saçılıyordu,
İçimde ufuklar açılıyordu.
Ey cansız telleri söyleten dâhi!..
Gel bana ifşâ et, sırrı mızrâbı!.."

Rıza Tevfik gibi, Mehmet Âkif'in de Muhittin Bey'e adadığı pek çok şiiri vardır.

Eşim ve arkadaşları anlatırlardı. Büyük şair Muhiddin Bey'in udunu her dinleyişinden sonra kendi yazdığı şu beyiti okurmuş:

"Kanar, yanar gibi yüzlerce bülbülün kalbi,
O perde perde tüten nehva neydi Yarabbi!"

Udun ustası yurtdışına çıktığında, şiirin ustası peşinden sızlanırmış:

"Yanık bağrında yıllardır, kanar mızrâbının yâdı,
Gel ey biçare Şark'ın Şark'a küsmüş gitmiş evlâdı,
Gel ey Peygamber'in fevk-el beşer fıtratte evlâdı,
Uyansın, gel ki, mızrâbında Şark'ın dalgın eb'âdı."

Muhiddin Bey ud konseri vermek için Amerika'ya

gitmiş. Bir Türk'ün enstrümanı Yenidünya'da ilk kez dinlenecekmiş. Şair dizelerinde gene eşimi övmüş:

"Evet bizim medenî Garbın ilk işittiği ses,
Çölün yanık yüreğinden kopup gelen bir nefes."

Şerif Muhiddin Amerika'da uzun süre kalmış ve şairle sürekli mektuplaşmışlar. Büyük şair ölüm döşeğinde bile hep Muhiddin Bey'le geçirdiği sanat dolu günleri anmış.

Mehmet Âkif ölünce, birbirlerine olan sevgilerini bilen ortak dostları ve gazeteciler udun ustasına sormuşlar: "Şair hakkında bir şey yazmayacak mısınız?" Şu karşılığı vermiş:

"Amerika'dan evrakımı, notlarımı getirdikten sonra yazmak isterim. Ben oralarda gurbet ellerinde kimsesiz kaldığım zamanlarda beni yalnız ve yalnız o unutmadı."

ÇALLI'NIN 'KIIZ'I

Söylemiştim ya, benim dostlarım arasında gazeteciler, sanatçılar, edebiyatçılar çoğunluktaydı. İçlerinden çok sevdiğim biri de tuvallere sığamayan İbrahim Çallı'ydı.

Onu 1936'da Çamlıca Kulübü'nde tanıdım. Doğan Nadi, Naci Sadullah, Eşref Şefik, Ömer Rıza Doğrul, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Konservatuar Müdürü ve benim ilkokul öğretmenim Yusuf Ziya Demirci'den kurulu grubumuza bir gün renk dünyasının bu güçlü ismi de katıldı.

Tanıştığımız gün içimde bir eziklik duydum. Çallı beni, isim olmamın ötesinde özelliklerimle, şarkılarımla, plaklarımla tanıyordu. Oysa ben dönemin en ünlü ressamının bir tek tablosunu bile görmemiştim. Bu durum beni çok utandırdı. Ertesi gün bu eksikliğimi gidermek için Çallı'nın Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki atölyesine giderek eserlerini gördüm. Çallı'yla sonraki günlerde kurduğum eşsiz dostluğun başlangıcı böyle oldu.

Arkadaşlarımla Atlas Sineması'nın girişindeki Kulis' te toplandığımız günler, hayatımın en mutlu günleriydi.

Orada her akşam tabureler üstünde tüner, saatleri durdururduk. Dostlarım içerler, ben hiç içmediğim hâlde onlar gibi sarhoş olurdum. Dostlarımın Kulis'te birer ikişer toplandığı saatlerde herhangi bir nedenle başka bir yerdeysem, içim içime sığmaz, işi gücü bırakır yanlarına koşardım. Bu bir 'tiryakilik'ti. Orada öğrenirdik, orada anlardık dünyanın, çağın sorunlarını. Kulis akşamları benim için bir üniversite anfisiydi. Öğrenimimdeki tüm eksiklikleri dönemin güçlü aydınları arasında tamamlardım. Kulis'in tezgâhına her akşam güzel sanatların tüm dalları yatırılırdı.

Ve bu dostlukta 'para' diye bir mevhum, bir tedirginlik yoktu. Her akşam toplanılır, para kimde varsa hesabı o öderdi. Parası olmayanlar çaktırmadan pas geçilirdi.

İçimizde hiç para tutamayan Çallı'ydı. Bir gün arkadaşlar adisyonu emrivakiyle kendisine uzattılar. Hayli kabarık hesabı evirdi çevirdi, sonra hiç unutamadığımız şu espriyi patlattı: "Derhal Rabbime bir çek yazayım."

Çallı ve gene büyük ressamlarımızdan Feyhaman Duran birlikte İsmet İnönü'nün resmini yapmışlardı. Devrin Cumhurbaşkanı İsmet Paşa, bu iki büyük ressam karşısında üç-dört saat poz vermiş, çalışmaları bitince kendilerine yüksek sayılacak pąra ödemiş.

Çallı İbrahim paranın ne işe yaradığını bilmeden yaşayan, maddeden öylesine uzak bir renk dünyası ünlüsüydü ki, bu kazancını nasıl değerlendirmesi gerektiğini uzun uzun düşündü durdu ve ne yapacağına bir türlü karar veremedi.

Biz Çallı'yla sonraları Talimhane'deki Halk Apartmanı'nda komşu olduk. Bu dönemde kendisini çok daha yakından tanıma fırsatı buldum. Dünyanın tüm dertlerine sırtını çevirmeyi becerir, acıyı bal eylerdi. Rintti kısacası. Çallı'yı tam anlamıyla tanıtabilmek için dostlarının dillerinden düşürmedikleri iki olayı aktarmak isterim:

TBMM'nin açıldığı ilk yıllarda ressam Ankara'daymış. O dönemde Ata bir söylevinde "Gerçek bir üretici olan köylü milletin efendisidir" demiş. O günlerde Ankara sokakları bakımsız ve çamurluymuş. Şanslı bazı milletvekilleri Meclis'e otomobille gelirler, yol balçık ve kasisli olduğu için yağmurlu günlerde yayalar tepeden aşağı zifosa bulanırlarmış. Çallı bu arabaların çamurlarını yiye yiye yürürken, bir saçak altında çuhasına sarınmış uyuyan bir köylü görmüş ve adamı dürtüp uyandırarak şöyle demiş: "Kalk bak uşakların geçiyor." Bu hikâyenin resmi de Çallı'nın koleksiyonunda var sanıyorum.

Gene bir gün ressam, Beyoğlu meyhanelerinden

birinde içtikten sonra Taksim'e doğru yürürken sıkışmış. Sıkıntısını giderecek bir yer arama gereğini duymadan dükkânlardan birinin kepengini sulayıvermiş. Tam bu sırada bir bekçi çıkagelmiş. Olurdu olmazdı diye tartışmaya başlamışlar. Bekçi bunu karakola götürmüş. Komiser sormuş: "Nerede otursun?" "Fındıklı Sarayı'nda." Üstat o sıralar Güzel Sanatlar Akademisi'nin lojmanında kalıyormuş. "Ne iş yaparsın?" "Profesörüm." Komiser köpürmüş: "Ulan ne bela adamsın be. Benimle dalga mı geçiyorsun? Profesörsün. Sarayda oturuyorsun. Sonra da İstiklâl Caddesi'nde elin dükkânının kepengine işiyorsun. Utanmıyor musun?" Bu vaveylâ üzerine Çallı da sakin sakin sormuş: "Neden bu kadar kızıyorsunuz ve niçin utanayım? Sarayda oturan profesörler işemez mi?"

Çallı İbrahim bana hep 'Kız' diye seslenirdi. O günlerde Beyoğlu'nda Gilda adlı bir film oynuyordu. Çallı Gilda'yı *(Rita Haywort'u)* bana benzetiyordu. O aralar "Kız bir gün senin çıplak resmini yapayım" istemini sık sık tekrarlıyordu. Ben, biraz çapkın olan dostumun bu dileğini o günlerde pek değerlendirememiş, anlamazlıktan gelmiştim. Sonraları Çallı'nın bu isteğini geri çevirdiğim için üzüntü duydum.

HİLÂFETÇİLİKTEN DEVRİMCİLİĞE

Kadim dostlarımdan biri de Ömer Rıza Doğrul'du. Kurtuluş Savaşı'nı şiire dökmeyerek Mustafa Kemâl'i gücendiren şair Mehmet Âkif'in damadıydı.

Ömer Rıza çok dindar bir adamdı ama, hiçbir zaman yobaz ve gerici değildi. Sosyalizmi (komünizmi) Marks'tan önce Hz. Muhammed'in uyguladığına inanırdı. Sadece İslâm'ın şartlarının yerine getirilmesi hâlinde sosyal adaletin kurulabileceğine inanırdı. "Her Müslüman gönül rızasıyla yılda bir kez servetinin kırkta birini zekat olarak verse, İslam âleminde fakir insan kalmaz" der, Hz. Muhammed'in kapitalizme karşı olduğunu savunurdu.

Doğrul'la bizi Çallı İbrahim tanıştırdı. Bir gün Çamlıca Kulübü'nde oturuyordum. Çallı yanında Ömer'le çıkageldi. Birlikte yemek yedik ve kısa sürede ikimiz de birbirimizden hoşlanıp kaynaşıverdik. Duygulu ve ılımlı bir insandı. Öfkesiz, kinsiz, yumuşak bir kişiliğe sahipti. İnsan onun yanında söğüt gölgesi altındaymış gibi dinlenirdi.

Ömer Rıza, kendine özgü bir dünya görüşüne sahipti. Fakat hiç mi hiç Donkişot değildi. Bence, İstiklal Mahkemesi'nden kendisiyle birlikte 35 kelleyi kurtarmasını kültürü ve belâgatine borçluydu.

Atatürk'ün Hilâfeti kaldırmasına karşı çıkanlar; Necip Ali, Kılıç Ali, Kel Ali ve Rize Ali'den kurulu (halkın Ali'ler Divanı adını taktığı) İstiklâl Mahkemesi'nde yargılanıyorlardı. Laik devletin ayakta duramayacağını savunan sanıklardan bir bölümü, Ata'nın devrimlerine İstiklâl Mahkemesi önünde de öfkelerini kusuyorlar, yenilikleri gerçekleştirenleri, en başta da Gazi'yi suçluyorlardı.

Yargılama sırasında Ömer Rıza Doğrul'a sıra ge-

ne böyle taşkın bir sanıktan sonra gelmiş, o da şu savunmayı yapmış:

"Ben savunmamda yüce heyetinize tarihi bir olayı anlatmakla yetineceğim:

Hz. Muhammed Mekke'ye girdiğinde müşrikler vardı. Bunlar o güne değin, taptıkları putlara kim karşı çıkar, kim saygısızlık ederse, yerin göğün titreyeceğine, toprağın yarılacağına inanırlardı.

Hz. Muhammed baltasıyla bütün putları kırdı. Müşrikler korku içinde putların gazabını beklerken Allah'ın Resulü şöyle diyordu: 'İşte görüyorsunuz, bu putlar tahta parçasından başka bir şey değil!'

Ve müşrikler putların gerçekten tahta parçası olduğunu görerek İslâm dinini kabul etmişlerdi.

Biz de 'Hilâfet olmazsa bu ülke batar' diye bellemiştik. Ama Hilâfet kalkınca gördük ki batan bir şey yok. Onun için biz de şimdi Mustafa Kemâl'e ve devrimlerine inanıyoruz."

İşte bu ılımlı, bilgi ve güven veren konuşma, 35 kelleyi ipten kurtarmıştı.

O zamanlar Babıâli, sağcısıyla solcusuyla birbirlerine dost insanların toplandığı yerdi. Yazarlar sütunlarında birbirlerinin fikirlerine al takke ver külâh karşı çıkarlar, fakat akşam olunca meyhanede aynı masaya oturur, ikincisini bulamazlarsa tek kadehten rakı yudumlarlardı. Ömer bir yandan Nâzım ve Naci'nin, öte yandan da Nizamettin Nazif'le Yahya Kemâl'in yakın dostlarıydı.

Doğrul, son derece cömert bir insandı. Cebinde parası varsa meyhanede kimseye hesap ödetmezdi. Arapça ve İngilizceyi anadili gibi bilirdi. Hayatının yedi bolluk yılını da Kur'ân-ı Kerîm'i Türkçeye çevirirken yaşadı. Ömer, bolluk günlerinde meyhanede hesap ödemek isteyenlere karşı çıkar, eliyle havada bir kavis çizerek "Caanım efendim, bugün Yasin Sûresi'nin parasını aldık, onu yiyeceğiz" derdi.

Çeviri bitmiş, Ömer Rıza'nın bolluk günleri de sonuna yaklaşmıştı. Bir akşam gene meyhanede dostlarını yanına topladı, "Bu gece son gecemiz. Çünkü şimdi Fatiha Sûresi'ni yiyeceğiz, bu iş de burada bitecek" dedi.

Ömer Rıza için 'önce insan', 'önce dostluk' vardı. Arkadaşı için yapmayacağı özveri yoktu.

Naci Sadullah ortalıktan kaybolduğu sırada beni Birinci Şube'de sorguya çekmişlerdi. Benden sonra sıra Ömer Rıza'ya da gelmiş ve kendisine galiba biraz 'vatandaş muamelesi' yapmışlardı. Ben hemen dostumu evinde ziyarete gittim. 'Vatandaş sancıları' içinde kıvranıyordu. Ne Naci hakkında bir şey söyledi, ne de polise öfkelendi. "Boş veer unuttum gittiii" deyiverdi.

Ben evlendikten sonra Ömer Rıza evimize daha sık gelip gitmeye başladı. Şerif Muhiddin Bey'i benimle evlenmeden önce tanıyan, Çallı'nın deyimiyle herkesin 'buba'sı Doğrul, eşimle İslâm tarihi ve edebiyatı üzerine uzun uzun konuşur ve tartışırlardı.

9'uncu Dönem'de DP'den Konya Milletvekili seçilip Meclis'e girdi. "Ankara'nın havası bana yaramadı" di-

yordu. Bir süre sonra hastalandı ve hızla ölüme koştu. İstanbul'da hastaneye yattı. Kalp yetmezliği ve şekerden öldü. Bu kadar tatlı bir adam başka neden ölebilirdi ki?

BASININ ÜSTÂDI

Bak şimdi aklıma kim geldi!

Yıl, yanılmıyorsam 1946 olmalı.

Keman üstâdı Sadi Işılay'ın başkanı olduğu bir dernek, bütün Türk Musikisi sanatçılarını sınavdan geçirmek için atağa kalktı. Tüm sanatçılar zorunlu olarak bu sınava girecekler, kazanamadıkları takdirde Türkiye sınırları içinde çalışamayacaklardı. Dönemin ünlü seslerinden Hamiyet Yüceses *(1996 Temmuzunda öldü)*, Müzeyyen Senar, Zehra Bilir, bu sınava girerek derneğin yaptığı işi kabul ettiklerini kamuoyuna duyurmuşlar ve uygulamanın doğru olduğunu savunmaya başlamışlardı.

Bir esnaf derneğinde berber çırakları gibi sınava girmek ağırıma gitti, karşı çıktım. Kararım ve biraz da olayların akışı ortalıkta bana karşı bir hava estirdi. Ben sınavın İstanbul Belediye Konservatuarı'nda yapılmasını istiyordum. İtirazım basında da yankılandı, yazarların büyük bölümü beni destekledi.

Bu arada, son derece ciddi konuların, ülke ve dünya sorunlarının dev yazarı Hüseyin Cahit Yalçın Bey de, görüşüm paralelindeki makalesiyle ağırlığını ortaya koydu. Sonucunda da, sanat hayatında kalmak ya da kalmamaktan kaynaklanan mücadelemin istediğim noktaya ulaşmasını sağladı.

Vali ve Belediye Başkanı Lütfi Kırdar, Hüseyin Cahit Bey'in yazısı üzerine benim konservatuarda sınava girmemi kabul etti. Ben de, Sadi Işılay, Kemâl Niyazi Seyhun ve Refik Fersan'dan kurulu jüri önünde sınava girerek önüme çıkarılmak istenen engeli başarıyla aştım. Sonra da Hüseyin Cahit Bey'in Şişli'deki evine giderek kendileriyle tanıştım ve teşekkürlerimi sundum.

Üstâdı uzun yıllar sonra ikinci kez Paşakapısı Cezaevi'nde gördüm. Seksen beşindeydi fakat başı dimdikti. Bir yanlışa, bir zulme, görüp geçiren ak saçlarıyla meydan okuyor, üzülmek ya da yorum yapmak yerine gülmeyi yeğliyordu.

Yazarların 'Hilton' adı verilen hapisanelere tıkıldığı, muhalefet milletvekillerini susturmak amacıyla Tahkikat Komisyonları'nın kurulduğu günlerin sabahlarından birinde gazetede Hüseyin Cahit'in hapse girdiğini okudum. Elini sallıyordu demir kapı ardından. Bu benim için katlanılması güç bir tabloydu. Uzun uzun ne yapmam gerektiğini düşündüm. Örneğin, affedilmesi için (dostum) Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'a başvurmayı, görüşme olanağı bulamazsam, telgraf çekmeyi tasarladım. Olayı sonra biraz daha yatışarak yorumladım. Yapmam gereken ilk işin hapisaneye gitmek olduğunun farkına vardım.

Mevsim kıştı. Ailesinden mandalina ve portakalı çok sevdiğini öğrendim. Bir sepet meyveyi kaptığım gibi ver elini Paşakapısı...

Önce savcılık. Sonra saatlerce bekleme... Gösterseler mi acaba; göstermeseler mi yoksa?..

Sonunda izin çıktı.

Nöbetçiler... Demir kapılar ve içeriden gelen kurufasulye kokusu...

Müdürün odasına getirdiler basının üstâdı ve duayenini. Beni görünce çok sevindi. Savaşımını verdiği insanları burada daha yakından tanımaktan mutlu olduğunu söyledi. Sonra kulağıma eğildi, alçak sesle: "Kaybettiler!.. Kaybettiler!.. Kaybedenlere acınır, yalnızca acınır; hiçbir zaman kızılmaz" dedi.

Ardından, benden hükümlülerle tutuklulara bir konser vermemi istedi. "Emredersiniz" diyerek yanaklarından öpüp oradan ayrıldım.

Bu ziyaretten kısa bir süre sonra Cerrahpaşa Hastanesi'nde fistül ameliyatı geçirdim. Dışarıda lâpa lâpa kar yağıyor, ben içeride sıkıntıdan bunalıyordum. Hastabakıcı kapıyı tıklattı. Önce bir demet çiçek girdi içeri, arkasından da büyük insan Hüseyin Cahit Yalçın. Hapisane ziyaretimi hastanede ödüyordu!

Bu nazik davranışından da anladım ki, Hüseyin Cahit Bey, kavganın ötesinde bir duygu adamıydı aynı zamanda...

İsmet Paşa'nın hapisanede ziyaret ederek 'saygılarını sunduğu' Yalçın'ı her zaman sevgi ve saygıyla anarım.

KRALLAR DÜNYASINDA

Benim, yazar-çizer takımı dışında devlet adamları ve politikacılardan da çok dostlarım oldu. Bizimkilerin

anıları kalbimde çok saygın yerlerdedir. Onlarla ilgili anılarımı sindire sindire anlatıp tadına varmak için sonlara bırakayım, önce yabancıları, sevemediğim kralları anlatayım.

Sanat hayatımda üç kral tanıdım: Ürdün Kralı Abdullah, Irak Kralı Naibi Abdülilâh ve Mısır Kralı Faruk.

Yıl 1946 ya da 47...

Bir arkadaşımın evinde kahvaltıdayım. "Sizi Lütfi Kırdar *(Vali)* arıyor" dediler. Nereden ve nasıl bulduklarına şaşırarak telefona koştum. İstanbul Valisi, hükümetin resmi konuğu olan Ürdün Kralı Abdullah'ın onuruna verilecek bir yemekte beni dinlemek istediğini bildirdi. Ziyafet yanılmıyorsam Ürdün'ün İstanbul Başkonsolosluğu'ndaydı. Lütfi Kırdar Bey'in istemini memnuniyetle kabul ettim. Hazırlandım ve istenilen saatte Kral'a verilecek konser için her şeyi tamamladım.

Konsolosluktaki yemekte, Ürdün Kralı'nın yanında Vali ve Belediye Başkanı Dr. Lütfi Kırdar'la kordiplomatiğe mensup zevat yer almıştı. Abdullah'ın başında ince 'Şeriflik Sarığı' vardı. Kral, onuruna hazırlanmış sofrada makamına yaraşır bir ağırlık ve asaletle oturuyor, çevresine çekingen bakıyordu. Ben belki de 'kral' sözcüğünün içimde uyandırdığı ön şartlanmayla, karşımda böylesine soylu bir insan yerine, 'şımarık', 'kasıntı' bir devlet başkanı bulacağım duygusuyla ve biraz da "Ne yapalım, başa gelen çekilir" diyerek, kendimi hazırlamıştım. Abdullah'la tanışınca bu duygudan hemen sıyrıldım ve rahat bir soluk aldım.

1939'da Halep'e yaptığım bir ziyarette 'Havvil Ya

Gannam' adlı bir parça öğrenmiştim. 'Geri dön ey çoban kızı' anlamındaki bu şarkıyı Türkiye'de ilk kez konuğumuz için söyleyeceğimi Arapça anons ettim. Kral buna çok sevindi. Bana dostça el sallayarak memnuniyetini belirtti. Şarkı bitince beni takdir dolu bakışlarla alkışladı. Bu sırada da Lütfi Kırdar'a eğildi ve uzunca bir süre konuştu. Konuşurken dönüp dönüp bana bakıyorlar ve mimikleriyle ipucu veriyorlardı.

Konserim tam iki saat sürdü. O gece diyebilirim ki Balıkçı'nın bahçesinde verdiğim konser kadar coşkulu bir gecemdi. Sulu, kadir bilmez, isminin önüne yerleştirilmiş 'kral' sözcüğünün budalaca keyfini çıkaran birisiyle karşılaşacağım korkusu Abdullah'ı gördüğüm an tümüyle saygıya dönüşmüş, biraz da önyargıyla yaptığım bu haksızlık için utanarak kendisine iyi bir müzik ziyafeti çekmiştim.

O gece Lütfi Kırdar bir ara bana, "Kral seninle çok ilgilendi. Sesine hayran kaldı. Galiba hareme gireceksin" dedi. Kral'ın haremine girmedim, sonradan amcazadesi Şerif Muhiddin Targan'la evlenerek yengesi oldum.

KRAL'IN YAZGISI

Bir kadın olarak haremlerden her zaman tiksinti duydum. Atatürk, Türk kadınının kurtuluşunun birinci savaşımını kadınımızı haremden kurtararak verdi. Kadınımızın kurtuluşunun ikinci dönemi ise, mutlaka ama mutlaka ekonomik özgürlüklerinden geçecektir.

Harem kölesi olmakla bir erkeğin kesesinin kölesi olmak arasında büyük bir fark yoktur. İster rejimin getirdiği yasaların sağladığı kölelik, ister kapitalist sistemin getirdiği kölelik, kadının gerçek aşkı bulmasını her zaman engeller.

Kral Abdullah 1951'de İstanbul'a tekrar geldi. Amcazadesi kocamı aratmış, o da ziyaretine gitmişti. Kral'ın eşimle yaptığı konuşma gerçekten çok ilginçti. İki saat süren ve Kral'ın içini döktüğü bu görüşmeyi eşim sonradan bana üzülerek anlattı.

Abdullah, evlendiği için eşimi kutlamış, sonra da tahtların, koltukların kavgasında yaşayan bütün güdük harislerin kulaklarına küpe olacak şu sözleri söylemiş:

"Allah seni mutlu etsin. Sizi burada gerçekten huzurlu gördüm. Bizim ülkemiz çok karışık problemlerle karşı karşıya. Keşke ben de Ürdün'e kral olacağım yerde, burada sade bir vatandaş olarak yaşasaydım. Kralların kaderlerinin ne olacağı artık pek belli değil."

Bir Peygamber torunu olan Abdullah başına gelecekleri sezinlemiş, Türkiye'den ülkesine döndükten kısa bir süre sonra camiye namaza giderken öldürülmüştü.

Kral'dı. Kaderini görmüştü; fakat ondan kaçamamıştı!

'SULU' KRAL NAİBİ

1947'de aklımda yanlış kalmadıysa Tepebaşı Gazinosu'nda çalışıyordum. Saat 21.00'de bir polis gel-

di, "Safiye Hanım, sizi Dolmabahçe önünde demirli Savarona Yatı'nda bekliyorlar. Bu gece orada Irak Kral Naibi Abdülillâh şerefine bir yemek veriliyor. Vali Bey sizi de emrettiler" diyerek bana bir kâğıt imzalatıp gitti.

Savarona Yatı'nın benim kafamdaki tanımı 'uğursuz tekne'ydi. Atatürk ölüme bu yatta uzandığı için, kendi kendime bu gemide hiçbir şekilde şarkı söylemeyeceğime dair söz vermiştim.

Gazinoda sıramı önlere aldırtıp işimi bitirdim ve ortalıktan yok oldum. Daha doğrusu bir arkadaşımın evine gidip saklandım.

Saat 01.00'i vurunca "Artık eğlence bitmiş, bana ihtiyaçları kalmamıştır" düşüncesiyle evimin yolunu tuttum. Kapıya geldiğimde genç bir polisin beni beklediğini gördüm. Irak Kralı Naibi Abdülillâh'ın yanındaki yakın dostum Başbakan Nuri Sait Paşa, sık sık validen beni sormuş ve telsizle sıkı bir şekilde aranmıştım. Polis saat 22.00'de gazinoya gelmiş, çıktığımı öğrenince evimin kapısında nöbete dikilmişti. Ayrıca bir müdüriyet ekibi de gidebileceğim her yerde beni arıyormuş.

Gitmek istemediğimi anlayan polis beni, toplantının bitmiş olabileceği düşüncesine inandırdı ve gitmeye razı etti.

Aman Tanrım, bir de ne göreyim, yatta cümbüş tüm gürültüsüyle devam etmiyor mu!..

Kral Naibi onuruna dönemin tüm ünlü sanatçıları oraya toplanmışlardı. Hamiyet Yüceses ve Can Akşit, şimdi hatırladıklarım...

İçeri girince dostum Nuri Sait Paşa bana iltifatlar yağdırarak Naip'le tanıştırdı.

Bu noktada biraz da Nuri Sait Paşa'dan söz etmek isterim: Öğrenimini Türkiye'de yapmış, bizim kültürümüzle yetişmiş çok nazik ve duygulu bir insandı. İstanbul'a her gelişinde beni arar, benden hoşlandığını son derece dikkatli bir dille anlatmaya çalışırdı. Soylu dostuma ben de saygı duyardım; ama o kadar.

Abdülillâh şarkı söylememi istedi. Aklıma geldikçe beni ağlatan bu yatta hiçbir şey okuyamazdım. Mazeretim olduğunu bildirdim, bağışlanmamı istedim. Ancak, kader bir gün beni ona Mısır'da Kral Faruk'un yanında dinletecekti.

Can Akşit şarkı söyledi. Sonraları Leblebi Mehmet'le evlenen bu sanatçı gecenin en güzel, en renkli kadınlarından birisiydi. Kral Naibi gözünü Can'dan ayıramıyordu. Bir ara Akşit tuvalete gitti, Naip de telaşla arkasından seğirtti. Hepimiz gibi bu sulu Kral'a Can da hiç yüz vermedi. Hatta davranışlarıyla belki de hariciyecilerimizi zor durumda bıraktı.

İstanbul'a geldiği zaman tüm sorumluluklarını, ülkesinin içinde bulunduğu durumu, halkının sıkıntısını unutan, eli pantolonunun cebinde kiralık kadın peşinde koşan bu Kral Naibi'nin sonunu bütün dünya biliyor. Ben bu adamın yanında suçsuz birçok insana yazık olduğunu düşünmüşümdür. Bunların başında, ihtilâlde kadın kıyafetiyle kaçarken öldürülen sevgili dostum Nuri Sait Paşa gelir. Bu üstün insanın, kurunun yanında yaşın da yanması benzeri bahtsızlığına üzülür dururum hep.

Başbakan Nuri Sait İstanbul'dan ayrılmadan beni Park Otel'e akşam yemeğine davet etti. Konuşurken yakında Mısır'a gideceğimi öğrenince, gezimi ertelememi, kendisiyle Amerika ve Avrupa turuna çıkmamı önerdi. Programımı bozamayacağımı belirttim. Bunun üzerine bana Ümmü Gülsüm'e teslim edilmek üzere bir mektup verdi. Bu mektubu sanatçının kendisine teslim etmem gerektiğini de özenle vurguladı, "Böylece kendisiyle tanışmış da olursunuz," dedi.

Mısır'a indiğimde Ümmü Gülsüm'e yollanan mektubun aslında bir generale gönderilmiş olduğunu öğrendim. Dostum Lütfi Barudi, "Çok muhtemel ki bu siyasi bir mektup. Bilmeden sen de casusluk yapıyor olmalısın," esprisiyle beni güldürdü.

Barudi Gülsüm'den randevu aldı. Mısır'ın ve bütün Arap âleminin gözde sanatçısına giderken biraz heyecanlandım. Ümmü Gülsüm, ulaşılması çok güç bir yaşam düzeni kurmuştu. Villasında beni son derece nazik karşıladı ve ağırladı. Adımı duyduğunu belirtme inceliğini göstererek, kısa süre sonra vereceği konserine ve tekrar evine davet etti.

Mısır'da dostum Barudi'nin evi yerine Hotel Shephards'a yerleşmekle isabetli davrandığımı anladım. 80'lik delikanlı hayranım Mısır'ın keman üstâdı Sami Şavva ile tanışınca birden dakikalarım bile hareketleniverdi.

Şavva'yla ünlü Cami'ül Ezher Külliyesi'nin yanındaki çarşıyı geziyorduk. Burası bizim Kapalıçarşı'yı

andırıyordu. Antikacılar bölümünde kulağımın dibinde bir ses duydum: "Safiye Hanım burada ne işiniz var?" Şaşkınlıkla döndüğümde Irak'ın eski başbakanlarından Elşet El Ömeri Paşa'yla karşılaştım. Kral Faruk'un davetlisi olarak Kral Naibi Abdülillâh'la birlikte Kahire'de bulunduklarını söyledi.

80'lik âşığım Sami Şavva 'düldül' adını taktığımız arabasıyla beni otele bıraktığında saat 01.00 olmuştu. Holde genç bir adam yolumu kesti, beni Abdülillâh'ın beklediğini söyledi. Sulu Kral Naibi hiç aklıma gelmedi. Çünkü Anadolu Ajansı'nın Kahire Müdürü dostumun da adı Abdülillâh'tı. Gecenin bu saatinde beni ne yapacakmış ki sorusunun cevabını bulmaya çalışırken karşımdaki adamın telâşı bende tedirginlik yarattı. Adam, "Saat 21.00'den beri sizi bekliyorum" deyince acıdım, "Peki gidelim" dedim.

Dışarı çıkınca bir de ne göreyim, genç adamın işaretiyle otelin kapısına Kraliyet forslu bir Rolls Royce dayanmaz mı!

Otomobile binince öğrendim ki, İstanbul'da Savarona Yatı'nda tanıdığım 'sulu Kral' bir Nil gecesinde beni dinlemek istiyordu.

Kral'ın konuk olduğu Abdullah Paşa'nın konağına geldik. Kapıda beni gündüz Cami'ül Ezher'de rastladığım dostum Elşet El Ömeri karşıladı. Ömeri, Kral Naibi'nin bulunduğu salona geçmeden önce bana, "Ümmü Gülsüm Hanım da yukarıdalar. Sizin çağrılmanızı sorduğumuzda izin verdiler. Sizi tanımışlar ve çok sevmişler. Yine de dikkatli olunuz" dedi.

Bu 'dikkatli olun' uyarısının ne anlama geldiğini önce anlamamıştım. Ümmü Gülsüm'ün bulunduğu meclise başka kadın sanatçının giremediğini öğrenince, Arap âleminin 'özel yasası'nın taşıdığı anlamı kavradım. Ünlü Muganniye, başta Kral olmak üzere her kaprisini toplumuna kabul ettirmişti.

İçeri girdiğimde sulu Kral pek de yabancısı olmadığım erkânıyla masada oturuyordu. Ümmü Gülsüm güzel sesiyle rast makamında bir kaside okuyordu. Kaside bitince konağın sahibi Abdullah Paşa, biraz da oldu-bittiye getirerek, benim kendisinde bulunan 'Bir ihtimâl daha var / O da ölmek mi dersin' plağımı çalmaya başladı. Şarkı bitince herkes coşkuyla alkışladı. Bir şarkı söylemem için ısrarların başladığı sırada, Ümmü Gülsüm'ün duruma içerlediği davranışlarından açıkça belli oldu. Fakat yapacak bir şey yoktu. Büyük sanatçıdan sazının bana eşlik etmesi için izin aldım ve üstat Selâhattin Pınar'ın 'Aylar geçiyor sen bana hâlâ geleceksin' şarkısını söyledim. Konağı dolduranlar beni biraz da kendi usullerince gürültülü biçimde alkışladılar.

İşte tam bu sırada büyük bir kaynaşma oldu ve Kral Faruk debdebeyle salona girdi. Kendilerine beni takdim ettiler. Ümmü Gülsüm'ün neşesi iyiden iyiye kaçtı. Mısır'da kendisinden başka kimsenin cesaret edemeyeceği bir davranışla sazına emir verdi 'Kral Faruk Marşı'nı çaldırtarak herkesi saygı duruşuna geçirtti, sonucunda da eğlenceyi tatil ettirdi.

Kral Faruk iki gün sonra Lütfi Barudi aracılığıyla

beni oğlunun evindeki yemeğe davet etti. 80'lik sevgilimle birlikte gittik. Beyaz bir tuvalet giydim. Belimde sarı deri kemer vardı. Sofrada beni Kral'ın yanına oturttular. Aklına geldikçe bana dönüyor iltifatlar yağdırıyordu. Bir ara şarkı söylememi istedi. Kürdilihicazkâr makamında bir beste okudum. Çok beğendi, bir tane daha istedi. Ben de dillere destan şarkıları 'Ala bele dil mahbub'u söyledim. Kral gözünü kırpmadan dinledi ve uzun uzun alkışladı. Yerime otururken o hantal elleriyle beni kendisine çekti ve belimi ölçerek, "Hayatımda böyle ince bel görmedim" dedi. Sonra teşrifatçısını çağırıp kulağına bir şeyler fısıldadı.

Bir süre sonra üstü nadide taşlarla kakmalı bir mücevher kutusu getirdiler. Kral Faruk kutuyu açtı ve içinden altın işlemeli, üzeri yakut ve zümrütlerle süslü bir kemer çıkardı. "Bu kemer ancak sizin belinize yakışır. Şimdiye kadar bu kemeri hediye edebileceğim ince belli bir kadın bulamadım" dedi. Sonra kemeri belime taktı. İki halkası fazla geldi.*

'KLEPTOMAN' KRAL

Açların, sefillerin yurdunda bir Kral, biraz hoşlandığı ve kendisine değişik gelen bir kadına yoksulluğun

*) Kemer 1968'de sanatçının evinden çalındı. Sabıkalılar İhsan Engü ve İbrahim Ergun'un kemeri eriterek külçe haline getirdikleri görüldü. Ayla, 'hırsızlığı bırakmaları' koşuluyla sanıkları bağışladı. (N.S.)

sırtından üretilmiş Hazine'den istediği kadarını çıkarıp rahatlıkla verebiliyordu.

Bu eşi çok zor bulunur, hayli kıymetli kemer beni hiçbir zaman mutlu etmedi. Kral gözüme öküz kuyruğuna oturmuş şişman bir çocuk gibi görünüyordu. Biraz sonra beni otelindeki özel dairesine çağıracak ve kemerin bedelini ödettirmek isteyecekti.

Mısır'da bulunduğum süre içinde Kral Faruk bana çok iyi davrandı. Eksiksiz iyi davrandı ama, geri zekâlı oluşu, indimde kendisini tatsız ve sevimsiz kişi olmaktan bir türlü kurtaramadı.

Mısır'da görüştüğüm aydınlar bana onun pek çok yönünü anlattılar. Karun kadar zengin bu ilginç adam bir kleptomandı!

Mısır'daki gözlemlerim beni çok etkiledi. Caddelerde korkunç bir sefalet kol geziyordu... Bir yanda hanedanın Rolls Royce'ları, Caddillac'ları, bir yanda açlıktan sokaklarda kıvrılıp kalmış insanlar vardı... Gördüklerim aklın alamayacağı bir siyah-beyaz harmanıydı.

Kral'ın sarayında binbir gece masalları, Nil kıyısındaki köşk ve yalılarda kuş sütlü sofralarda sazlı-sözlü rüya âlemleri yaşanırken, Kahire'nin varoşlarında yoksulluk ve acı göklere yükseliyordu.

Hotel Shephards'da burjuvanın burun kırıp yemediği gümüş tabaklardaki yemekler çöpe gidiyor, otel personeli evinden getirdiği nohutu andıran 'fûl'ü yemek zorunda bırakılıyordu!

Bir akşam hanedandan birisinin sofrasında durumu biraz da kınayarak gündeme getirince adeta azarlandım:

"Ne münasebet efendim... Bu yemekler onlara asla verilemez... Yiyeceklere bir kez ağızlarını sürdüler mi bir daha fûle katlanamazlar. En doğru hareket bu yemeklerin dökülmesidir."

Görüştüğüm Mısırlı aydınların büyük bölümü ise Türk olduğum için bana gıpta ve hayranlıkla bakıyorlar, "Biz de milletçe bir Atatürk bekliyoruz" diyorlardı.

Bu dileğin altında çok geniş yorumlar saklıydı. Mısır'da yoksullar, açlar ve aklı başında olanlar gerçekten de kendi Mustafa Kemâl'lerini arıyorlardı. Kral Faruk Mısır'ında Atatürk simge olmuş bir kurtarıcıydı. Ehramların görkemi yoksul insanların sefaletini ve çilesini örtemiyordu. Ezilen, sömürülen, horlanan bir halk, Atatürk'ü çok iyi anlıyor ve Mısır, Mustafa Kemâl'ini bekliyordu.

Mısır'dan ülkeme dönerken, Sami Şavva'yı tanımam dışında bir mutluluk getiremedim maalesef.

'Sefalet' ve 'sefahat'... İşte benim gördüğüm Mısır'ın özeti buydu.

İstanbul'a indiğimde havaalanında konuştuğum gazetecilere, "Üç-beş yıla kalmaz, Mısır'da mutlaka ihtilâl olur" dedim.

Sezgilerim beni yanıltmadı. Hayatımın en mutlu günlerinden birini, Mısır'da ihtilâl olduğunu öğrendiğim zaman yaşadım. Mısırlı açlar da, yoksullar da, paryalar da kurtuldular diye sevindim.

Krallar faslı da böyle...

Şimdi gelelim bizimkilere...

İlk tanıdıklarımdan ve yakın dostlarım arasına giren siyasetçilerden birisi Kılıç Ali'ydi.

Kılıç Ali Ata'nın çevresindeki hacıyatmazlardan biri değildi.

Kılıç Ali, Gazi'nin her söylediğine "Hakkı âliniz var Paşam" diyerek el ovuşturup gerdan kırmazdı...

Kılıç Ali, Osmanlı dalkavukları gibi yerden göğe temenna çakmazdı...

Kılıç Ali, Mustafa Kemâl'in sofrasında kedi olup, O'nun bulunmadığı yerde kaplan kesilmezdi...

Kılıç Ali inanmadığına şapka-istavroz çıkaran, inanmadığına ödün veren güçsüzlerden biri de değildi...

Ata'nın sofrasından, yakınından tanıdığım Kılıç Ali, ancak bu sözcüklerle tanımlanabilir bence...

Yıl 1931...

Atatürk'ün beni sofrasına çağırdığı ilk gece, Vali Yardımcısı Nuri Bey'in evinde çalınmış, söylenmiş, gülünmüş, oynanmıştı. Gecenin ilerleyen bir saatinde Atatürk kalktı, giderken de beni Kılıç Ali'ye emanet etti.

Kılıç Ali oldukça alkollüydü. Evden çıkarken bana döndü, tepeden aşağı süzdükten sonra: "Sen hiç sabahın nasıl olduğunu gördün mü?" diye sordu. Biraz şaşırmış olarak "Hayır" dedim. Ve aynı anda da onun göz hapsine girdiğimi fark ettim. Bu bakışlar başka bir amaç taşıyordu. Şiddetle karşı koydum.

İşte Kılıç Ali'yle böyle bir ortamda ve hasarı ona-

Safiye Ayla 9 Mayıs 1974'te Saray Sineması'ndaki son konserinin bitiminde dinleyicil re ıvle vedalasırken. (Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arsivi)

rılamayacak sandığım bir biçimde tanıştık.* Ama kısa süre sonra ikimiz de bir anlık yanlışı anılarımızın içine gömmeyi başardık. Durum, pek çok genç kızın yaşamı sürecinde karşılaşabildiği bir olaydı.

Daha sonraları Kılıç Ali bana karşı bu duygusundan tamamen arındı, temizlendi.

Mustafa Kemâl'in sofrasında tanıdığım mutat zevat içinde Nuri Conker, Recep Zühtü, Cevat Abbas, Salih Bozok, İsmail Müştak, Falih Rıfkı, Ruşen Eşref ve Kılıç Ali başta gelenlerdi.

Sonraki dönemde Kılıç Ali bana tümüyle bir baba gibi davrandı. Atatürk'ün bana gösterdiği yakınlığı çekemeyenlerin yaratmak istedikleri her türlü çirkinliğe benim adıma karşı koydu, beni korudu ve bana hep şefkat gösterdi.

Atatürk, hastalığının son dönemlerinde Savarona Yatı'nda kalıp deniz havası almak istedi. Fakat durumu her gün biraz daha ağırlaştı. O'nu son bir defa görmek, elini öpmek için çırpınıp duruyordum. Savarona'ya girebilmek için yaptığım tüm başvurular sonuçsuz kalıyordu. O günlerde bana yardımcı olması için Kılıç Ali'yi aradım, bulamadım.

---

*) Sayın Ayla 1985'te bana yaşamını anlatırken, tanıdığı ünlülerle geçirdiklerini ayrıntılarıyla anımsayamıyor, sık sık "1968'de Akşam Gazetesi'ne anlattım, oraya bakarsın" diyordu. O dizi röportajı yazan gazeteci sevgili dostum Tanju Cılızoğlu'ydu. Kendisine bu 'olay'ı sordum, şunları anlattı: "O tarihte Sayın Kılıç Ali yaşıyordu. Bana şunları söyledi: 'Oğlum biz o yıllarda bir kadın bacağı görebilmek için bile saatlerce Tokatlıyan Pastanesi'nin penceresi önünde otururduk. O gece de böyle bir şey oldu. Ne var bunda bu kadar deşeleyecek?' " (N.S.)

Sağlık durumu ciddileşince Atatürk'ü Dolmabahçe Sarayı'na taşıdılar. Ata'nın artık ölümle savaştığı açık seçik belliydi. Kılıç Ali'yi Dolmabahçe Sarayı'nda buldum. Beni teselli etti ve "Yapma Safiye, bunu isteme kızım. Ne sen Atatürk'ü o halde görmeye dayanabilirsin, ne de O," dedi.

Artık inandım ki Ata'yı bir daha göremeyeceğim.

Maalesef öyle de oldu.

'ATATÜRK EST MORT!'

Atatürk öldüğü gün ben Bükreş'teydim. Yakışıklı üniversite öğrencisi flörtümle gitmiştik. Yağmurlu bir Bükreş sabahıydı. Sevgilimin oteldeki odamın kapısını heyecanlı bir şekilde açmasıyla uyandım. Delikanlının elinde bir gazete vardı. Manşette iri puntolarla 'ATATÜRK EST MORT' yazıyordu. Birdenbire boğazıma bir kaya oturdu. Konuşamadım. Hiçbir şey düşünemedim. İnsiyaki bir davranışla pılı pırtımı valizime doldurmaya başladım. Bükreş'te 15 gün daha kalacak param olmasına rağmen İstanbul'a gidecek bir vasıta aradım. Köstence'den bir gemi kalkacağını öğrendim. Limandaki gazete bayiinde gördüğüm manzara bugün bile yüreğimi parçalar. Tüm Romen gazeteleri siyah başlıklarla çıkmışlardı ve iri puntolarla Atatürk'ün öldüğünü bildiriyorlardı.

Gemide akşam yemeğinde hafif müzik çalınırmış. Yemekten önce yolcular aperitiflerini yudumluyorlardı. Süvari geldi, "Atatürk öldü. Büyük adama Romen

halkı da saygı duyardı. O nedenle bu gece yemeği müziksiz yiyeceğiz," dedi ve yolcularla piyanistten özür diledi.

Güverteye çıktım. Karadeniz'e gözlerimden yaşlar boşandı. Atatürk ölmüştü!.. Çankaya ve Marmara Köşkleri, Dolmabahçe Sarayı, Florya, Çelik Palas, Ertuğrul Yatı, Savarona, her yer ve her şey denizin üstünde birbirleriyle yarışıyorlardı. Bir ses yankılanıyordu kulaklarımda: "Kadife sesli Safiye!" "BU KADINA VERDİĞİM YÜZÜN BİNDE BİRİNİ BAŞKASINA VERSEM, TÜRKİYE'Yİ BİRBİRİNE KATARDI!.." "BAŞARINI DAİMA BAŞARINDA PAYI OLANLARLA BÖLÜŞ!" *(ağlıyor.)*

Benim tanıdığım (insan) Atatürk mü?

Anlatayım:

Atatürk yalın bir insandı. Dertliydi. Saraylardan ve köşklerden hoşlanmazdı. Hacivatlaşan insanlardan tiksinirdi. Yoksul günlerden gelmişti ama, hiçbir zaman o günlerin öcünü almak isteyen ihtirasa kapılmamış ve midesini para kesesine kaptırmamıştı. O, muhteşem sofralarda elini rakı kadehinden başka bir şeye sürmez, odasına çekildiğinde karnı acıkınca, aşçıdan istediği kurufasulye ve pilavı kışla günlerindeki gibi yatağının üstünde bağdaş kurarak yerdi.

O'nun için hayat kuru bir kestaneydi.

Bunun öyküsünü bir gün Dolmabahçe Sarayı'nda dinlemiştim. Çocukluk ve okul arkadaşlarından Nuri Conker'e, döndü, kadehini kaldırdı ve "Nuri, hayat kuru bir kestanedir be yahu" dedi. Conker bu sözlerin ne anlama geldiğini anlattı:

Safiye Ayla, 9 Mayıs 1974'te Saray Sineması'nda verdiği son konserindeki dinlenme arasında fuayede hayranlarıyla.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arşivi)

"İlk demirleri takıp okuldan mezun olduk. Bir gazinoya girip rakı içmek istedik. Fakat baktık ki paramız son derece kısıtlı. Ceplerimizden denkleştirdiklerimizle ancak bir küçük içebilir, yanında bir lokma meze yiyemezdik. Fakat bir süre sonra anladık ki rakı şerbet değil, tek başına gitmeyecek. Gene ceplerimizi karıştırmaya başladık. Benimkinden bir kuru kestane çıktı. Neredeyse noktalara bölerek içkimize meze yaptık."

İşte Atatürk en şaşaalı döneminde bile çocukluğundaki derdini unutmayan bir 'insan'dı.

Dolmabahçe'de, kendisiyle birçok anıyı bölüştüğüm bu sarayda, canım Ata'ma son görevimi yaptım, tabutunun başına dikildim, hıçkırıklar arasında ruhuna fatiha okudum.

İNÖNÜ'YLE BİR GECE

Atatürk ve O'nunla yaşadığım günler anlatmakla bitmez.

Şimdi gelelim İsmet Paşa'yı nasıl tanıdığıma. İnönü'yü Florya Köşkü'nde ilk gördüğümde Atatürk'ün Başbakanıydı.

Ata'nın sofrasında saygı diliminin en büyüğünde oturan İsmet Paşa'ydı. Gazi'den garsonlara kadar, İnönü'ye herkes başka bir pencereden bakardı. O bir ölçünün, bir düşüncenin insanıydı. Kendi tanımlamasıyla 'arkasında ne olduğunu bilmediği hiçbir kapıyı açmaz, hayatla kumar oynamaz'dı. Atatürk'ün sofrasın-

da tanıdığım en değişik, en farklı insan İnönü'ydü. Paşa, Ata'nın kaç saat süreceği belli olmayan sofra âlemlerine çok seyrek katılırdı. İçki içmezdi.

Ben bir kadın, bir sanatçı olarak İnönü'ye hep saygı duymuşumdur.

Yıl 1936...

Atatürk Dolmabahçe Sarayı'nda yurda çağrılan büyükelçilerimize yemek veriyordu. O gün sofraya büyük bir kalabalık toplanmıştı. Devrin bütün ünlü ses sanatçılarının, müzisyenlerinin katıldığı toplantıya, o günlerde İstanbul'da bulunan bütün yabancı kabare artistleri de getirilmişlerdi. Aralarındaki Macar kızları nefes kesecek güzellikteydi.

Ata, bu birbirinden güzel kızlardan birkaçını İsmet Paşa'nın yanına oturttu. İnönü kızların hiçbirine saygı kurallarından öte yakınlık ve ilgi göstermedi. O sırada ben Selâhattin Pınar ve Nubar Tekyay'la birlikte sofranın Atatürk ve İnönü'ye uzak bir köşesinde oturuyordum. Birden beklenmedik bir şey oldu, İsmet İnönü yerinden kalktı ve elinde bir şampanya kadehiyle yanıma geldi. "Karakız, benim elimden bir şampanya içer misin?" diye sordu. İçki kullanmayan bir insan olduğum halde, bu nezaket karşısında şampanyayı son damlasına kadar içtim.

Bu davranışım Atatürk'ün gözünden kaçmadı. Paşa yerine dönünce beni yanına çağırdı, "Bak İnönü sana iltifat ediyor, git yanına otur bakalım" dedi. Emri yerine getirdim.

O gece hocam Üstat Nevres Bey'den öğrendiğim 'Esmerim kıyma bana' şarkısını ilk defa söyledim. İs-

met Paşa bu şarkıyı çok sevdi, gözünü benden ayırmadan baştan sona büyük bir dikkatle dinledi.

O günden sonra İnönü'nün bulunduğu her meclis-te bu şarkıyı mutlaka okudum. Unuttuğum bir iki seferinde de kendisi hatırlattı.

Gene bir gün ben, Pınar ve Tekyay Dolmabahçe'deydik. Ankara'da bulunan İnönü telefonla Atatürk'ü aradı. Bir süre sonra Gazi başyaverle beni çağırttı. Gittim. Konuşması bitince ahizeyi bana uzattı ve İsmet Paşa'ya bir şarkı söylememi istedi. Ben gene 'Esmerim'e başladım.

Bir gece geç saatlerde arkadaşlarımla birlikte Florya Köşkü'ne çağrıldım. Ata kabine üyeleriyle uzun bir toplantı yapmış, sonra da, "Safiye gelsin," demiş. Biz gittiğimizde Atatürk'le İnönü masada yan yana oturuyorlardı. Atatürk beni yanına, İnönü'nün tam karşısına oturttu. İçki içmediğimi çok iyi bildiği hâlde bir duble rakı içmemi istedi. Her acemi gibi rakıyı bir dikişte bitiriverdim. Kısa bir süre sonra da hareketlerimin kontrolü benden çıktı. Tam o durumdayken Ata bana her zamanki gibi, "Bugün ne yaptın Safiye?" diye sordu. O gün 'Amerikan Boğası' nâm güreşçiyle bizim ünlü pehlivanımız Mülâyim'in müsabakasını seyretmiştim. Amerikan Boğası'nın sırtını yere yapıştıran Mülâyim, şampiyonluk kemerini takmıştı. Bunu anlattım. "Kim bu boğa?" diye sordu. "Bu boğa dehşet Paşam!" deyince, kaşlarını çatarak, sert bir ses tonuyla, "Sen benim pehlivanlarımı gördün mü?" sorusunu yöneltti. Sarhoş kafayla, "Sizin pehlivanlarınız kaç para eder ki Paşam" dememle İnönü'nün atılması bir oldu: "Aman Paşam

bu kız artık içmesin" ricasında bulundu. Sonra bana döndü, "Karakız, sen Paşa'nın pehlivanlarını görmedin, asıl onlar dehşettir, dehşet!" diye bağırdı.

Atatürk yaverlere, "Getirin bakalım şu Amerikalı boğayı da görelim," emrini verdi. Kılıç Ali adamın Bursa'ya gittiğinin öğrenildiğini bildirdi. Gerginliğin yumuşamaya döndüğünü gören İnönü, yatmak için izin istedi. Atatürk biraz sonra bana, "Safiye, git sor bakalım Paşa'nın bir arzusu var mı?" dedi.

İsmet Paşa beni büyük bir nezaketle karşıladı. "Karakız, çok yorgunsun, bu gece yanımda kal" diyerek pijamasını verdi. Sabah uyandığımda takım elbisesiyle koltukta oturuyordu. Utanıp telâşlandım, "Paşam afedersiniz uyuyakalmışım" deyip hemen gitmek istedim. Paşa, "Ben her zaman erken kalkarım. Ne yapalım istikbâli düşünmek zorundayız" dedi. Bu sözleri, "Elbette Paşam, daha istikbâlinizi düşünecek kadar gençsiniz" diyerek karşıladım. Ancak bunları söylerken İnönü'nün bir gün milletin yazgısına egemen olacağını düşünememiştim.

RAKİBE: MELEK TOKGÖZ

Bu geceden birkaç gün sonra İnönü'nün özel kalem müdürü beni telefonla arayarak ziyaretime geldi. Paşa çok kıymetli bir yüzük* göndermişti. Müdür,

*) Sanatçının bu yüzüğü de 1968 Kasımında evine giren hırsızlarca çalındı ve bulunamadı. (N.S.)

"Saryan'dan alınmıştır. Paşam, bunu beğenmezseniz yerine istediğiniz bir şeyi alabileceğinizi söyledi" dedi. Bu davranış beni son derece duygulandırdı ve sevindirdi. Diyebilirim ki o yüzük bu yaşıma değin aldığım armağanların en zarifiydi. Bu yüzüğü her zaman duygulanarak ve severek taktım.

İnönü bence tam bir aile reisiydi. Dürüst ve ciddi bir erkekti. Kafasını ve duygularını politikaya adamıştı. Öyle sanıyorum ki odasında misafir ettiği ve armağan verdiği tek sanatçı benim.

İnönü'nün odasında kaldığım geceden sonra Atatürk beni bir daha sofrasına çağırmadı. Bana göre, bu davranışının altında bir değil, birçok sebep vardı. Sadece ikisini seslendireceğim: Ata bana kızmış mıydı? Belki... Kırılmış mıydı? Belki...

Bu konuda tam bir karara varamıyorum ama, bildiğim tek şey, o günlerde Atatürk'ün Ankara Radyosu sanatçılarından Melek Tokgöz'le yakından ilgilendiğidir. Bu sanatçının topluma tanıtılması için büyük çaba harcadığıdır. Nubar Tekyay ve Selâhattin Pınar'ı Ankara'ya çağırarak Toksöz'e eşlik etmelerini sağladığıdır. İki arkadaşıma bu konser için özel smokinler diktirttiğidir. Konserin verileceği sinemanın kusursuz olması için sağa sola emirler yağdırttığıdır. Konseri, başta kendileri olmak üzere, tüm bakanlar, milletvekilleri, müsteşarlar, genel müdürler ve kordiplomatiğin tuvaletli eşleriyle birlikte onurlandırdığıdır. Konseri Anadolu Ajansı aracılığıyla kamuoyuna sık sık duyurttuğu ve radyo haber bültenlerinde de verdirttiğidir. Evet, aynen böyle olmuştur.

Artık benim giremediğim Çankaya Köşkü gecelerinin yıldızı Melek Tokgöz'dü. Kendisine ikisi de birer yarım olan, birbirlerinden hiç ayrılmayan benim sevgili arkadaşlarım eşlik ediyorlardı. Meslektaşımın bir gün benim şarkılarımdan birini söylemeye kalkışması üzerine Ata'nın kendisine, "Sen Safiye'den sonra bunu söyleme" dediğini, dostlarım Nubar Tekyay ve Selâhattin Pınar'dan duydum.

Atatürk'ün gayretlerine rağmen maalesef Melek Tokgöz tutmadı.

Bu olaylardan kısa bir süre sonra İsmet Paşa başbakanlıktan istifa ederek ayrıldı. Atatürk bu göreve Celâl Bayar'ı atadı.

Bir gün arabamla Hacıosman Bayırı'ndan Sarıyer'e gidiyordum. Yanımızdan siren çalan iki motosiklet geçti. Şoförüme arabayı kenara çekip durmasını söyledim. Gelenin kim olduğunu görmek için ben de aşağı indim. Otomobildeki devlet büyüğü İsmet İnönü'ydü. Beni görünce aracını durdurdu ve yanıma geldi. Hatırımı sordu, "Sesini özledik Karakız" diyerek iltifatta bulundu. Bu karşılaşma İnönü'yle olan anılarımın en sıcağıdır. Çünkü beni gördüğü halde görmemiş gibi yapıp ezercesine yanımdan geçip gidebilirdi; böyle yapmadı.

KÖŞKTEKİ DEĞİŞİKLİK

İnönü'nün Cumhurbaşkanı olduğu sıralarda konser vermek için Ankara'daydım. Sevgili dostum Milli

Eğitim Bakanı Hasan Âli Yücel'i ziyarete gittim. "Aman senin burada olduğunu Paşa'ya bildireyim, eminim ki çok memnun olacak. Çünkü seni sık sık sorar ve dinlemek istediğini söyler" dedi.

Birkaç gün sonra saz arkadaşlarımla birlikte Çankaya'ya davet edildik. Atatürk'ün ölümünden sonra köşke ilk kez giriyordum. Gazi'nin Başyaveri Celâl Bey beni kapıda, "Gel Ata'nın yadigârı," sözleriyle karşıladı.

Çankaya'da her şey değişmişti. Ata'nın 'forum sofraları'nın mekânı konser salonuna dönüştürülmüş, koltuklar art arda sıralanmıştı. Bir müzik ziyafeti gecesi için her şey hazırdı. Sahne arkasında Ankara Radyosu'ndan Mesut Cemil Bey'le başka sanatçı arkadaşlar vardı. Koltukları ise bakanlar, milletvekilleri, müsteşarlar ve generaller doldurmuştu. Konuklar arasında göze çarpanların başını sevgili dostum Salih Omurtak ve eşi çekiyorlardı.

İnönü salona girdi, yerine oturdu ve ben konserime başladım. Önce klâsik, en sonunda da 'Esmerim'i okudum. Adını sunduğum şarkı ardından güftesi ve bestesi hakkında bilgi veriyor, kısa açıklamalar yapıyordum. Benim sözlerim bitince Paşa'nın sesi duyuldu: "Safiye Hanım en güzel konuşan Türk kadınıdır."

İnönü, Atatürk gibi dinamik ve atak değil, çok temkinli bir insandı. Hatay meselesi sırasında Atatürk ne denli heyecanlı davrandıysa, İnönü aynı oranda sakin oldu ve sonunda da tezini kabul ettirdi. Ve zaman İsmet Paşa'yı haklı çıkardı. Ayrıca, üzerine basa basa söylemek istediğim gerçek şudur: Atatürk sağ olsaydı Kore'ye bu vatanın çocuklarından bir tekini bile gön-

Safiye Ayla Almanya konserlerinden birinde kuliste.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi Arşivi)

dermezdi. O her zaman "Anadolu'nun bağrından çıkmış çocukları Yemen çöllerine sürmüşler, oralarda öldürmüşler. Türk askerine görev, ancak vatanına saldırı olduğunda düşer. Başkası düşünülemez" derdi. 'Burası Huş'tur Yolu Yokuştur' şarkısını duyduğunda bu nedenle çok duygulanırdı; duygulanmak hafif kaldı, kederlenip efkârlanır ve sürekli ağlardı.

Ben Atatürk'ün bu düşüncesini çok yakından bilen bir sanatçı olarak, hayatımın en zor konserini Ankara Orduevi'nde Kore'ye giden ilk kafileye verdim. Beni büyük bir dikkatle dinleyen bu gençler, vatanlarından binlerce kilometre uzakta bir süre sonra öleceklerdi. Ne istedilerse yerine getirmeye çalıştım. İçimdeki isyana rağmen taleplerinin hepsini yerine getirdim.

Adım gibi bildiğim bir şeyi daha söylemeden geçemeyeceğim: O savaş sırasında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü olsaydı, Kore'de bir damla Türk kanı akmazdı.

BAYAR'DAN DERS

Sevdiğim dostlarımdan birisi de Üçüncü Cumhurbaşkanımız Celâl Bayar'dı.

Ben Celâl Bey'i dostluklarda, duygularda, kadehlerde, şarkı ve türkülerde tanıdım. İktisat Bakanlığı'ndan Yassıada'ya gidene kadar geçen süreçte bölüm bölüm tanıdım.

Bayar'ı Atatürk'ün sofralarından tanırdım. Ama

kendileriyle bu sofralarda uzun boylu samimiyetimiz olmamış, çoğunlukla birbirimize uzak düşmüştük.

Bayar'la ilk karşı karşıya gelmemiz, sanat hayatına atıldığım günlerde bana kanatlarını geren Avukat İsa Bey'in evindeki bir ziyafette oldu. Bunu, İş Bankası Genel Müdürü Yusuf Ziya Öniş'in evinde verilen ikinci bir yemek izledi. Bir sabah Ziya Bey'den telefonla bir davet aldım. Akşama evlerinde verilecek yemekte İktisat Vekili Celâl Bey'in benim de bulunmamı istediğini bildirdi. O gece beklemediğim bir olay Celâl Bayar'a ömür boyu duyacağım bir saygıyı bende başlatacak, sanat hayatımın unutulmaz anıları arasındaki en seçkin yerine taht kuracaktı.

Yusuf Ziya Bey'in evine gittiğimizde Sayın Bayar salonda oturuyordu. Yemeğe ben ve arkadaşlarımdan başka bazı sazendeler ve bu arada Şehir Tiyatrosu sanatçılarından Hâzım *(Körmükçü)* ve Vasfi *(Rıza Zobu)* Beyler de davet edilmişlerdi. Evsahipleri misafirlerini sofraya davet ettikleri zaman gördük ki bir büyük, bir de küçük iki masa hazırlanmış. Vasfi Rıza, Hâzım, ben ve diğer sanatçılar, Bayar'ın oturacağı sofraya layık görülmemişiz. O an başımızdan aşağı kaynar sular döküldü, acılarımızı gözlerimizle birbirimize aktardık.

Kendi sınıfsal anlayışı içinde 'soylu' kişilerle 'soysuzlar'ın sofrasını ayıran evsahibi, uygulamasının rahatlığıyla soluklanırken, Celâl Bey pat diye; "Müsaade ederseniz ben de şerefli misafirlerimizin arasında yer alayım. Yerimi oraya nakletmek isterim. Böyle daha doğru olacak ve ben daha çok rahat edeceğim," deyiverdi!

Bu sözler hepimizi dondurdu. Sevinç boğazımıza oturdu. Ben fırlayıp öpmek istedim Celâl Bey'i. O anı yaşayan bizler için bu davranış unutulamazdı. Celâl Bayar birkaç kelime ve küçük bir hareketle mutluluğu rozet yapıp kalplerimize takıvermişti.

Ve Celâl Bey geldi, yanımıza oturdu.

Bizim mutluluğumuz evsahibinin çilesi olmuştu belki, belki de bir şeyleri öğretebilmişti; ya da öğretememişti!..

Bayar, Ata'nın sofralarında yetişmişti. Buralarda sanatçılara nasıl saygı gösterildiğini biliyordu. Ayrıca, Atatürk'ün hiçbir zaman iki sofralı meclisler kurdurtmadığının da yakın tanığıydı.

SANATÇILARDAN 'TAŞ'

O gece Celâl Bayar'la yan yana oturduk. Hâzım Bey sayesinde yemek çok neşeli geçti. Anlattığı fıkralara, şiveli taklitlerine İktisat Vekili katıla katıla güldü.

Hâzım Bey sözü hikâyeler etrafında döndürüyor, sonunda taşı gediğine oturtuyordu. Bunlardan birine göre, eski konaklarda sazendelere ayrı sofra kurulur, haremağası buraya servis yaptırırken, "Heey çalgıcılar, haydiii gözünüz kör olmasın emiii... birazz da sizz yeyinizz" diye bağırırmış. Tiyatromuzun unutulmaz ustası, bu ince espriyle evsahibinin kabalığını yüzüne şamar gibi patlatıyordu.

Yemek son derece soğuk başladı ama, Bayar'ın

sanatçılara saygısı, Hâzım'ın da esprileriyle çabucak da ısınıverdi.

Celâl Bayar'ı bir daha hiç o günkü kadar neşeli görmedim. Kendisi de fıkralar, hikâyeler anlattı, hele hele Sadi Işılay'la benim anlattıklarıma gülmekten neredeyse bayıldı.

Sadi Bey bir gün sokakta dostlarından birisine rastlamış. Adam, "Aman kardeşim nerelerdesin? Seni çok özledim, görüşelim. Bu gece mutlaka bize gel, şöyle bir doya doya dertleşelim," demiş.

Işılay bu samimi çağrı üzerine kalkmış dostunun evine gitmiş. Kendisini kapıda karşılayan arkadaşı; "Hoşgeldin birader. Ama hani kemanın nerede?" deyince Sadi Bey özür dilemiş, "Kusura bakma unuttum. Şimdi gider alırım," demiş. Evine gelmiş ve kemanını oğlunun eline verip (sevgili) dostuna göndermiş.

Bayar buna ve benim anlattığım hikâyeye gülmekten bayılacaktı:

Ünlü bir viyolonselisti evde verilecek partiye çağırmışlar. Ücret konuşulmuş, sanatçı 300 dolar istemiş? "Peki," demişler. "Ancak bir şartımız var" diye eklemişler: "Siz misafirlerin sofrasında oturmayacaksınız." Sanatçı "Elbette" demiş ve hiç akla gelmeyen, umulmayacak bir açıklama yapmış: "Bu durumda 150 dolar da yeter." Şaşkınlıkla sormuşlar: "Neden?" İşte aldıkları cevap: "Çünkü o zaman sizin konuklarınızın aptalca sorularına muhatap olmayacağım da ondan!"

Bu fıkralardan sonra ortam iyice ısındı. Evsahipleri büyük konuklarını memnun etmek için arkadaşlarımızdan zeybek havaları çalmalarını istediler. Bayar'la

ikimiz kalktık, dizlerimizle yeri döve döve Tavas ve Aydın Zeybeği oynadık.

Gecenin ilerlediği bir sırada ortaya, "Garden Bar'a gidelim," önerisi atıldı. Celâl Bey "Ne dersiniz Safiye Hanım, gidelim mi?" diye sordu. Koskoca bir vekil kendi üslubuyla nezaket gösteriyordu. "Efendim ben tâbiiyyindeyim," dedim. Bu cevabı çok sevmiş olmalı, elini omzuma koydu, "Biz de tebaa tâbiiyyindeyiz" yani, 'tâbi olanlara tâbiyiz' yanıtını verdi. Bunun üzerine hep birlikte Garden Bar'a gidildi.

O geceden sonra gerek Avukat İsa Bey'in, gerekse Yusuf Ziya Önişler'in evlerinde verilen davetlerden artık eksik olmuyordum. Nerede olursam olayım, Celâl Bayar'ın direktifleri üzerine beni mutlaka bulurlardı. Bayar bana daima 'Güzel Hanım' diye hitap eder, bu da beni gururlandırırdı.

'ÖZEL BİR GECE'

Bayar bir gün beni evimde ziyaret etmek istedi. Memnuniyetle kabul ettim. Talimhane'deki *(Taksim)* Gevrekyan Apartmanı'nda Ata'nın sayesinde önemli misafirlerimi ağırlayacak imkâna sahip olmuştum. Atatürk bana gelmek istediğinde, "Eşyam yok" deyince evimi yatak odasından yemek takımına, oradan antresine kadar lüks möbleyle döşetmişti ama, hastalandığı için ziyaret gerçekleşememişti. Celâl Bey, Ata'nın armağanı eşya üzerinde ağırlayacağım ilk önemli konuğumdu.

Kendisinden önce çiçekleri geldi. Bayar çok ince, kadın gönlünü almasını bilen bir siyasetçiydi. Çiçekler çok güzel seçilmişti. Bir süre sonra da kendileri göründü. Büyük bir sevinç içinde kapıda karşıladım, fakat tam bu anda hiç istemediğim bir şey oldu. Benim, herkesin bildiği meşhur bir kedim vardı. Tekirimi çok sevdiğim iyi biliniyordu. Sanırım beni sevindirmek için Bayar kediyi kucağına almak istedi. Pek sokulgan olmayan vahşi huylu kedim, önemli konuğuma bir pençe attı ve yüzünü tırmaladı. Celâl Bey'in gözünün altı kanadı. Son derece mahcup oldum. Bayar'ın gönlünü nasıl alacağımı bilemedim.

Ama inanıyorum ki, dostluğun ilerleyen saatleri içinde Celâl Bey'e kedimin yaptığı münasebetsizliği unutturmayı başardım.

O tarihten sonra kendisiyle bir daha bu derece yakın olmadık ama, büyük teveccühünü de hiçbir zaman kaybetmedim.

Celâl Bayar, bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı olduğunu bana içtenlikle kabul ettirenlerin başında gelenlerdendi.

Celâl Bey'i 1949'a kadar bir daha görmedim. O yıl hararetle tartışılan tek konu 1950 seçimiydi. İzmir'de, (büyük âşığım) Halim Alanyalı'nın sahibi olduğu Ankara Palas'ta karşılaştığımızda bana, seçim sonuçlarından ümitli olduklarını, en kötü ihtimâlle 150 milletvekili çıkarabileceklerini söyledi. "Demokrat Parti bir halk hareketidir. Ege'den başlattık, çok muhtemel ki Kars'ta da soluklanacağız," dedi.

O yıl İstanbul'un en ünlü sanatçıları, DP Konya

milletvekili adayı gazeteci ve hukukçu dostum Saffet Gürol'un İzmir Fuarı içinde bulunan Tenis Kulübü'nde toplanmıştı. Ben de orada çalışıyordum. Selâhattin Pınar, Nubar Tekyay, Feyzi Aslangil, Yorgo Bacanos, Necati Tokyay gibi ünlü sazlar ve çok kuvvetli bir söz kadrosu, İzmirlileri bu bahçe önünde kuyruğa sokuyordu. Her gece erken saatlerde 1500 kişi bahçeyi tıka basa dolduruyordu.

SANDIKTA İHTİLÂL

Bir gece bahçenin gene silme dolduğu bir saatte başta Celâl Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan yanlarında kalabalık bir grupla geldiler. Kendileri için en ön sıraya sandalye konulmak istendi. Celâl Bey, "Bizim yerimiz halkın arası. Arkalarda bir yer gösterin," diyerek öneriyi geri çevirdi. Ben sahneye çıktığımda halka "Bu gece aramızda çok kıymetli misafirler var. Sayın Celâl Bayar, Sayın Menderes ve arkadaşları, şimdi göremediğim bir yerde oturuyorlar. 'Bizim yerimiz halkın arası' diyerek hazırlanan en öndeki yeri reddeden bu insanların, ömürlerinin sonuna kadar millete bu anlayış içinde hizmet etmelerini Ulu Tanrı'dan dilerim efendim" dedim. Koca bahçeyi dolduran halk bir anda eşi menendi görülmemiş tezahürata başladı.

Sevgi gösterisi on dakika kadar sürdü. O gece Atatürk'ün çok sevdiği 'Şahane Gözler Şahane' şarkısını o kadar insan hep birlikte söyledik.

1950 seçimleri, başta Celâl Bayar olmak üzere Demokrat Partililerin hiçbirinin beklemedikleri bir sonuç getirdi.

7 Ocak 1946'da Bayar ve arkadaşlarınca kurulan, aynı yıl katıldığı seçimde 62 sandalye kazanan (ki bu konu da çok tartışılmıştır. DP'nin bu seçimde daha çok oy aldığı, ancak sandıklar derelere atıldığı için Meclis'te hakkıyla temsil edilemediği iddiası, bildiğiniz gibi hâlâ siyasi gündemimizdedir) DP, çok değil, var oluşundan dört yıl dört ay sonra *(14 Mayıs 1950)* oyların % 53.59'unu topladı ve tam 408 milletvekiliyle tek başına iktidar oluverdi.

Başta CHP (DP de) ve tüm Türkiye'yi şaşırtan bu sonucu halk kendiliğinden isimlendiriverdi. Tek parti sultasına DP'nin "YETER SÖZ MİLLETİNDİR!" sloganı peşine takılarak başkaldıran millet, ak oylarıyla "SANDIKTA İHTİLÂL" yapmıştı!

Böyleydi ama, DP'nin de on yıl sonra iktidarını gene aynı gerekçeyle bir ihtilalle kaybedeceği, o zaman kimsenin aklına gelmemişti!

Bayar 1950'de Cumhurbaşkanı olarak Çankaya'ya çıkınca, kendilerini tebrik için izinlerini alarak Köşk'e gittim.

Yaptığım işten tedirgindim. Yakından tanıdığım Bayar'ı, Çankaya Köşkü'nde değişmiş, eski dostluğunun içtenliğinden kopmuş bulmaktan korkuyordum. Eğer beni son derece soğuk karşılarsa bir dostu yitirecektim.

Endişelerimin yersizliğini (Cumhurbaşkanı) Celâl Bayar beni makam odasının kapısında 'dostça' karşıla-

yınca anladım. Celâl Bey İktisat Vekili'yken tanıdığım kişiliği içindeydi. Görüşmemiz ben izin isteyinceye kadar sürdü. Bu büyük bir incelikti!

Ziyaretimin ertesi günü hiç ummadığım bir şey oldu. Ankara'da çalıştığım gazinoya önce Bayar, Menderes ve Vekiller Heyeti Üyeleri'nden çiçekler geldi. Bir süre sonra da başta Celâl ve Adnan Beyler olmak üzere Bakanlar Kurulu Üyeleri tam kadro gazinoya girdi.

1950 yılında evlendim. Sayın Bayar da evliliğimi tebrik edenler arasındaydı.

Bu tarihten sonra gerek Çankaya, gerekse Florya Köşkü'ne Cumhurbaşkanı Bayar'dan birçok davet aldım. Bu davetlere artık eşim Şerif Muhiddin Targan'la birlikte katılıyorduk.

Bayar eşimi çok beğeniyor, sohbetinden çok hoşlanıyordu. Bir kere bana, "Artık sen Peygamber Efendimizin gelini oldun. Bizim için mukaddes sayılırsın" diyerek iltifat etti.

1957'de DP gene hummalı bir seçim kampanyasına girişti. İşler 1950'deki gibi gitmiyor, muhalefetin *(CHP'nin)* potansiyeli genişliyordu.

Celâl Bey Florya'ya gelmişlerdi. Kendilerinden davet almıştım. Eşimle birlikte Köşk'e gittik. Mizahı çok sever, sürekli hikâyeler, fıkralar anlatır, konuklarını eğlendirmeye çalışırdı. Söz döndü dolaştı seçim mücadelesine geldi. Ve Bayar bana; "Safiye Hanım, siz niçin fiilen DP'li değilsiniz? Başta bizimle beraberdiniz. Bunu partiye kaydolarak da belgelemelisiniz" dedi ve hâzırûna *(huzurda bulunanlara)* İzmir'deki konuşmamı aktardı.

Ben kendilerine, "Beyefendi, o zamanki davranışım bir medeni cesaretti. Bunu şimdi yaparsam dalkavukluk olur" karşılığını verdim.

ÜLKENİN BİR NUMARALISI

Bir Küçüksu Kasrı gecesinde Bayar'ın Türk Sanat Musikisi sanatçılarından Dr. Alâaddin Yavaşça ve Zeki Müren'i de çok beğendiğini öğrendim.

Cumhurbaşkanı o gece benden hiç duyulmamış bir klâsik eser okumamı istedi. O günlerde bir konsere hazırlanıyordum. Üçüncü Selim'in eserlerinden derlenen konser için çalıştığım 'Aşkınla havalandım bilâneliğim gel gör' sözleriyle başlayan parçayı okudum. Şarkı bitince de sözlerin anlamını açıkladım:

"Bu bestede Osmanlı İmparatorluğu tahtında oturan bir padişah, aşkın verdiği acıyla kendisini yuvasız bir kuş gibi hissediyor. Ne yazık ki bu kadar duygulu bir padişah devrimci olduğu için yaşamının en yararlı bir döneminde ney çalarken öldürüldü. Yani gafil avlandı."

Cumhurbaşkanı son derece duygulandı. Yüzü kederli bir görünüm aldı. Bir süre durdu düşündü, sonra şunları söyledi:

"Biz hiçbir zaman gafil olmayacağız ve gafil avlanmayacağız."

Bu sözlerin arkasında bence ilginç bir yorum vardı.

Üçüncü Cumhurbaşkanı, 1957'de 1960'ın 27 Ma-

yıs'ını görebiliyordu. Kendine güvenden kaynaklanan bir ortamda da olsa, bu zor günlerin neler getirebileceğini az çok sezinliyordu. İçinde, duruma karşı koyamamanın isyanını taşıyor gibiydi. En azından tablo bu izlenimi veriyordu.

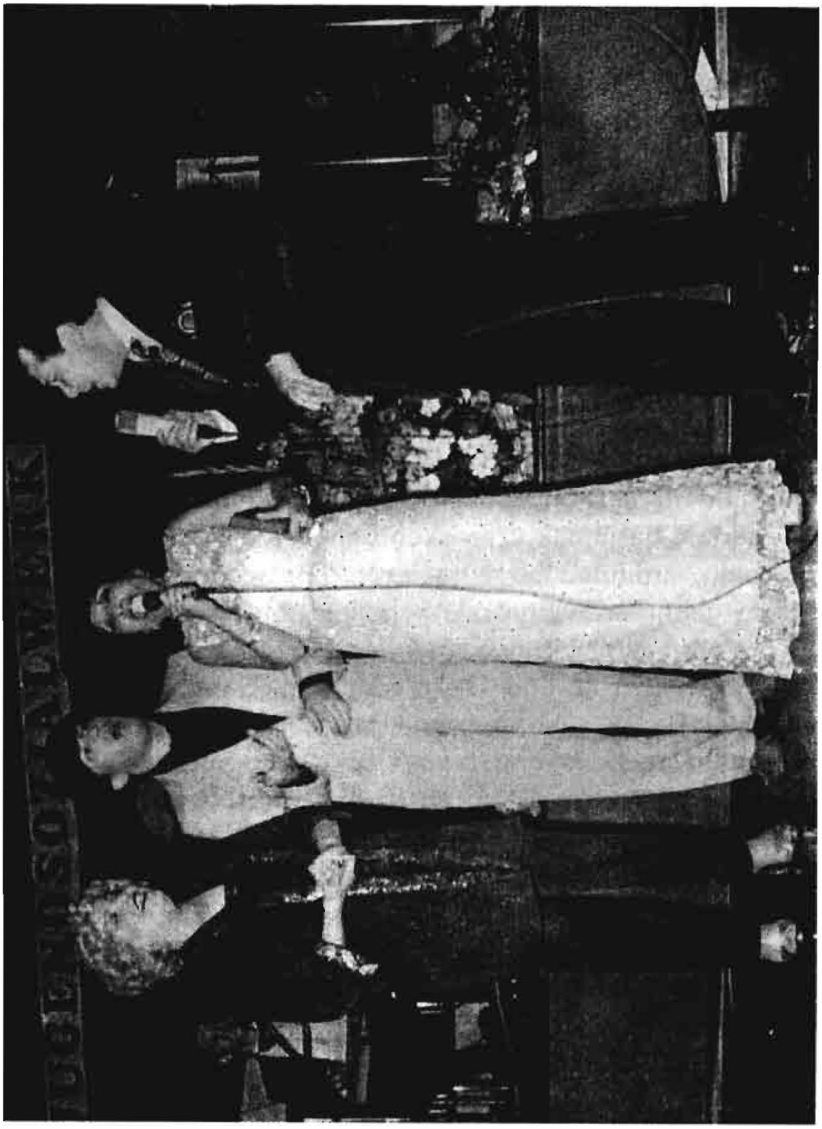
Türk Sanat Musikisi'nin ciddi hayranlarından Celâl Bey, Atatürk ve İnönü'den sonra tanıdığım Üçüncü Cumhurbaşkanıydı. Cumhurbaşkanlığı sürecinde özel yaşamını Atatürk'e yakın bir çizgide sürdürdü. İnönü özel hayatında Atatürk'ten uzaktı. Ama kafa yapısı yönünden Atatürk'e daha yakındı.

Bayar her zaman sivil, Atatürk ve İnönü her zaman askerdiler. Bayar'ın ses tonu hükmederken rica, Atatürk ve İnönü'nün ses tonları da rica ederken hükmederdi.

Celâl Bayar'ı son olarak gençlerin sokağa döküldüğü 27 Mayıs öncesi günlerde gördüm. Dışarıda gençler iktidar aleyhine gösteri yapıyorlardı. Bayar bu sırada telâşsız ve öfkesiz görünmeye çalışıyordu.

Bu günlerden birinde Yardım Sevenler Derneği'nin yeni binasının kurdelesini Cumhurbaşkanı kesti. Eşi Reşide Hanımefendi de ertesi gün dernek üyelerine Çankaya Köşkü'nde bir çay verdi. Hanımlar Bayar'a tek tek takdim edildiler. Dernek Başkanı Dr. Mediha Eldem Hanım beni sunarken, "Safiye Hanım bütün memleket adına tabii üyemizdir" dediler. Celâl Bey, "O memleketin bir numaralı üyesidir" iltifatıyla beni onurlandırdılar.

Bu, Üçüncü Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'ı son görüşümdü.

Safiye Ayla Berlin'de "Atatürk'ü Anma Gecesi"nde genç meslektaşlarıyla.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arşivi)

ADNAN MENDERES

Adnan Menderes Mustafa Kemâl'in keşfettiği, Celâl Bayar'ın seçtiği bir politikacıydı.

1946'ya kadar adını hiç duymamıştım. Demokrat Parti hareketiyle ismi ve resmi gazetelerin manşetleriyle birinci sayfalarına yerleşti. Ve Menderes kısa sürede Bayar'dan sonra ikinci adam oldu.

Ankara'daki Belvü Palas'ın bahçesinde Kızılay yararına bir konser veriyordum. Son hazırlıklarımı tamamlarken, birinin üstünde 'Reisicumhur Celâl Bayar', diğerinde 'Başvekil Adnan Menderes' kartvizitleri bulunan iki büyük sepeti kulise getirdiler. Bir sanatçı için bu denli ilgi, mutlulukların en yürek hoplatanıydı. Konserime başlamak üzereyken bahçede bir dalgalanma oldu, ardından bir alkış koptu. Beklediğimiz konuklar gelmişlerdi. En önde kendilerine ayrılan masada yerlerini aldılar. Bayar, Menderes, Emin Kalafat ve Celâl Yardımcı şu anda hatırladıklarım. Sahnede bir yanımda Bayar'ın bir yanımda Menderes'in çiçekleri olduğu hâlde konserimi tamamladım. Programım bitince masalarına davet ettiler ve hepsi iltifatlarda bulundular.

Menderes konuşurken lise öğrencisi bir genç gibi çekingendi.

Adnan Bey'le ikinci kez 1951'de Ankara'da verilen ilk 14 Mayıs *(DP'nin 1950'de iktidara geldiği tarih)* Balosu'nda karşılaştım.

Baloda, başta Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın eşleri olmak üzere bütün DP ileri gelenlerinin hanımları

vardı. Hanımların baloya gösterişten uzak giysilerle gelmiş olmaları beni çok etkiledi. Sanıyorum hiçbirinin saçı kuaför elinden çıkmamıştı.

Anadolu'nun bağrından kopup gelen bu kadronun eşleri 'halktan biri' izlenimi veriyorlardı. İçimden, "Geri kalmış yoksul bir ülkeyi yönetenlerin eşleri böyle olmalı" diye geçirdim ve mütevazı tuvaletim içinde gecenin 'en süslü kadını' olmanın ezikliğini yaşadım. Hanımların hepsi ölçülü bir neşe sergiliyorlardı. Hiçbiri burjuvalığa özenmiyor, eşlerine inanmanın, güvenmenin mutluluğunu yaşıyorlardı.

DEĞİŞİM RÜZGÂRI

Ve bir yıl sonra her şey değişti!..

DP'nin ikinci balosunda bu görüntü yerini lükse ve israfa terk etmişti. Bir yıl önceki yalın hanımlar birer Hollywood yıldızı olup çıkmışlardı. Ben, bir yıl önceki ezikliği gidermek için baloya son derece basit bir kıyafetle gitmiş, görkemli manzara karşısında adeta yoksul kalmıştım. Bu balo artık Türk toplumunun değil, binbir gece masalının aynasıydı.

Türkiye'de bugüne değin unutamadığım bir hanımefendi vardır: Berrin Menderes. Benim tanıdığım hiçbir siyasetçinin karısı eşinin makamına bu kadar yakışmamıştır. Bu kanaatim, 27 Mayıs'ı izleyen günlerde hanımefendinin kişiliğinde yerine daha güçlü oturdu ve şahsına karşı bende çok büyük bir saygı uyandırdı.

Menderes, Bayar'ın çevresinde kurulan saz-söz toplantılarına hemen hemen hiç katılmazdı. Yakın arkadaşları Adnan Bey'in yalnızlığı sevdiğini söylerler, kadını değil, 'aşkı aradığı' yorumunu yaparlardı. Menderes kırkta yılda bir katıldığı sazlı-sözlü toplantılarda çok az konuşur, herkesin katıla katıla güldüğü zamanlarda tebessümle yetinirdi. İlk bakışta Adnan Bey özel hayatını çevreleyen bir çileyi yaşadığını düşündürürdü. Bir şeylere küstüğü, birilerine kırıldığı izlenimini verirdi. Çabuk duygulanır, çabuk parlar, çabuk yatışırdı.

Adnan Menderes'in 1954 yılında Nuri Sait Paşa onuruna Küçüksu Kasrı'nda verdiği partiye davet edildim.

Eşim benim içkili gazinolarda şarkı söylememi yasaklayınca, hasımlarım, "Safiye'nin sesi kısıldı" dedikodusunu yaymaya başlamışlardı.

Bu sözcüklere cevap vermem gerekiyordu. Eşimden izin alarak Tepebaşı Gazinosu'nda çalışmaya başladım. Uzunca bir ayrılıktan sonra yeniden dinleyicilerime, yıllar yılı alıştığım ve ayrı düşünce özlediğim sanat hayatıma döndüm. Bir ay süreli de olsa bu dönüşten mutluydum. Bir sanatçı için mesleğini bırakmak, çocuğunu bir yerlere terk etmek kadar zordur.

Uzun ayrılıktan sonra sahneye bazı yeniliklerle çıkacaktım. Bunların başında Paris'teki ünlü modaevi Dior'dan getirttiğim tuvaletim vardı. Menderes'in çağrısı üzerine Küçüksu Kasrı'na bu tuvaletimle gittim. Davette Cumhurbaşkanı, Meclis Başkanı Refik Koraltan'la kalabalık bir hariciyeci grubu da bulunuyordu.

Adnan Bey o gece bana çok samimi iltifatlar etti. Konserime Nuri Sait Paşa'nın sevdiği Dede Efendi'nin mahur bestesi 'Ey Gonca Dehen' adlı şarkıyla başladım. Eserler konukların istekleri doğrultusunda hafifleye hafifleye günün modası Hintçe şarkı 'Avare'ye kadar geldi. Bu arada Koraltan benden çok sevdiği 'Sarı Kurdelem' şarkısını istedi. Bunu da yerine getirdim. Bestenin bir mısraında 'Ben esmeri fındık ile fıstık ile beslerim' sözleri geçer. Adnan Bey şarkının burasında, "Bu esmerleri beslemek ne kolay işmiş" diye espri yaptı, herkesi güldürdü.

DOLDURUŞA GELİNCE

Menderes'i son görüşüm Refik Koraltan'ın torununun Tokatlıyan salonlarında yapılan sünnet düğününde oldu. Burada bana başlangıçta yakın ilgi ve dostluk gösteren Adnan Bey, sonra küstü.

Eşimle gittiğimiz Tokatlıyan'da Cumhurbaşkanı Bayar bizi yanına oturtmuş, bir süre içtenlikle sohbette bulunmuştu. Bu sırada Menderes eski bakanlardan Şükrü Kaya'yla hararetli hararetli bir şey tartışıyordu. Düğünün sonlarına gelindiğinde davetliler salondan birer ikişer ayrılmaya başladılar. Bakanlar ve milletvekillerinden bazıları yanımıza geldiler, "Sizler gitmeyiniz, Boğaz'da motorla bir gezinti yapalım. Musiki âlemimiz devam etsin" dediler. Ben denizden çok korktuğumu belirterek teşekkür ve reddettim. Teklif sahipleri önerilerini değiştirdiler, "Öyleyse burada kalın, bu

vesileyle Şerif Muhiddin Bey'in udunu da dinlemek fırsatını bize bahşetmiş olursunuz. Başbakanımıza da haber verelim" diyerek bizim kalkmamızı engellediler.

Biraz sonra Adnan Bey yanımıza geldi. Eşimin elini sıktı, "Sizi özel olarak dinleme şerefine erişecekmişiz" diye iltifat etti.

Hep birlikte salona giriyorduk. Ben Başvekil'e yol verdim, durdular, son derece kararlı ve saygılı bir ses tonuyla, "Siz buyrunuz, biz arkanızdan geleceğiz" dediler. Ben de "Bu belki protokole aykırı ama, isteğinizi emir kabul ediyorum" dedim ve yürüdüm.

Eşimle, kapıya göre arkalarda bulunan koltuklara oturduk. Bakanlar ve milletvekilleri çevremize doldular. Aradan kısa bir süre geçti, Menderes geldi. Birdenbire önümde diz çöktü, "Siz ölümsüz bir sanatçısınız. Sizin kadar büyük bir sanatkâra bu kadar yakın olabilmek ne büyük saadet" diye başladı ve sözlerini beni yücelterek sürdürdü. Sonra birdenbire konuyu değiştirdi, sinirli ve titreyen bir sesle, "Duyduğuma göre siz CHP'nin ve İnönü'nün bir numaralı hayranlarındanmışsınız öyle mi?" diye sordu.

Hiç beklemediğim bir hareketle afallamış, hemen ardından da birbiriyle yüzde yüz çelişen bir soruya muhatap olmuştum. Hiçbir şey düşünemeden birkaç saniye çevreme donuk donuk bakındım. Sonra kendimi toparladım, "Ben memleketine hizmet eden herkese saygı duyarım efendim" dedim.

Çevremdekileri de düşündüren, hatta şoke eden çelişkinin nedenini kısa süre sonra çözdüm. Sevgili dostu tütün tüccarı İhsan Doruk'un *(film yıldızı Cahi-*

de Sonku ve eski ses sanatçılarından Şükran Özer'in eşi) gammazlaması, koskoca Başbakanı bir anda iki kişilikli yapmıştı.

Nitekim tahminimde yanılmadığım biraz sonra anlaşıldı. İhsan Doruk, kolunda sevgili arkadaşım Münir Nurettin Selçuk'la salona girdi.

Menderes'le son olarak, müsteşarı Ahmet Salih Korur dostumu ziyarete gittiğimde Park Otel'de karşılaştım. Bazı bakanları ve milletvekilleriyle öğle yemeği yiyordu. Ramazan olmasına rağmen hepsi içki içiyorlardı.

Ertesi gün gazeteler Menderes'in Eyüp Sultan'da oruç açtığını ve teravi namazı kıldığını yazıyor, haberi fotoğraflarla da besliyorlardı.

EŞİME ÂŞIK OLDUM

Âşık olduğum kişiler mi?.. Seni hınzır seniii... Sorularını çok iyi hazırlamış ve sıralamışsın. Biliyordum mutlaka 'aşk' konusuna da geleceğini... Olur, onu da anlatalım bakalım...

Önce en merak ettiğinden başlayayım.

Atatürk'e tanımadan platonik olarak, tanıdıktan sonra da gizli gizli içim yanarak bilinçli biçimde deliler gibi âşık oldum. Fakat bunu ne açıklamaya, ne de içime sindirmeye cesaret edebildim. Ben 20 *(30)* yaşıma kadar Atatürk'ün huzurunda bulundum. Gerçek aşkı tanıyınca, O'na olan sevgimin minnet ve hayranlıktan kaynaklanan zenginliklerle dolu bir nitelik taşıdığının farkına vardım.

Ufak-tefek aşkları, daha doğrusu aşk sandığım ilişkileri (bunlardan biri de Avrupa Şampiyonu Mersinli Ahmet) çok yaşadım ama, hemen hemen hepsinin süresi 24 saati, bilemedin bir haftayı geçmedi.

Neden mi?

Sözgelimi bir adama tutuldum, onun için adeta yanıp tutuştum. Birkaç kez üst üste karşı karşıya gelip de iki lâf ettiğimiz zaman, baktım ki 'tıntın'mış, hemen vazgeçtim. Fizik olarak beğendiğim çok erkek oldu, fakat kafa olarak hiçbiri bana hitap edemedi.

Benim ciddi biçimde âşık olduğum erkek kocam Şerif Muhiddin Targan'dır. Nûr içinde yatsın, hâlâ da unutamadım.

Konservatuar İcra Heyeti'ndeydim. Hüseyin Saadettin *(Arel)* Bey gittikten sonra oraya bir başkan gerekti. İstanbul Valisi Fahrettin Kerim *(Gökay)* Bey, başkanlığa Türk Musikisi'ni çok iyi bilen Şerif Muhiddin Bey'i atadı. Ben Şerif Muhiddin Bey'i hocam Nevres Bey'den *(1873-1937)* duymuştum. Nevres Bey'e 'udun kralı' derlerdi. O da "Eğer Kur'an Hz. Muhammed'in mucizesiyse, Şerif'in mucizesi de elindeki ududur. Ona erişilemez" derdi. Gerçekten de öyleydi.

Şerif Bey konservatuara gelince ben, "Ah beyefendi, udunuzu bir dinlesek" diye peşine takıldım. Nur yüzlü bir Osmanlı beyefendisiydi. İşte böyle bir adam düşünün, *(viyolonsel çalarken yapılmış duvarda asılı resmini gösteriyor)* insan bakmaya doyamıyor.

O yıllarda Yusuf Ziya Demircioğlu konservatuarın müdürüydü. Kendisini müfettiş olarak geldiği dârüleytamdan tanırdım. Beni beş yaşımdan beri bildiği için

baba gibi davranırdı. Bu yakınlıktan cesaret alarak sık sık odasına giderdim. Şerif Bey'le konuşmalarını ağzımın suyu akarak dinlerdim. Ölçüyü kaçırdığımın farkına varıp izin istediğimde, "Otur, otur, Başkan Bey seni seviyor" der, kalkmamı engellerdi.

İcra Heyeti'nde bir arkadaşımız vardı. 'Paşa kızı Muallâ' derdik. "Bak Safiye, bu Başkan sana âşık değilse ben bileklerimi keserim" deyip dururdu. Ben bu sözlere güler, "Bunca güzel içinde âşık olacak beni mi buldu?" diye sorardım.

Muallâ üsteledikçe Şerif Bey'in davranışlarına dikkat etmeye başladım. Bakıyorum, ben neredeysem, bir sandalye çekiyor ve gelip tam karşıma oturuyor. Utana sıkıla kaçamak bakışlar atıyor. Sabah-akşam, gece-gündüz demiyor, her fırsatta karşıma çıkıyor. Aldı mı beni bir düşünce... Boşa koyuyorum dolmuyor, doluya koyuyorum almıyor... "Allah Allah, Allah Allah!" demeye başladım.

Bir gün Necmi Rıza'yla *(Ahıskan)* Açıkhava Tiyatrosu'nda bir konser verdik. Bizi Muhittin Bey de dinlemiş ve Necmi'ye "Bakın bu ses başka bir ses. Başka bir dünyanın sesi. Ayrıca kendisi çok zarif. Yürüyüşü, gelişi bir asalet simgesi" demiş. Necmi de Muallâ gibi "Başkan sana âşık" demez mi!

Uzatmayayım, benim kafama soktular bu işi.

Renault marka minicik bir otomobilim vardı. Plaklarım çok sattığı için Colombia Şirketi hediye etmişti. Şipşirin, bayıldığım bir arabaydı. O geldikten sonra kaçışlarım motorize olmuştu. Direksiyon başına oturur, o sokak senin, bu cadde benim durmaksızın dola-

şırdım. Hep de ceza alırdım. Çünkü ehliyetim yoktu. Ceza ödemekle başa çıkamayınca bir şoför tuttum. Ona 'Ali baba' derdim.

Bir gün Müdür Yusuf Ziya Bey'e "Başkanı da alsak da şöyle bir Belgrat Ormanları'na kadar uzansak" dedim. "Hayhay" karşılığıyla memnuniyetini belirtti. Bahar yeni başlamış, doğa sancılı, kuşlar cıvıl cıvıl, salkımlar yollara uzanmış. Böyle bir ortamda dolaşıyoruz. Arabayı durdurttum, dalından bir salkım koparıp Muhiddin Bey'e verdim. Ertesi gün okulda baktım salkımdan küçük bir parçayı yakasına takmış.

Bu gezmelerimiz giderek sıklaştı. İnsanlardan çok çektiğini, bu yüzden onları 'deve dikenleri' olarak tanımladığını söylerdi.

Başkanın evi yoktu. Serkildoryan'da *(Büyük Kulüp)* kalırdı. Bir gün tek başıma, yani müdürü almadan oraya gittim. Kulübün karşısındaki sokağa gizlendim ve Ali babayla kendisine, "Deve dikenlerinden biraz uzak kalmak isterseniz acaba lütfedip benimle bir gezintiye gelir misiniz?" yazılı pusula gönderdim. Bir de baktım Ali'yle birlikte gelmiyor mu! Sevinç ve heyecandan az kalsın kalbim duracaktı.

O gün akşama kadar gezdik ve konuştuk.

'BAYAN TARGAN'

Kısa bir süre sonra benim Sarıyer'deki yalı dairemde birlikte oturmaya başladık. Birbirimize iyice tutulduk. Fakat giderek büyüyen aşkımıza rağmen be-

nimle evlenmek istemiyordu. "Benden çok küçüksün *(25 yaş)* ve benim servetim yok. Sen bir şeyler kazanıyorsun, buna da engel olurum. Çünkü benim ailem Kral ailesi *(Suudi Arabistan)* ve benim kardeşlerim oradalar" diyordu.

Bir gün ona 'Pencereden kuş uçtu / Yandı yürek tutuştu' şarkısını söyledim. Bu şarkının ikinci kupu 'Ben bir garip kuş idim / Dalına konmuş idim / Niçin bana kış dedin / Ben senin olmuş idim'dir.

Baktım sevgili Şerif Muhiddin'imin gözlerinden yaşlar akıyor.

O an bana hiçbir şey söylemedi, fakat birkaç gün sonra geldi dedi ki: "Safiye, ağabeyime ve kardeşlerime yazdım. Ama seninle evlenmeye cesaretim yok, çok gençsin. Meşhur ve para kazanan bir kadınsın."

Dr. Necmettin Bey vardı. Onun müdavi hekimi, benim de koruyucum gibi çok yakın dostumdu. Durup durup ona sızlanırdım. "Ah bir evlensek... Beni niye almıyor sanki?.." diye. Doktor ve ailesiyle öteki dostlarımız araya girdiler, kardeşleri de muvafakat ettiler ve biz evlendik. Fakat Arabistan'da *(şarkıcıyla evlenmiş diye)* kıyametler koptu. *(Kahkahalarla gülüyor.)*

Neyse... Böylece çok mutlu bir hayata başladım.

İki yıl birlikte yaşamıştık. 1950'de başlayan evliliğimiz 17 yıl *(Muhiddin Bey'in ölümüne dek)* sürdü. 19 yıl dünyanın en mutlu kadını oldum. O mutluluğu devam ettiriyorum. Gene onun anılarıyla... Burada hep o var.

Ailesi 'şarkıcı' diye beni neden küçümsemiş, şimdi ona gelelim:

Muhiddin Bey'in babası Ali Haydar Paşa, Hz. Muhammed'in yakın akrabası, son Mekke Emri'ymiş.

Şerif Ali Haydar Paşa, Birinci Dünya Savaşı'nda kardeşi Şerif Hüseyin'in yönettiği ayaklanma hareketini desteklememiş. Savaş bitince Suudi Arabistan yönetimi 'Osmanlı yanlısı' olarak nitelediği Şerif Ailesi'nin tüm mal varlığına el koymuş. Bunun üzerine Ali Haydar Paşa beş parasız İstanbul'a gelmiş. Saltanat kaldırılınca da Beyrut'a gitmiş. Hastalanmış. Doktora gidemediği gibi, ilaç parası bile bulamamış ve sefalet içinde orada ölmüş.

Muhiddin Bey de Cumhuriyetin ilânından sonra Amerika'ya gitmiş ve on yıl orada yaşamış. 1934'te döndüğü İstanbul'da Şehir Tiyatroları'nda verdiği ud ve viyolonsel konserleriyle herkesi mest etmiş.

Kocam, babasının aksine Türkiye'de kalmak istemiş. 75 lira maaşla Konservatuar İcra Heyeti'nde *(Seçici Kurulu'nda)* çalışmaya razı olmuş. Ancak, dönemin İstanbul Valisi Lütfi Kırdar *(değil, 1928-38 arasındaki Vali Muhittin Üstündağ)* Muhiddin Bey'le ilgili öneri önüne konulduğunda zor durumda kalmış. "Bütün Osmanlı Hanedanı ve şerifler gitti. Ben şimdi onu buraya nasıl alırım?" demiş ve almamış.

Eşim de bunun üzerine Irak Hükümeti'nden gelen ısrarlı teklifi değerlendirmiş ve oraya gidip güzel sanatların tüm dallarını bünyesinde toplayan Bağdat Konservatuarı'nı kurmuş ve 12 yıl süreyle de yöneticiliğini yapmış. 1949'da Türkiye'ye dönmüş ve İstanbul'a yerleşmiş. İyi ki de böyle yapmış *(sevgi dolu gözlerle gülüyor).*

Muhiddin Bey, Atatürk'ün huzuruna benden önce, yani biz tanışmadan çıkmış.

Bir akşam Atatürk sofrada bulunanlara (ki Muhiddin de oradaymış), "Bu Ali Haydar Paşa Türkü mü İngilizi mi hangi tarafı tuttu?" diye sormuş. Herkes ayağa kalkmış, "Türkü tuttu" diye bağırmış. Bunun üzerine Gazi Şerif Bey'e dönmüş, "Kadehimi babanızın şerefine kaldırıyorum" demiş.

Şerif Muhiddin Targan-Safiye Ayla öyküsü bitmez. *(Yüzü çok mutlu ve gururlu bir ifade aldı ve aynı anda da hüzünlendi.)* Ben ölünceye kadar da bitmeyecek...

KOMANDO-KOMÜNİST

Ah hain! Gene kıvranmaya başladın. Oraya geleceğini biliyordum zaten. 'Komando' diyeceksin değil mi?

Ah ah ah, o komando bir felaket. Timur Aksoy'u anlatmamı istiyorsun öyle mi?

Kocamla büyük bir aşk yaşamıştım. Onu kaybedince depresyona girdim. Bu nedenle de o dönemde ne yaptığımın adeta farkında değildim diyebilirim.

Sonradan öğrendim, bana mektupla ulaştığı zaman hapisteymiş meğer.

Bu genç gerçekten sevdi beni. Öncesini bilmem ama, sonra gerçekten deliler gibi sevdi. Belki ben de sevdim ama, ona âşık olamadım.

Eşim ölünce ev bana dar gelmeye başladı. Serkil-

doryan'da büyük bir oda verdiler, oraya taşındım. Piyanomu götürdüm. Telefon da bağladılar. Fakat gazeteciler rahat bırakmadıkları için oradan kovdular beni.

Eltim Rujenuar'ın üstünde oturuyordu. Sahibi yakından tanıdığım Dr. Semih Ünkan. Gazino ilk kez açılacak. Doktor bana, "Yılbaşı için üç günlük bir program yapar mısın?" diye sordu, "Yaparım" dedim. Koca koca reklâmlar verdi. Ben yılbaşı gecesi sahneye üstü çiçekli organze altında bikini bulunan transparan bir tuvaletle çıktım. Herkes şaşırdı kaldı. Ben o zaman 50'lerin *(60'ların)* içindeyim. Millet işi gücü bıraktı, benimle uğraşmaya başladı. "60-70 yaşında kadın. Atatürk'ün huzurunda şarkı söylemiş. Transparanla sahneye çıkmak ona yakışır mı, utanmıyor mu?" dedikoduları başladı. Bu vaveylâ üzerine gazeteciler sökün etti. Hürriyet'ten mi, Hatfa Sonu'ndan mı ne bir foto muhabiri o tuvaletle fotoğrafımı çekmek istedi. Giydim. "Ama bir şey görünmüyor" dedi. "Öyle mii?" dedim ve tuvaleti çıkarıp bikiniyle şöyle *(taklit ediyor)* poz verdim. Ortaya 'Venüs' gibi güzel bir fotoğraf çıktı. O zaman da, "Bu vücut onun değil. Başkasının bedenine başını montajlamışlar" furyası yayıldı.*

İşte o günlerde bir mektup aldım.

"Efendim ben bir komandoyum. Sizin bir resmini-

---

*) 90'lı yılların ikinci yarısında, 60'ını geçen büyük aktrist Yıldız Kenter de 'Ramiz ile Jülide' adlı oyunundaki rolü için soyunacak, aynı dedikodu bu kez onun hakkında yapılacaktı! (N.S.)

Safiye Ayla'nın Mulenruj Gazinosu afişi için bikini üstüne transparan tuvalet giyip Komando Timur Aksoy'u çılgına çevirerek kendine âşık ettiği fotoğrafı. (Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arşivi)

zi gördüm, çok beğendim. Size bir şey söylemeye cesaret edemiyorum ama, sizinle mektuplaşmak istiyorum!" diyordu.

Mealen bunları anlatıyordu. Mektup çok kibar, eski kelime ağırlıklı, neredeyse Osmanlıca diyebileceğim bir dille yazılmıştı.

Ben anlamını bilmediğim için bu 'komando'ya taktım.

O sıralar daha Serkildoryan'dan ayrılmamıştım. Şükûfe Nihâl'in kardeşi Fatma Hanım da orada kalıyordu. Eee ne de olsa kültürlü kadın. Ona, "Hanımefendi bu komando ne demek?" diye sordum, "Ne demek olacak, komünist" karşılığını aldım. *(Dozu çok yüksek kahkahalar.)* Efendim iyi bilen bir kişi olarak beni çok iyi bilgilendirdi yani!..

Benim terzim ve aynı zamanda da arkadaşım Fatma vardı. Benim adıma komandoya cevap vermek istedi ve yazdı. Timur bu mektuba gönderdiği yanıtta, sürekli yazabileceği bir adres vermesini istedi. Bizden sabit adres istiyor ama, kendisi Gaziantep'te bir posta kutusu numarası veriyordu. Fevkâlade güzel mektuplar gelmeye başladı. Şahane şeyler yazıyor, fakat aşka maşka hiç dokunmuyordu. Akıllı!

... VE 'KOMANDO'

Gelen bütün mektupları Fatma cevaplıyordu.

O günlerde bir turneye çıktım. Bağlantı kurduğum yerler arasında Gaziantep de vardı. Bu arada, adamın

altın kaçakçılığından hüküm giydiğini ve askeri cezaevinde yattığını da öğrenmiştim.

Gaziantep'te oteldeyim. Konserin ertesi günü elinde bir demet glayöl bir er çıkageldi, teğmeninin beni görmek için izin istediğini bildirdi. "Kim bu teğmenin?" diye sordum, aşağıda beklediğini belirtti, çağırmasını söyledim.

İşte bizim ünlü 'komando' karşımdaydı.

Esmer, uzun boylu, bana göre pek yakışıklı sayılmayacak bir gençti. Heyecandan dudakları ve elleri titriyordu. Oturmasını söyledim, oturdu.

Ben mini etekliyim. Saçım afro taranmış. Baktı baktı, güzel bir espri yaptı: "Efendim ben size çiçek yerine nazar boncuğu göndermeliymişim. Sizi bu kadar genç zannetmiyordum" dedi.

Ne iş yaptığını sordum, doğru dürüst yanıtlayamadı, ağzında geveledi. Ben de o zaman bize yalan söylediğini, sanki hapisanede değilmiş gibi mektuplar yazdığını, bu davranışı kendisine hiç yakıştıramadığımı belirttim.

Utana sıkıla, her şeye bana olan aşkının yol açtığını, iki çocuğu bulunduğunu, eşinden ayrılmaları amacıyla açılan davalarının sürdüğünü, beni görmek için 'hastayım' diyerek izin aldığını anlattı.

Birkaç gün sonra arkadaşlarla hapisaneye ziyaretine gittim. Sevinçten kuş gibi uçuyordu. Bize çay ikram etti. Tek başına kaldığı odasında keklik, çiçekler ve kitaplar vardı. Bir iftiraya kurban gittiği, beraat edeceği kanısındaydı. Ben sonra öğrendim, iftira değildi; o işi yapmış, ihbar edip eşi yakalatmıştı!

İstanbul'a döndüm.

Her gün telefon etmeye ve çiçek göndermeye başladı. Ben böyle şeylerden hiç hoşlanmam. Bir gün kendisine, "Ben bar kızı değilim. Oralarda birçok fakir var. Paranız bolsa onlara verin" deyiverdim.

Mektuplar günde birkaç taneye çıktı. Her şeyden yakınıyor, "Kaderin kaderimdir" diyordu; ben de cevap veriyordum: "İnşallah tahliye olduğunda, burada odan hazır..."

İyi mi?..

Piyango gibi gönülden, yürekten, bol keseden ibadullah dağıtıyorum.

Günlerden bir gün biri bana telefon etti, meşruten tahliye *(koşullu salıverilme)* olduğunu bildirdi. Amcası kefil olmuş, çıkarmış.

ARKA ODA...

Bir gece yarısı Fatma'yla çene çalıyoruz. Dışarıda şakır şakır yağmur yağıyor. Zıır kapı çalındı. Korktuk ama, "Kim o?" falan dedik, açtık. Bir de baktık ki elinde kırmızı valiz ve karşımızda bu.*

Aman Allahım karşımdaki insan değil, adeta hilâli fener. Sararıp süzülmüş. Hayalet gibi bir şey olmuş. Sonradan amcası anlattı: "Eğer çıkarmasaydım ölecek-

*) Tam bu sırada telefon çaldı. Safiye Hanım genç kız cevvalliğiyle koşup açtı. Döndüğünde arayanın Timur Aksoy olduğunu, nereden aradığını ve aradan geçen sürede medeni durumundaki değişikliği anlattı, fakat söylediklerinin hiçbirinin yazılmasını istemedi. Daha açığı, yalvarırcasına rica etti. (N.S.)

Safiye Ayla, 1971 Haziranında sevgili 'komando'su Tımur Aksoy'la Etiler'deki evinde. (Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arşivi)

ti. Malihülyaya *(karasevdaya)* tutulmuş bu çocuk" dedi.

Fatma'yla ben önce ne yapacağımızı şaşırdık. Kalsın mı gitsin mi diye düşünüp duruyoruz. Yağmur tüm şiddetiyle indiriyor. E, "Odan hazır" da demişiz. Sonunda arka odayı gösterdik. "Sizi rahatsız etmesem" falan filan dedi ama kaldı ve kalış o kalış...

Çok nazik, fedakâr... İçki-sigara içmez, kumar oynamaz... Hayvansever. Mesela kocam sigara içse ben o evde yaşayamazdım.

Geldiğinde 1969 sonuydu. Altı ay kadar birlikte olduk. 1970'te ben konser için Amerika'ya davet edildim. İş dışında kırk gün evden çıkmamış. Eşimin bütün fotoğraflarını çerçeveletmiş. Muhiddin Bey'in mezarının başında küçük bir boşluk vardı. Oraya en güzel gülleri ektirmiş. Evin eksiğini gediğini gidermiş, her şeylerle ilgilenmiş.

Haa bu arada bir noktayı hatırlatmalıyım: Eşim benden 25 yaş büyük, Timur 24 yaş küçüktü. İkide bir bu farkın hiçbir önemi olmadığını belirtir, beni sevdiğini ve bensiz yaşayamayacağını söylerdi.

Bir gün ona, kendisine âşık olamayacağımı ve evlenemeyeceğimi, ancak beni samimiyetle sevdiğine inandığımı, bu nedenle benden bıkıncaya kadar evimde kalabileceğini, gerekçeleriyle uzun uzun anlattım.

'SENİ ÖLDÜRÜRÜM'

Bu sözler üzerine beni terk edeceğini, çekip gideceğini beklerken, o evime bütün bütün yerleşmez mi!

Bu durum büyük dedikodulara, çalkantılara yol açtı. "Safiye'nin parasını yiyor, jigolo" söylentilerine çıldırıyordu. Oysa hiç de sanıldığı gibi değildi. Benden hiç para sızdırmazdı. Onurlandırmak için kiralarımı kendisine toplatıyordum. Bu paraların içinden gidiş-dönüş dolmuş ücretlerini çıkarır, kalanını kuruşuna kadar bankada benim adıma açtırdığı hesabıma yatırırdı. O zamana kadar benim bankada hesabım falan yoktu. Para tutmayı bana Timur öğretti. Çok ekonomik bir çocuktu.

Fakat dedikodular yoğunlaştıkça kıskançlık krizlerine tutuldu, çekilmez bir hâl aldı. 'Nasıl kurtulurum'un yollarını aramaya koyuldum. Plânlar kurdum, avukatlarıma danıştım, hiçbir işe yaramadı. Sonunda bir gün evi ona bırakarak İzmir'e arkadaşlarımın yanına gittim. Peşimden geldi, yalvardı yakardı, bir daha yapmayacağına dair yeminler etti, gene olmadı.

Sapasağlamken doktor arkadaşlarıma yalvardım, hastanelere yatıp oralarda saklandım. Dört duvar arasında zaman geçmek bilmez ki. Gazete-dergi okuma, telefonla konuşma gibi şeyler bitince oturur, ne kadar ölmüşüm varsa ruhlarına tek tek yasin okurdum *(kahkahalarla gülüyor).*

Son çare olarak aklıma evi kiraya vermek geldi. Kendime bir ev tuttum, eşyayı naklettirdim. O da mecburen bu evden uzaklaştı. Bu arada da Gaziantep'e duruşmalara gidip geliyordu.

Ne yaparsam yapayım, ne edersem edeyim, sonunda gene gelip beni buluyordu. Bu sefer de "Seni öldüreceğim" diye tutturdu. Kendisini polise vermekle

tehdit ettim. Bunun üzerine Psikolog İhsan Şerif Bey'e gitmiş, "Beni tedavi edin, karımı öldürmek istiyorum" demiş. Benim dostum olan doktor, "Karın kim?" diye sormuş. "Safiye Ayla. Biliyorsunuz ya, size birlikte gelmiştik" cevabını vermiş.

İhsan Şerif Bey sinirlenmiş, "Sen tavuk mu boğazlıyorsun?" diye bağırmış. Sonra Çapa Tıp Fakültesi Hastanesi'ne yatırıp tedavi etmiş.

Onun hastaneye yattığını duyduğum an ben pılımı pırtımı topladığım gibi vıınnn Amerika'ya.

Bir buçuk yıl kaldım orada. Sık sık gelen mektuplarda dostlarım, "Sakın dönme, Timur seni öldürecek" diye yazıyorlardı.

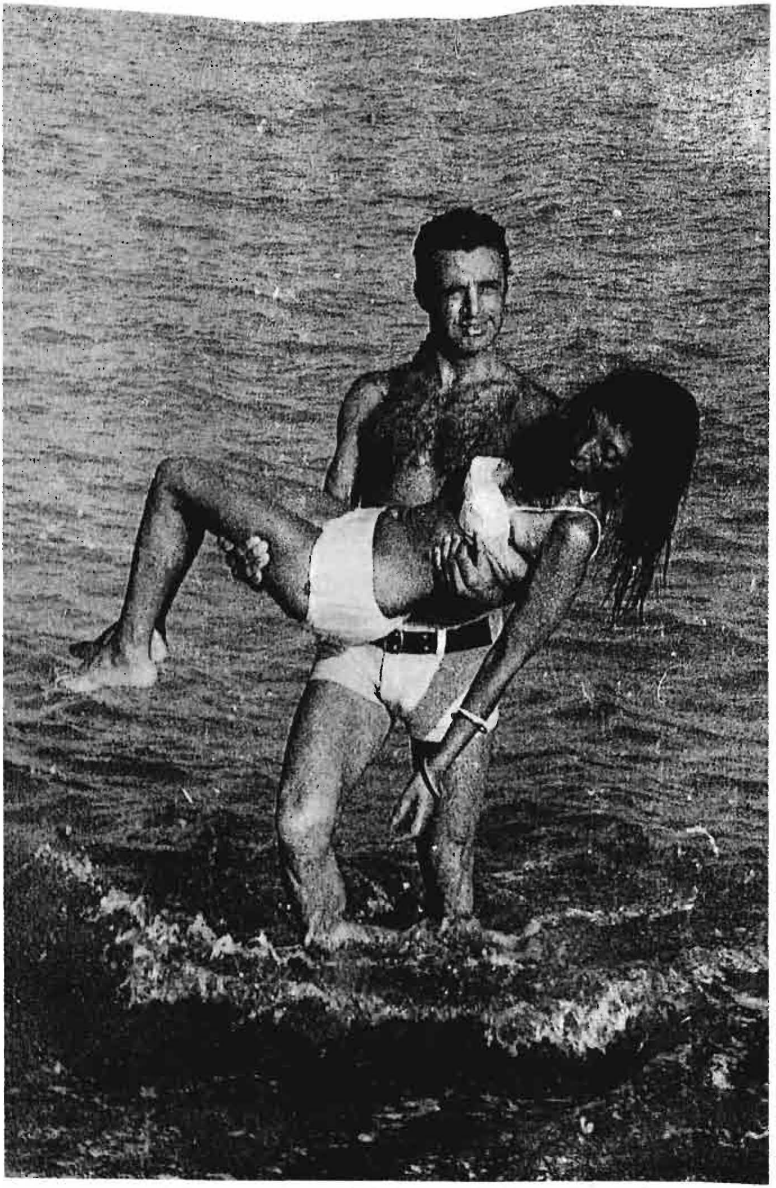
"Zaman en iyi ilaçtır" sözü bu olayda kendini gösterdi.

Ben gidince biraz durulmuş. Yargılanmalarında kendisini savunan avukat hanımla evlenmiş, iki çocukları olmuş. İlkinden olduğu gibi sonra ondan da ayrılmış.

Şimdi mi?..

Şimdi genel aftan yararlanıp özgürlüğüne kavuşmuş durumda. Fakat orduya dönemedi. Dönebilseydi bugün yarbaydı. Şimdi ticaret yapıyor. İki hanı, bir evi var. Beni hâlâ unutamadığını söyler. Ara sıra ziyaretime gelir ya da mektup yazar ve bugün olduğu gibi telefon eder.

Haa bu noktada 'karasevda'yı yalnız o mu yaşadı diye sorabilirsiniz. 'Karasevda' değildi belki ama, bende onu sevdim; fakat âşık olamadım. Aşk başka bir şey Benim kocama âşık olduğumu biliyordu. O ne-

Safiye Ayla, sevgili 'komando'suyla bir yaz sefasında.

denle son dönemlerde, "Bu adamı hâlâ unutamadın" diye bunalıma girip avaz avaz bağırıyor, resimlerini falan yerlere atıyordu. Bakın, duvardaki çatlak onun eseri!* *(Gülüyor)*

AĞLATAN 'YANIK ÖMER'

Aah ah ah ah, sizi kutlarım. Böyle güzel dostluklar, erişilmez sevgiler yanında çok büyük acılar da yaşadım. Bu soruyu sormayacaksınız diye vallahi korkuyordum.

Eşimle çok büyük aşk, Timur'la da üzüntüyle karışık bir sevgi yaşadım. 'Mutluluğu' değişik kişi ve olaylarda dönem dönem tattım. Ülkemde, Amerika'da, Avrupa'da afişlerimi caddelerde görünce, halkım beni avuçlarını patlatırcasına alkışlarken, yolda parmakla gösterilirken onurlandım, gururlandım, ama hiçbir zaman kibirlenmedim. Çalıştığım gazinolarda hayranlarımın ayakkabılarımdan şampanya, viski içmeye kalkışmalarına sinirlendim, onlarla alay ettim. Fakat ne

*) 1969'da başlayan Ayla-Aksoy ilişkisi, sanatçının son nefesine dek sürdü. 1997 Ocağında rahatsızlandığında Safiye Hanım'ı Vakıf Gureba Hastanesi'ne götüren sevgili komandosuydu. Timur Bey, sevgilisi bu dünyayla vedalaşırken de Amerikan Hastanesi Yoğun Bakım Ünitesi'nin kapısındaydı. Ve Aksoy Safiye Hanım'a ilgisini ölümünden sonra da sürdürdü. Adından yararlanmak isteyen, sağlığında kendisini çok rahatsız ettiği yakınlarınca bilinen ve sanatçının "manevi oğlu olduğunu" iddia eden İllüzyonist Sermet'i, "Bir daha böyle açıklamalarda bulunmaması" konusunda uyardı! (N.S.)

Safiye Ayla, sevgilisi Timur Aksoy'u Etiler'deki villasının kapısında karşılarken.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arşivi)

yaparsam yapayım engel olamadığımı fark edince, elimden gülmekten başka bir şey gelmediğini gördüğümde de kendime kızdım.

Hayatım boyu Atatürk'ün akademi kürsülerini andıran sofralarında bulunmanın erişilmez gururunu taşıdım.

Bunlara karşılık, tüm yaşamımın en büyük acısını da 12 Eylül öncesi ve sonrasında tattım.

Atatürk, Türk Musikisi'nin özgünlüğünü kaybetmeden çokseslendirilmesini, Batı müziği tarzında çalınmasını özler ve isteğinin gerçekleştirilmesini düşlerdi. Bunu Şerif Muhiddin Bey'e de söylemişti.

Bir gün Florya Köşkü'nde oturuyoruz. Saadettin Kaynak da var. 'Yanık Ömer' plağım yeni çıkmış. Herkesin ağzında bu şarkı... O zaman üç yaşında mıydı neydi ama Ülkü *(Atatürk'ün manevi kızı)* de bu şarkıyı çok severdi. Ona plağımı daha önce Dolmabahçe Sarayı'nda vermiştim. Birkaç şey kapmış, Florya'da beni görünce kem küm mırıldanıyor.

Atatürk benden Yanık Ömer'i istedi. Dinledi, düşündü, düşündü, düşündü ve Hoca Saadettin'e, "Acaba Safiye bu şarkıyı orkestrayla okusa nasıl olur?" diye sordu.

Bu konuşma olduğunda yıl 1938'di. Bildiğiniz gibi Ata'yı o yıl kaybettik.

Aradan yıllar geçti, ben emir kabul ettiğim ve kulağımdan hiç çıkmayan bu istemi gerçekleştirmeye çalıştım. Bu cesaretimi de Rey kardeşlerin *(Cemal-Ekrem Reşit)* besteledikleri ve başrolünü oynadığım 'Alabanda Revüsü'ndeki deneyimimden alıyorum.

1977'de ekonomik durumum bugünküne oranla biraz daha iyiydi. Yanık Ömer'i orkestrayla okumayı kafama koydum. Kişisel çıkar diye bir şey asla düşünmüyorum. Aksine, masrafların bir bölümünü cebimden karşılamayı bile göze almışım. Tek isteğim, bu işi iyi bilen insanları toplayıp bandını hazırlamak ve Kültür Bakanlığı'na vermek. Artık onu kullanırlar mı, kullanmazlar mı, arşive mi kaldırırlar, ne yaparlarsa yaparlar, orası beni hiç ilgilendirmiyor.

Neyse işte efendim, 1977'de bu iş için kolları sıvadım. Önce Kültür Bakanlığı'na gittim. Orada ilk konuşmam Mehmet Bey'leydi. *(Mehmet Özel, 1996'da MEB Güzel Sanatlar Genel Müdürü)* O beni Ankara Devlet Konservatuarı Müdürüne *(adını anımsayamıyor)* gönderdi. Gittim, tanıştık, konuştuk. "Ben yaparım. İstanbul'a gelirim, sizinle çalışırız" dedi.

Altı ay bekledim; ne gelen var ne giden, ne arayan ne soran.

Tekrar gittim. Bu defa, "Bu işi en iyi Muammer Sun yapar" dediler. Biliyorsunuz besteci ve Batı müziğinde çok büyük usta. E nerede Muammer Sun? İzmir'e gitmiş. Hakkında 'solcudur' diye bir soruşturma açılmış, ispat edilmemiş, temize çıkmış ama, öğretmen olarak İzmir Konservatuarı'na yollanmış, bana göre sürülmüş.

Gittim, İzmir'de buldum Muammer Sun'u. Gayet sevimli bir arkadaş. Konuştuk, "Kutlarım" dedi. Artık sıra, işi pazarlığa vurmaya gelmişti. Kaça yapacağını sordum. Fiyatı şimdi söylemeyeyim, ödeyebileceğim bir tutardı. Avans olarak on bin lira vereceğimi, or-

kestra aranjmanı yapılıp prova ettikten sonra kalanın tamamını derhal ödeyeceğimi bildirdim. Yalnız bir de şart koştum: Öyle bir aranje edilecek ki duyulur duyulmaz 'Yanık Ömer' olduğu anlaşılacak ve özelliği kaybolmayacak.

Ondan da tam bir yıl haber bekledim. Sonunda İzmir'den mektup aldım: "9 Eylülde gelin, orkestrayla prova yapacağız" deniliyordu.

Allaaah, 9 Eylülü kim bekler! Uçarak gittim İzmir'e... Randevu günü geldi. Muammer Sun ortadan kayboldu. Konservatuar müdürünü ararken karşıma çıkan Hikmet Şimşek'le *(orkestra şefi)* aramızda şu konuşma geçti: "Muammer Bey'i ne için arıyorsunuz Safiye Hanım?" "Efendim bugün orkestrayla bir Yanık Ömer provası yapacaktık." "Yapamayacaksınız." "Neden?" "Bizim yönetim kurulundan geçmesi gerekirdi." "Ne zaman geçer?" "Bilmiyorum." "Ama Kültür Bakanı... *(6'ıncı Demirel hükümeti -Tevfik Koraltan-)*"

O da öylece kaldı, gene olmadı.

1980'de askeri hükümet gelince *(12 Eylül)* ben tekrar konunun üstüne gittim. O sırada Kültür Bakanı da benim Babıâli'den dostum Cıhad Baban... Ona gittim, Devlet Senfoni Orkestrası'yla bir deneme yapmak istediğimi söyledim. İmkân doğdu, İstanbul AKM'de prova yaptık. Sonuç fevkalâde. Çalışmayı kasete çektik. Sahnelenirken playback yapacağım. Bir telâş Cıhad Baban'a gittim, *(çok duygulandı, ağlıyor)* dinlettim.

Haa bu arada yıl 1981'e geldi. Tam da Atatürk'ün 100'üncü doğum yıldönümü.

Cıhad Baban'dan önce Işık Paşa'ya *(Biren)* götürmüştüm. O gün tesadüf komutanların bir toplantısı varmış. Dinlemişler, "Aman bu harıkulâde bir şey, Atatürk'e çok güzel bir ağıt" demişler *(ağlıyor)*. Hoşuma gitti tabii.

Cıhad Bey'e bunu söyledik. Baban'a Ali İhsan Göğüş *(gazeteci-yazar, Turizm ve Tanıtma-Devlet eski Bakanı)*, Fazıl Kafadar *(Danıştay eski üyesi)* ve Mehmet Bey *(Özel)* birlikte gittik. O da Konsey'e *(Milli Güvenlik)* götüreceğini söyledi.

Ben gene İstanbul'a döndüm. Fazıl Bey telefon etti, "Müjde, Konsey eseri çok beğendi. Safiye Ayla bunun gibi başka eserler de hazırlasın, bunu genişletsin diyorlar" dedi.

Fakat gene bir ses çıkmadı.

Mehmet Bey'e "Ne yapalım?" diye sordum, "İşte size o kaseti yaptırdık ya, artık yeter" cevabını aldım.

Hiç olmazsa radyo-televizyonda yayımlanması için TRT Genel Müdürü Macit Paşa'ya *(Akman)* gittim. "Hâlâ nasıl söyleyebiliyorsun Safiye Hanım?" diye şaşırdı. Radyo-televizyonda çalınıp çalınamayacağını sorduğumda 'icabına bakılabileceğini' söyledi.

Bekle bekle, ondan da yanıt gelmedi.

1981 de bitiyor artık. Konser için Düseldorf'a davet edildim. Sabiha Gökçen'le *(Atatürk'ün manevi kızı)* birlikte gittik. Atatürk adına bir balo düzenlemişler, 'Yanık Ömer'i orada okudum. Sonra yurtiçinde gittiğim her yerde de tekrarladım.

Bir 10 Kasım'da Müzeyyen *(Senar)*, Hamiyet *(Yüceses)* Perihan *(Altındağ Sözeri)* ve bana TRT'den bir tek-

lif geldi. "Atatürk'ün sevdiği şarkıları söyleyeceksiniz" dediler. Tabii benim elimde gene bant var *(gülüyor).*

Arkadaşlar hatıralarını anlattılar. Ben de Atatürk'ün anısına huzuruna çıktığım Fransız stili *(50 yıl önceki)* pembe tuvaletimi giydim.

Sahneye üzerinde Atatürk'ün portresi bulunan bir tablo koymuşlar. Adamın biri elinde tablo, bir önüme, bir arkama, bir yanıma geçiyor *(ayağa kalktı adamın taklidini yapıyor).* Karagöz oynatır gibi bir durum yani...

Şarkıyı milletime ancak bu durumda dinletebildim ama, gerisini siz düşünün artık...

Gene Macit Paşa'ya gittim. Bana sözü olduğunu, arkamda askerler bulunacağını, bunların hiçbirinin yerine getirilmediğini hatırlattım. Meğer adamcağız benden dertliymiş. Yarım saatten fazla konuştu, Batı müzikçileriyle başını derde sokmamamı rica etti. Makam düşkünü olmadığını, fakat bu koltukta oturdukça bir yandan çalışanlarla, öte yandan da basınla uğraşmaktan perişan olduğunu, yorgun düştüğünü söyledi.*

Sözün kısası, Paşa, benden fazla dert küpüydü.

Zaman geçti, 'Çile Bülbülüm' dolayısıyla radyoyla aramızda bir anlaşmazlık oldu. Daha doğrusu hakkım yenildi. Hâfız *(Saadettin Kaynak)* bu şarkıyı benim adıma bestelemişti. Yani şarkı benimdi. TRT şarkıyı bunu belirtmeden çalıyordu. Dava ettim ve 200 bin li-

*) Yanık Ömer'i İş Bankası'nın kuruluşunun 70'inci yıldönümü olan 26 Ağustos 1994'te Dolmabahçe Sarayı bahçesinde verilen resepsiyonda da sahneledi ve çok beğenildi. Gösteriyi bazı televizyonlar da yayımladı. (N.S.)

İşte Türk Sanat Musikisi'nin üç devi: Solda Safiye Ayla (Ocak 1998'de öldü), sağda Hamiyet Yüceses (Temmuz 1996'da öldü) ve ortada Türk Popu'nun devleri Sezen Aksu, Tarkan, Nilüfer ve Levent Yüksel'in (vokalistlik yaparak) destek verdikleri son albümünü dolduran büyük ses Müzeyyen Senar, devletimizin kurucusu Atatürk'ün bir ölüm yıldönümünde TRT İstanbul Televizyonu Stüdyosunda.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arşivi)

ra tazminat kazandım. Ben davayı para kazanmak için değil, hakkımı aramak için açmıştım. O parayla Hâfız'ın ruhuna mevlit okuttum *(gülüyor).*

İşte böyle...

Şimdi şu an ağlamak istiyorum *(hıçkıra hıçkıra ağlıyor).*

EVREN PAŞA'YA SİTEM

Beni üzen yalnız 'Yanık Ömer' değil ha..

Efendim, söylemiştim. Ben çok önceleri Rey kardeşlerin *(Cemâl-Ekrem Reşit)* Alabanda Revüsü'nde oynadım. Çok başarılı oldu. Onun üzerine 'Aldırma'yı besteledi benim için. 'Benim için' dediğim, (sesime) özel... Muammer de *(Karaca)* oynuyor. Oysa Hâzım Bey *(Körmükçü)* oynayacaktı. Nedense Muammer alındı kadroya. Muammer ikinci plânda kalmaya hiç dayanamazdı. Ben başrol oynuyorum ya, beni kaçırmak için elinden ne geldiyse yaptı ve muvaffak oldu. Sonunda da revü tutmadı.

Ama 'orkestrayla Yanık Ömer' konusu tüm yaşamımın dramıdır diyebilirim.

Bir zaman da sinemaya heveslendim. Bir sürü malzeme aldım Cahide *(Sonku)* Hanım'dan. Kaliteli film yapmaya, belki de hayatımı oynamaya özeniyordum. 'Eyfas Film' adında bir şirket kurdum, fakat sonunu getiremedim. Evliydim. Naci Sadullah'a 'Lütfen Alkışlamayın' başlıklı bir senaryo yazdırdım. Buna bir prodüktör lazım. Nereye gittimse "Elini versen kolunu

alamazsın prodüktörlerden" dediler. Bir yığın görüşmeler, eve bir yığın gelen-giden oldu. Muhiddin olmayacağını biliyor ama, ben çok istiyorum diye hiç sesini çıkarmadan durumu uzaktan kritik ediyor. Onu da üzmek istemiyorum. O sırada bir yerde yangın çıktı, *(İpek Film)* bütün filmler yandı. Ben filmleri o yıllardaki parayla on bin liraya almıştım. Yangından sonra piyasada film fıkdanı başladı. Ben de elimdekilerin hepsini bir şirkete sattım ve bu işten kurtuldum.

Sonuç olarak, yapmak istediklerimin hiçbirini tam anlamıyla gerçekleştiremedim. Büyük çoğunluğunda da dost bildiklerimin ihanetlerine, gazaplarına uğradım. Hep engellerle karşılaştım. Onun için *(ağlıyor)* herkese kırgınım.

Bir tek halkıma kırgın değilim. Çünkü insanlarımız beni çok sevdi ve 'Safiye Ayla' yaptı.

Meselâ Münir Nurettin *(Selçuk)* Bey'e askeri yönetim döneminde *(12 Eylül)* haklı olarak ödül verildi *(Devlet Sanatçısı)*. Herkes 'bana neden verilmediğini' sordu. Bu soruyu, "Daha bizim sıramız gelmedi herhâlde" diye cevapladım. Oysa gerekçesini biliyordum. Haydi 'biliyordum' demeyeyim de 'tahmin ediyorum' diyeyim.

Efendim 60'lı yılların ortalarında beni, TİP'e *(Türkiye İşçi Partisi)* kaydettiler. Toplantılarına, kongrelerine katıldım, konuşmalar yaptım. Kasımpaşa'da bir açıkhava toplantısı düzenlendi. Yaşar Kemâl kürsüde bas bas bağırıyor: "Nedir bu lüks apartmanlar?.. Zenginlerin evleri... Onları indireceğiz, yerlerine biz geçeceğiz..."

Bu benim tuttuğum bir konuşma değildi. Yaşar'dan sonra söz aldım, yaşantımı, ne denli sefalet içinde yetiştiğimi, öksüz ve yetim olarak hayatla nasıl mücadele ettiğimi anlattım. Başta Yaşar Kemâl herkes hüngür hüngür ağlamaya başladı. "İndireceğimize biz de onların düzeyine çıkalım" diyerek sözlerimi noktaladım.

Sanıyorum bunu ve TİP üyesi olduğumu söylediler Kenan Evren *(12 Eylül'ün önderi, Yedinci Cumhurbaşkanı)* Paşa'ya, bana ödül vermedi. *(Yüzü çocuksu bir ifade aldı, dudakları titriyor ve ağlıyor.)* Bu yüzden ona kırgın ve küskünüm.

YAŞLILIKTAKİ DOSTLUK

TRT'ye de kırgınım. Müzeyyen de *(Senar)* söylemiş Macit *(Akman)* Paşa'ya. 'Ayın Konseri'ne bizi neden çıkarmadıklarını sormuş, yanıt alamamış.

Amerika ve Avrupa'da bizim gibi eski sanatçılar hemen her gün ekran ve mikrofonlarda... Bazı kişilerden, bantlarımızın TRT arşivine kaldırıldığını duyduk. Neymiş efendim biz 'piyasa şarkıcısı'ymışız. Bunu söyleyenler Türk Musikisi'ni bizden çok iyi biliyorlar haa *(ses tonu ve mimikleriyle dalga geçiyor, kahkahalarla gülüyor).*

Şimdikilerin beğenmediği bizleri, Müzeyyen'i, Hamiyet'i, Perihan'ı ve beni eskiden gazino patronları birbirimize düşürürdü. Biz birbirimizden selâmı esirgediğimiz aylar, yıllar geçirdik. Biz de o günlerin acısını şimdi çıkarıyoruz, görüşüp fasıl yapıyoruz. Kocamın

hatimlerini kendim indiririm. Onun duasını bazen arkadaşlarımla birlikte okuyoruz. Özetle 'yaşlandık' ve 'iyi ahbap' olduk.

Yaşlıyız maşlıyız ama, meslektaşlarım içinde önce kendi jenerasyonumu beğenirim. Bizden sonraki kuşakta beğendiklerim arasında Bekir Sıtkı Sezgin *(1996 yazında öldü),* Dr. Alâaddin Yavaşça, Nesrin Sipahi ve Mediha Demirkıran *(1988 Martında öldü)* var ama, onlar da çekildiler galiba.

Efendim şimdi 'assolist' diye bir şey çıkardılar. Bunda ses mes aranmıyor. Sahnede hareket yapsın, kıvırttırsın, orasını burasını açsın, şatafatlı olsun, bu yetiyor. Müzik bilgisi, icra yeteneği, usul musul, bunlara hiç gerek yok..

ZEKİ BENDEN ÖĞRENDİ

Haa bak şimdi aklıma geldi. Bizlerden sonra Türkiye'de bir Zeki Müren *(24 Eylül 1996'da öldü)* fırtınası esti.

Oysa ben onun yaptıklarını hiçbir zaman bir 'yenilik' olarak görmedim. Çünkü Zeki Müren parlamaya başladığı zaman ben Saray Sineması'nda konserler veriyordum ve üç bölümde ayrı tuvalet giyiyordum. Zeki Bey de gelip beni izliyordu. Sahneden dinleyiciyle kontaktı ilk başlatan sanatçı benim. Hem en ağır eserleri okuyup büyük alkış alıyor, hem günün moda şarkılarını söylüyor, hem hafiften hafife şov yapıyor, üstelik hikâye bile anlatıyordum.

Saray Sineması'nı işleten şirketle 20 yıllık kontratım vardı. Nedim Bey, arkasından Franko vefat etti, benim kontrat da bitti. Son konserimi 77'de mi 78'de mi ne verdim orada.

Sonraki yıllarda daha büyük konserlerim oldu. Önceki yıl *(1983)* Şan Sineması'nda verdiğim konserde arkamda üniversite korosu vardı. Dior'dan 40 yıl önce getirttiğim tuvaleti giydim o gece.

Bu yıl *(1985)* Hacettepe Üniversitesi'nde verdiğim konserde de bana, 40-50 öğrenciden oluşan koro eşlik etti. Dinleyiciler ikisinde de hayretler içinde kaldılar ve beni ayakta alkışladılar. Şaşkınlıkları yaşımdan kaynaklanıyordu. Bu sene 68 *(78)* yaşıma basacağım. Bazı ansiklopedilere göre ise 85. Olsuun. Eğer 100 yaşında bir adam çok büyük işler yapıyor ve başarıyorsa bu da bir mucize değil midir?

Nerden girdik, nereye geldik. Sonuç olarak diyeceğim ki, Zeki Türk Sanat Musikisi'ne bir yenilik falan getirmedi, sahnede şov yapmayı benden öğrendi.

YALINAYAK GEZERİM

Bazı kimseler işi-gücü bırakmış, benim yaşımı gündemde tutmaya uğraşıyorlar. Zırt fırt "Kaç kere estetik yaptırdın, bir daha ne zaman yaptıracaksın?" diye sorup duruyorlar. Oysa ben hiç estetik yaptırmadım. Ah keşke müsait olsa da *(yüzünü çekiştirmeye çalışıyor, tutacak et bulamıyor)* yaptırabilsem. Ama yüzüm estetik için elverişli değil. Neresini çekeceksi-

Safiye Ayla, "O şov yapmayı benden öğrendi" dediği Sanat Güneşi Zeki Müren'le 10 yıl dargınlıktan sonra 17 Mart 1968'de karşılaşıp barıştığı bir gece kulübünde 'Kâtibim'i söylerken.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arşivi)

niz bunun? Deseler ki "Bir operasyonla bu yüz şişmanlayacak" hemen yatacağım bıçak altına. Fakat yok, olmuyor. Bu arada söyleyeyim: Doktorlar fizik yaşımı 35 olarak veriyorlar.

Ben sık sık nezle oluyordum. Meğer burnumda et varmış, o yapıyormuş. O Konuk *(Dr. Erdoğan)* var ya, ameliyatla aldı onu. "Babam sizi çok severdi. Bu da benim küçük bir hizmetim olsun" dedi, para bile almadı benden. Bunun üzerine ben bir teşekkür ilânı vermek istedim. Gazeteci bir komşum var (Seraceddin Zıddıoğlu), ilânı ücretsiz bastırabileceğini söyledi. Bir gece saat 24.00, zıırr telefon. Diyor ki: "Estetik denmesini istiyorlar. Aksi takdirde para verilmesi gerekecek ki o da çok yüksek..." Ben har vurup harman savuracak durumda bir insan değilim ki. Razı oldum. İlânın yayımlandığı gün evim gazeteci baskınına uğradı. O gün radyoda emisyonum vardı. Arkadaşlarımın hepsi "Yüzün şişmeden bu işin içinden nasıl sıyrıldın?" deyip takıldılar. Meğer burnun şekli değiştirilince yüz şişermiş. Benden et alındığı için şişmedi. Sonuç, doktorun başarısı kabul edildi. Uzun süre nereye gittiysem "Efendim burnunuzu kim yaptı?" sorusuyla karşılaştım.

Fiziğimden boyumun kısalığı dışında hiçbir şikâyetim olmadı. Onun çaresini de böyle *(ayağındaki sabo-ları gösteriyor)* topuksuz, her yanı aynı yükseklikte ayakkabıları giyerek buldum. Topuklu ayakkabı giyemem. Çünkü ben çok yürüyen bir insanım ve bunlarla çok rahatım. Yalnız bunların bir zorluğu var. Modası batıp batıp çıkıyor. Ben bu ayakkabıları ilk kez 40 yıl

önce seyrettiğim bir yabancı filmde görmüştüm. O zaman Kamer Mağazası vardı. Tarif ettim, aynını yaptılar. Ben bunları giydim, Beyoğlu'nda yürüyorum. Sağımdan solumdan gelip geçen "Apartmana binmiş" diyerek fısıldaşıp gülüyor. Bıçkın fırlamalar da "Yuuhh apartmanla geziyor" diye bağırıyorlar. Ben hiç aldırmıyorum.

1971'de Amerika'daydım. Bir yıl önce gitmiştim, konserlerimi çok beğenmişler, gene davet ettiler. Aaa bir de ne göreyim, bizim yüksek mantarlılar tekrar moda olmamış mı! Arkadaşlar "Bak senin moda buraya gelmiş" diye gülüyorlar. En çok da zenciler giyiyor. Her birinin boyu 1.80'in üzerinde zaten ama, bir de onu giyiyorlar eşcâr *(sopalar üstünde yürüyen cambaz taklidi yapıyor)* üstünde gibi...

Modadan yararlanarak ayakkabılardan ne kadar buldumsa aldım. Şimdi bir sürü pabucum var. "Bir çizme 70 bin lira olmuş" diyorlar. Büyük sözüme tövbe yalınayak gezerim o çizmeyi gene almam, böyle de inatçıyım. İsrafı hiç sevmem. Gereksiz yanan bir ampul benim de içimi yakar. Böyle düşünmemin nedeni yokluk içinde yetişmem elbet. Bunu unutmak belki güzel ama, yokluk içinde yetişenler, ellerine imkân geçince daha savurgan oluyorlar. Ben kararı seviyorum.

"BEN SAFİYE'YİM CANIM"

Sonra bir şey bırakacağım. Bıraktığım bir işe yaramalı *(tüm malvarlığı ölümünden sonra Türk Eği-*

tim Vakfı'nın, onu kastediyor). Bunları satıp savıp yiyip içtikten sonra ben ne bırakacağım? Ayrıca satıp savıp da ne yiyeceğim? İçki içmem. Gece hayatını, gösterişi sevmem. Modayı takip etmem. Modamı kendim yaratırım, bana yakışanı kullanırım. Ben ne için para harcayacağım? Etrafıma dalkavuk toplayıp da palavralarını dinlemek için mi? Öyle olsaydı dört tane kocam olurdu değil mi ya *(gülüyor)?!..* Yapamam böyle şeyleri, imkânsız...

Yalan değil, gerçek bir yaşam istiyorum. Kendi kendimi imtihan ettiğim zaman 'fena değilsin' diyebiliyorum, bu da bana yetiyor.

'Ne yiyeceğim?' dedim ya, aklıma geldi. Herkes kafasını bir de benim formumu nasıl koruduğumla bozmuş. Özel hiçbir şey yaptığım yok.

Efendim bizim hanımların hepsi (sözde) rejime meraklı. Durmadan bana bunu sorarlar. Ben de onlara TRT'de size yaptığım gibi *(60'lı yılların sonlarında)* "kurufasulyeye" der, dalga geçerim *(dozu çok yüksek kahkahalar).* Bu yüzden hiçbir topluluğa girmek istemiyorum. Fakat dün gene gitmek zorunda kaldım. Daha kapıdan girer girmez, "Aah ah, sana bak, bana bak" diye başladılar. Canım sen bana değil, kendine bak. Bunu bir radyo konuşmamda da söyledim: "Hanımlar, kendinize başkasını değil, gene kendinizi örnek alın" dedim. Biri kalkıp, "Brigitte Bardot 50 yaşına geldi, hâlâ fidan gibi" demez mi!.. Canım o Brigitte Bardot'dur, ben Safiye'yim; o da Fatma. Değil mi ama, sana ne?!

Bu konudaki sıkıntımı boca ettikten sonra, şimdi

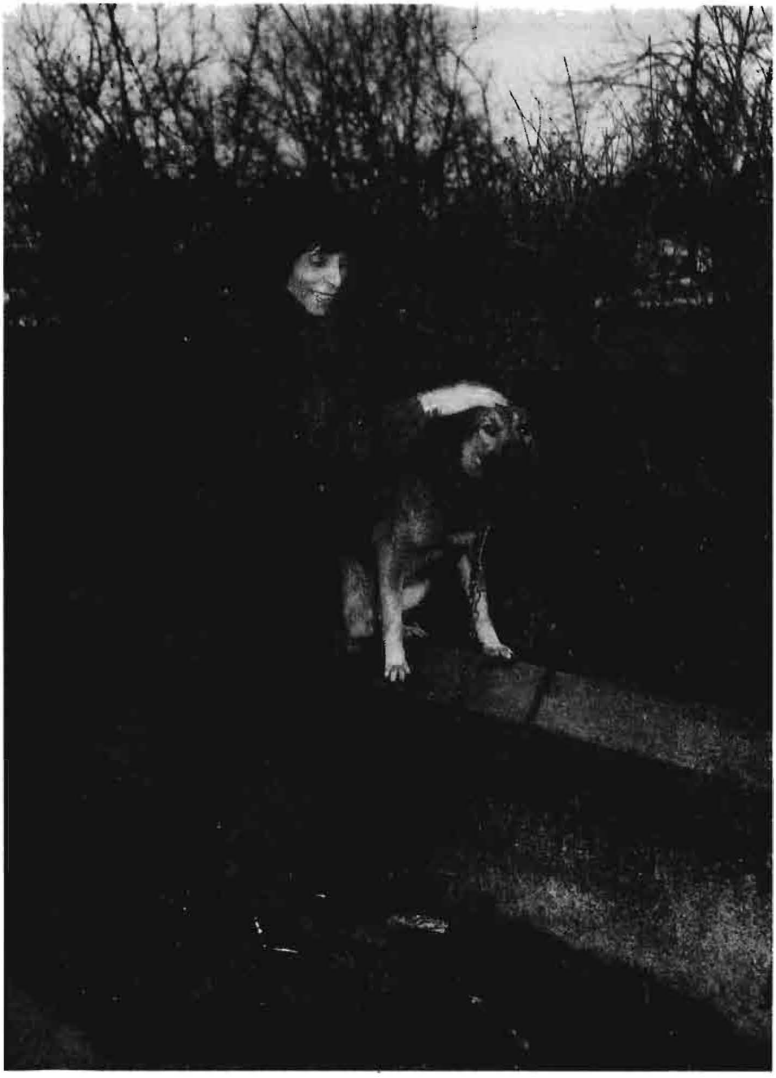
Safiye Ayla, UNICEF'in İyiniyet Elçisi olan ve birkaç yıl önce, Kral TV'nin 1997 'Video Müzik Ödülleri Yarışması'nda Kayahan'ın sevilen bestesi 'Mavilim'le 'En İyi Kadın Pop Şarkıcısı' seçilen usta yorumcu Nilüfer'le.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi)

zayıf kalmamın sırrını açıklayayım: Bir kere hiç obur bir insan değilim. Aslında hayatım boyu hep obur olmak, çok yemek istedim. İştahlı değilim galiba. Gördünüz, çok da duygusalım. En ufak bir olay benim iştahımı kaçırıveriyor. Üzülmediğim zaman sevdiğim şeyleri bol bol yerim. Hiçbir şey ayırmam. Tatlıyı çok severim, buna karşılık eti hiç sevmem. Bayramlarda katiyen kurban kesmem, çünkü hayvanları çok severim. Eti hemen hemen hiç yemeyişimin kökeninde çocukluktaki alışkanlığımın yattığını sanıyorum. Çünkü dârüleytamda bize her gün et verilmezdi. Allah gene de devlete millete zeval vermesin, haftada bir-iki gün etli nohut ve fasulye verdikleri olurdu. Yetimler-öksüzler yurdu işte ne yapacaksın?.. Hepimiz büyük bir masada otururduk. İkisi birarada olduğu gün ben bağırırdım: "Etimi kime vereyim, tatlısını bana versin" *(yüksek sesle çocukluğundaki seslenişini taklit ediyor).* Böyle bir becayiş *(değiş-tokuş)* yaparak işte... Eti param olduğu zaman da sevmedim, sevemedim.

Haa bir şey daha söyleyeyim: Tutumlu olduğum gibi yasalara da çok saygılıyımdır.

Şimdi bir KDV çıkardılar hani, fatura.. Ben bir şey satın alıyorum ve fişini istiyorum. Bir başka hanım fiş almadan gidiyor. Satıcıya "Neden fatura vemediniz?" diye soruyorum, "İstemedi ki," diyor. O zaman benim nutuk başlıyor: "Hani istemeden verecektiniz. Müşteri bunu size hatırlatmak zorunda mı?"

Anlayacağın polislik yapıyorum. Karakterim böyle. Bundan da vazgeçemem. Çünkü ülkemi çok sevi-

Hayvanlara kıyamadığı için et yemeyen, kurban kesmeyen Safiye Ayla, bir köpeği severken.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arşivi)

yorum ve nerelerden nerelere geldiğimizin de tanığıyım.

Uğruna canımı verebileceğim ülkemin Erzurum, Kars ve Hakkâri'si dışında her yerini adım adım gezdim, karış karış bilirim. Memleketimi çok seviyorum. Cennet gibi maşallah. Allah nazardan korusun diye hep dua ederim.

ALMANYA-HOTANTO

Buna karşılık dünyada çok sevdiğim bir yer olduğunu söyleyemeyeceğim. Aslında pek dolaşmış da değilim ama.. Almanya'ya ilk kez eşimin katarakt ameliyatı için gitmiştik. Sonra pek çok kere konser için davet ettiler. Köylerine, kasabalarına kadar girdik çıktık. Ben hiç sevemedim oraları. Her tarafı birbirine benziyor çünkü. Amerika'yı da hiç sevemedim. Çok uzun süre New Jersey'de kaldım. Zencilerin eyaleti... Cafcaflı görüntüler, albeniler falan ama, hayır... Beni bağlayacak, beni yaşatacak bir şey bulamadım.

Beni dünyanın en güzel yerine götürseler, sıcak bir yerde belki memnun olurum. Kalırım ama, bir müddet sonra gene yapamam. Sevemedim dışarıları... Sevemedim Amerika'nın o şatafatını, binalarını, yollarını, kalabalığını ve insanlarını sevemedim...

Almanya'yı sevemeyişimin bir nedeni de her seferinde oradan üzgün dönmemdi. Bizimkiler orada çalışıp çabalıyor, çırpınıyorlar, gene de ikinci sınıf insan muamelesi görüyorlar. Düşünün padişah torunları

Safiye Ayla tüm malvarlığını miras bıraktığı Türk Eğitim Vakfı ve Koç Holding'in kurucusu sevgili dostu Vehbi Koç'la bir kokteylde.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arşivi)

bunlar!.. Bir imparatorluğun çocukları... Oysa orası Hotanto gibi... İsterse doktor olsun, parası bol olsun, gördükleri insanın çok gücüne gidiyor. İkinci sınıf insanlar çünkü!..

'Dostlarım' dediğim doktorlarımıza reva görülenler beni ağlattı. Aslında pek dostum yoktur benim ama, bazı kişileri öyle sayarım.

'Dostsuzluk'tan şikâyetçi de değilim haa! Doğduğum gündeki gibi gene yapayalnızım ve bundan zaman zaman yakınsam da, hayatımdan memnun olduğumu söyleyebilirim.

Merak edilebilir; geçim sıkıntısı çekmediğimi de belirtmeliyim. Sıraselviler'deki 66 Apartmanı'nı işyerine dönüştürdük, 'Ayla Han' adını koyduk. Avukatım da o handa oturuyor ve kiraları toplayıp işleri yönetiyor. Kiraların % 40'ı vergiye gidiyor. Biraz devlet tahvili ve bono almıştım. Faizleri geliyor, Allah'a şükür geçinip gidiyorum işte. Ben öldükten sonra tüm malvarlığım menkul-gayri menkulüyle *(taşınır-taşınmazıyla)* Türk Eğitim Vakfı'nındır. İğneden ipliğe her şeyimi oraya bağışladım. İyi bir vârisim var.

Geci-erkeni yok. Hepimiz öleceğiz *(gülüyor)* bir gün. Ben ölümden hiç korkmam. Hoplaya zıplaya gidebilirim. Zincirlikuyu'da kocama bir türbe yaptırdım. Yanında benim de yerim var. Öldüğüm zaman oraya gömersiniz beni.

Sana da vasiyetim olsun. Ben ölünce aşağıyı *(depodaki arşivi kastediyor)* açar, bana ait plak, basında hakkımda çıkan yazılar, doküman, ne öğrenmek istiyorsan, hepsini birarada bulabilirsin.

Tarih, 7 Kasım 1958. Yer, Mustafa Kemâl Derneği İstanbul Şubesi. Safiye Ayla "irtica tehlikesi" sinyalini veriyor ve erkekleri, eşlerini çarşaf giymeye zorlamamaları konusunda uyarıyor.
(Fotoğraf: Hürriyet Gazetesi arşivi)

Bunların hiçbiri bende yoktu. Film işiyle uğraşırken Ticaret Bakanlığı'na çok gidip geldim. Kayıt yaptırmak için bir odaya girdiğimde, sonradan müsteşarlık da yapan Burhan Kara Bey'le tanıştım. Adam beni görünce az kaldı yere düşüyordu. Hanımı da aynı vekâlette çalışıyormuş ve bunlar ailece beni çok seviyorlarmış. Taa ilk plağım 'Sevda Yaratan'dan başlayarak hepsini biriktirmişler. Matbuatta çıkan röportajlarımın hepsini albüm yapmışlar. İşte onlar bu koleksiyonlarını şimdi bana hediye ettiler.

Burhan Bey'ler şimdi çok yakın ve sevdiğim dostlarım. Çok namuslu ve fevkalâde efendidirler. Müsteşarlık yapmasına rağmen hiçbir suistimali olmamıştır. Karı-koca emekli oldular, ikisinin ikramiyesiyle Beşiktaş'ta bodrum katında bir daire alabildiler. Orada oturuyorlar. Ara sıra ziyaretlerine giderim.

'İRTİCA' UYARISI!

Çok sordun ama, bana göre en önemlisini unuttun. Ben 'şarkıcı Safiye Ayla'yım ama, ondan önce 'kadın'ım. Üstelik de Atatürk'ün huzurunda bulundum. Dinime çok bağlıyım ama, aynı oranda demokrat ve laik bir vatandaşım. 'Öcü'ler konusundaki fikrimi merak etmiyor musun?

Hangi 'öcü'ler olacak, 'kara çarşaflı'lar!..

Yanlış hatırlamıyorsam 30 yıl kadar önceydi. Bu konuda Mustafa Kemâl Derneği'nde bir konferans vermiş, aklımda kaldığı kadarıyla şunları söylemiştim:

"Hiçbir kadın çarşaf giymek istemez. Kadınları çarşaf giymeye zorlayan erkeklerdir. Biz onlarla mücadele edeceğiz. Çarşafın kullanılmasını yasaklayan kanunun mutlaka çıkarılması mecburiyeti vardır. Yasaklanmazsa çarşaf o kadar yayılacak ki, bir gün giyilmesi önlenemez duruma gelecek.

Atatürk kadını çok sade görmek isterdi. Boyanmış kadından hoşlanmazdı. Şık giyineni beğenirdi. İnsanları iyi giyinmeye de teşvik ederdi. O her şeyiyle estetik düşkünüydü.

Şimdi bu öcüleri görse ne derdi bilmiyorum ama, bildiğim, çarşaf dalgası engellenemezse, Türkiye'nin başının (irticayla) belaya gireceğidir. Tek isteğim devletimizin bu önemli konuyu ihmâl etmemesi ve gereken tedbiri almasıdır."*

---

*) Sayın Ayla bu konuşmayı 1958'de yapmış. 1985'te yineledi. 'Çarşaf' konusu, ünlü sanatçının 'irtica' tahminiyle birlikte 1998'de de Türkiye gündeminde. Nûr içinde yatın (falcı) Safiye Hanım! (N.S.)

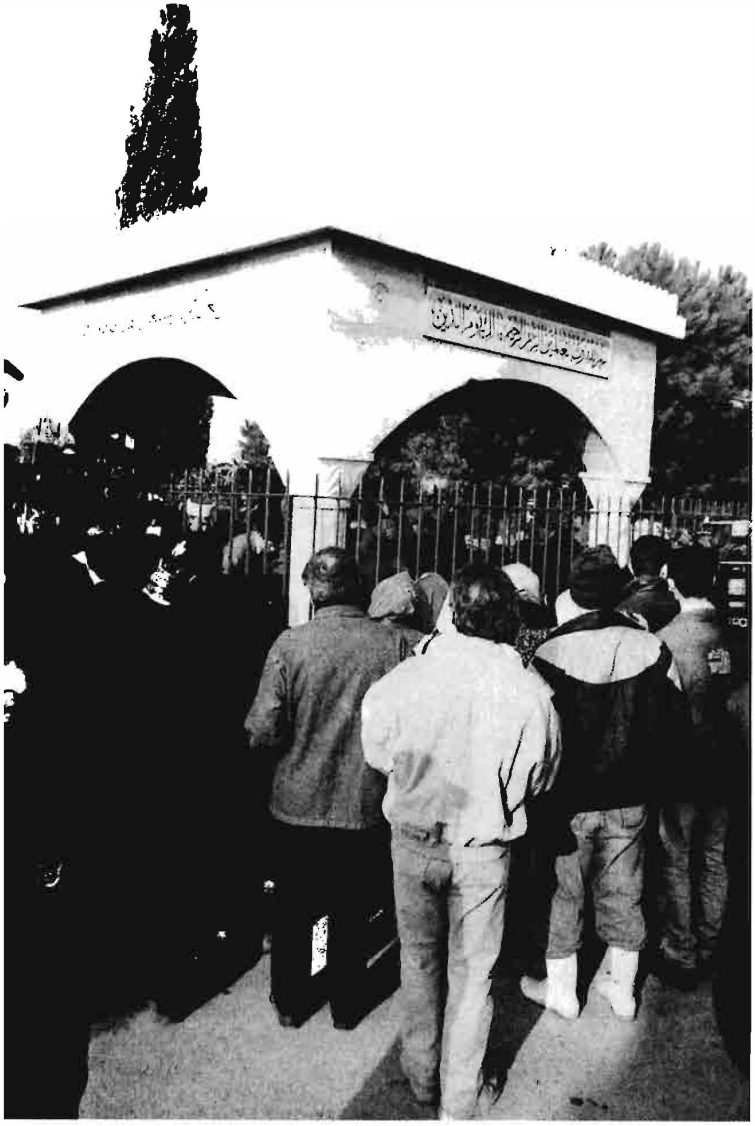

Demirel'in

Safiye Ayla'nın Teşvikiye Camii'ndeki cenaze töreninde tabutunun başında Cumhurbaşkanı Süleyman çelengi. Soldaki güneş gözlüklü hanım, yakın arkadaşlarından yılların sanatçısı Perihan Altındağ Sözeri, onun arkasındaki bey, Yaylı Tambur Üstâdı Sadun Aksüt.
(Fotoğraf: Anadolu Ajansı arşivi)

Safiye Ayla son yolculuğuna çıkarken, yaşamını adadığı TRT İstanbul Radyosu önünde.
(Fotoğraf: Anadolu Ajansı arşivi)

Ve Safiye Ayla'nın Zincirlikuyu Mezarlığı'nda 16 Ocak 1998 Cuma günü, "Âşık olduğum tek erkek" dediği eşi Şerif Muhiddin Targan'a kavuştuğu an.
(Fotoğraf: Anadolu Ajansı arşivi)

Safiye Ayla, Ekim 1985.
(Fotoğraf: N. Seçkin arşivi)

Gazeteci **Nalân SEÇKİN,** mesleğinin son otuz yılını özellikle yakın tarihimizi araştırmakla geçirdi. Cumhuriyet, Hürriyet, Milliyet, (eski) Güneş ve Günaydın gazetelerinde yayımlanan yazıları büyük ilgi topladı. "İlk Meclis'ten Kalanlar" ve "Ajans Haberleri" adlı kitapların yazarı **Seçkin,** üçü 'Yılın Gazetecisi' olmak üzere 20'yi aşkın 'Gazetecilik Başarı Ödülü' sahibi.

Cumhuriyet tarihimizin 75 yılına Türk Sanat Musikisi dalında damgasını vuran **Safiye Ayla,** 90 yıllık yaşamında 'yapayalnızlığın acısı'nı yüreğinin orta yerinde sürekli taşımasına karşın, 'acıyı bal eylemeyi' hep başardı.

Tanrı'nın ona bahşettiği ve herkeslerden ayrıcalıklı kıldığı büyük özelliği 'şansı'ydı.

1907 yılında İstanbul Kadırga'da mütevazı bir evde doğdu. Kendisini dünyaya gelmeden bırakıp giden, hiç tanımadığı babasını yaşamı boyu bağışlamadı. Dört yaşındayken de annesini yitirdi. Yetimler yurduna yerleştirildi, oradan evlatlık verildi ve öğretmen okuluna gönderildi. Eyüp'te bir ilkokula öğretmen yardımcısı olarak atandı. Parasızlıktan, bazı geceler Eyüp Camii'nin musalla taşı üzerinde sabahlamak zorunda kaldı.

İşte tam o günlerde 'şans' bir anda yüzüne gülüverdi. 'Sesinin güzelliği' keşfedildi ve bu özelliği kendisini Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Çankaya, Florya ve Marmara Köşkleriyle Dolmabahçe Sarayı'ndaki 'forum sofraları'na taşıdı.

O artık ünlü Muganniye **Safiye Ayla**'ydı.

Ünü sayesinde krallar ve cumhurbaşkanlarının 'gözdesi', Rıza Tevfik'ten Nâzım Hikmet'e, Kemal Tahir'den Yahya Kemal'e, Halikarnas Balıkçısı'ndan Çallı İbrahim'e ve Cemal-Ekrem Reşit Rey kardeşlerden büyük bestekâr Saadettin Kaynak'a birçok 'usta'nın 'dostu', Hz. Muhammed'in torunu büyük müzik adamı Şerif Muhiddin Targan'ın 'eşi' (Peygamber gelini) oldu.

Bir zamanlar Türkiye'yi hop oturtup hoş kaldırtan büyük ses **Safiye Ayla,** bu ilginç yaşam öyküsünü (ölümünden sonra yayımlanmak üzere) gazeteci **Nalân Seçkin**'e anlattı.

ISBN 975 - 494 - 735 - X
98 . 06 . Y . 01

10

KDV dahil 10

9 789754 947359